
Περὶ τοῦ Ἐμφαινομένου προσώπου τῷ κύκλῳ τῆς Σελήνης

Πλούταρχος

1778

IMPENSIS GOTTHELF THEOPHIL GEORGI

INTERNET ARCHIVE ONLINE EDITION

CC Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0

1 Περὶ τοῦ Ἐμφαινομένου προσώπου τῷ κύκλῳ τῆς Σελήνης¹

Ο μὲν τοῦν Σύλλας² ταῦτα εἶπε. τῷ γὰρ ἐμῷ μύθῳ προσήκει, κἀκεῖθ' ἐστίν. ἀλλὰ δεῖ τι πρὸς τὰς ἀνὰ χεῖρα ταύτας καὶ διὰ στόματος πᾶσι δόξας περὶ τοῦ προσώπου τῆς σελήνης προσανακρούσασθαι · πρῶτον ἡδέως ἂν μοι δοκῶ πυθέσθαι. Τί δ' οὐκ ἐμέλλμεν (εἶπον) ὑπὸ τῆς ἐν τούτοις ἀπορίας ἐπ' ἐκείνους ἀπωσθέντες ; ὥς γὰρ οἱ ἐν νοσήμασι χρονίοις πρὸς τὰ κοινὰ βοηθήματα καὶ τὰς συνήθεις διαίτας ἀπειπόντες, ἐπὶ καθαρμούς καὶ περίαπτα καὶ ὄνειρους τρέπονται, οὕτως ἀναγκαῖον ἐν δυσθεωρήτοις καὶ ἀπόροις σκέψασθαι, ὅταν οἱ κοινοὶ καὶ ἔνδοξοι καὶ συνήθεις λόγοι μὴ πείθωσι, πειρᾶσθαι τῶν ἀτοπωτέρων, καὶ μὴ καταφρονεῖν, ἀλλ' ἐπάδειν ἀτεχνῶς ἑαυτοῖς τὰ τῶν παλαιῶν, καὶ διὰ πάντων τάληθες ἐξελέγχειν. ὁρᾷς γὰρ εὐθύς, ὥς ἀτοπος ὁ λέγων, τὸ φαινόμενον εἶδος³ ἐν τῇ σελήνῃ πάθος εἶναι τῆς ὄψεως, ὑπαικούσης τῇ λαμπρότητι δι' ἀσθένειαν, ὃ ... καλοῦμεν⁴ · οὐ συνορῶν, ὅτι πρὸς τὸν ἥλιον ἔδει τοῦτο γίνεσθαι μᾶλλον, ὅζυν ἀπαντῶντα καὶ πλήκτην, ὥς που καὶ Ἐμπεδοκλῆς τὴν ἐκατέρων ἀποδίδωσιν οὐκ ἀηδῶς διαφορὰν ·

Ἡλῖος ὄξυμελης, ἡδὲ λάϊνα σελήνη⁵ ·

τὸ ἐπαγωγὸν αὐτῆς καὶ ἰλαρὸν καὶ ἄλυπον οὕτω προσαγορεύσας. ἔπειτα λόγον ἀποδίδους, καθ' ὃν αἱ ἀμυδραὶ καὶ ἀσθενεῖς ὀψεις οὐδεμίαν διαφορὰν

¹Neque hic, neque alibi, ubi tot lacunae sunt, tot defectus, tot mendae, iniquus nobis esse debes, Lector, si tua, adeoque nostra etiam voluntate minus praestitimus. Nam neque affingere nostra Plutarco debuimus verba, quod non tam ostentationis est arrogantis, quam temeritatis insolentis: neque ipsius verba, codicum subsidio demto, restitui possunt. Spero tamen, quaedam impedimenta nos, solertibus coniecturis usos, summouisse, ut expeditior multo, atque antehac, huius libri tibi (quod idem in Symposiacis, Erotico, aliisque factum a nobis deprehendere potes) esse queat lectio, id quod te boni consulere par est, nos monuisse opus habuimus. *Xylander.*

²Carere initio librum, quod est, esse ἀκέφαλον, non est obscurum: Syllae huius etiam in aliis libris est mentio nostri Plutarchi. *Xylander.*

³Pro τὸ Φαινόμενον εἶδος Turn. dat τὸ καλούμενον πρόσωπον.

⁴ὃ * καλοῦμεν] Forte ὃ ἀμβλυώτερον καλοῦμεν. *Xylander.* Ex Turn. affertur: ὅπερ ἀνάκλασιν, vel ἀνακλᾶσθαι, καλοῦμεν.

⁵ἡ δὲ λάϊνα σελήνη] Versum corrigere vix ausim, etsi fortasse pro ἡ δὲ scriptum fuit a poëta ἡ δ' αὖ, vel ἡδ' αὖ: sed pro λάϊνα, minime dubium est, legendum esse Ἰλάειρα. [et sane Turn. et Vulc. dant ἡ δὲ Ἰλάειρα] Lunae enim nomen est Ἰλάειρα, quod non Hesychius modo annotavit, sed etiam versus exstat Empedoclis in Simplicii in Aristotelis Physica commentariis:

Ἡ δὲ Φλόξ Ἰλάειρα μίνυνθα δίης τυχε γαίης.

Obtigit et flammæ lunari portio terrae.

Iam Apollodorus bibliothecae lib. 3. Phoebe et Ilairam Leucippi et Philodices, Inachi filiae, filias facit: quarum hanc Castor, illam Pollux duxerit uxorem: quod idem est apud Scholiasten Homeri Iliad. γ. ad versum 243. Atqui *Phoebe* vocari Lunam notissimum est, minimeque fallit, poëtarum fabulis etiam astronomica fuisse antiquius involuta. Quid quod Plutarchus ἐτυμολογῶν hoc loco, Lunae nomen παρὰ τὸ ἰλαρὸν deducit? Non ergo iam *saxeam lunam*, sed *renidentem et suaviter fulgentem*, habent lectores: restitutamque sibi Empedoclis sententiam: et ὄξυμελῆς suspicor, non ὄξυμελῆς, legendum. *Xylander.* ὄξυμελῆς dant etiam Turn. et Vulc.

ἐν τῇ σελήνῃ μορφῇς ἐνορῶσιν, ἀλλὰ λεῖος αὐταῖς ἀντιλάμπει καὶ περίπλε-
ως αὐτῆς ὁ κύκλος. οἱ δ' ὅξυ καὶ σφοδρὸν ὀρῶντες, ἐξακριβοῦσι μᾶλλον, καὶ
διαστέλλουσιν ἐκτυπούμενα τὰ εἶδη τοῦ προσώπου, καὶ τῆς διαφορᾶς ἄπτον-
ται σαφέστερον. ἔδει γὰρ (οἶμαι) τοῦναντίον, εἴπερ ἠττωμένου τὰ⁶ ... ὀμματος
ἐποίεις τὴν φαντασίαν. ὅπου τὸ πάσχον ἀσθενέστερον εἶναι, τὸ φαινόμενον. ἢ δ'
ἀνωμαλία καὶ παντάπασι ἐλέγχει τὸν λόγον. οὐ γὰρ ἐπὶ συνεχοῦς σκιᾶς καὶ
συγκεχυμένης ὄψις. ἀλλ' οὐ φαύλως ὑπογράφων ὁ Ἀγησιάνας⁷ εἴρηκε ·

Πᾶσα μὲν ἤδε πέριξ πυρὶ λάμπεται, ἐν δ' ἄρα μέσση ... Γλαυκότερον
κυάνοιο φαίνεται ἢ τε κοῦρος⁸

Ὅμμα, καὶ ὑγρὰ μέτωπα. τὸ δ' ἐρεύθει ἅντα ἔοικεν · ὄντως γὰρ ὑποδύεται
περιόντια⁹ τοῖς λαμπροῖς τὰ σκιερά. καὶ πιέζει πάλιν ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀποκοπ-
τόμενα · καὶ ὅλως πέπλεκται δι' ἀλλήλων · ... γραφκὴν τὴν δια ... εἶναι¹⁰
τοῦ σχήματος ... καὶ πρὸς Κλέαρχον,¹¹ ὃ Ἀριστότελες, οὐκ ἀπιθάνως ἐδόκει
λέγεσθαι τὸν ὑμέτερον. ὑμέτερος γὰρ ἀνὴρ ὁ Ἀριστοτέλης, τοῦ παλαιοῦ γε-
γονὸς συνήθης, εἰ καὶ πολλὰ τοῦ Περιπάτου παρέτρεψεν. ὑπολαβόντος δὲ τοῦ
Ἀπολλωνιάδου τὸν λόγον, καὶ, τίς ἦν ἡ δόξα τοῦ Κλεάρχου, διαπυθομένου ·
Παντὶ μᾶλλον (ἔφη) ἀγνοεῖν, ἢ σοι, προσῆκόν ἐστι λόγον, ὥσπερ ἀφ' ἐστίας τῆς
γεωμετρίας ὀρμώμενον. λέγει γὰρ ἀνὴρ, εἰκόνας ἐσοπτρικὰς εἶναι καὶ εἰδῶλα
τῆς μεγάλης θαλάσσης, ἐμφαινόμενα τῇ σελήνῃ τὸ καλούμενον πρόσωπον. ἢ τε
γὰρ ἴτυς¹² ἀνακλωμένη πολλαχόθεν ἄπτεσθαι τῶν οὐ κατ' εὐθυωρίαν ὀρωμένων
πέφυκεν, ἢ τε πανσέληνος αὐτὴ πάντων ἐσόπτρων ὁμαλότητι καὶ σιλιπνότητι
κάλλιστόν ἐστι καὶ καθαρώτατον. ὥσπερ οὖν τὴν¹³ ... οἴεσθε ὑμεῖς ἀνακλωμέν-
ης ἐπὶ τὸν ἥλιον τῆς ὀψεως ἐνορᾶσθαι τῷ νέφει λαβόντι νοτερὰν ἡσυχὴν λειότητα
καὶ ... ξιν,¹⁴ οὕτως ἐκεῖνος ἐνορᾶσθαι τῇ σελήνῃ τὴν ἔξω θάλασσαν, οὐκ ἐφ' ἧς
ἐστι χώρας, ἀλλὰ ὅθεν ἡ κλάσις ἐποίησε τὴν ὄψιν,¹⁵ τὴν ἐπαφὴν αὐτῆς καὶ τὴν
ἀνταύγειαν · ὥς που πάλιν ὁ Ἀγησιάνας εἴρηκεν ·

Ἡ πόντου μέγα κῦμα καταντία¹⁶ κυμαίνοντος,
Δείκελον ἰνδάλλοιτο πυριφλεγέθοντος ἐσόπτρου.

⁶Ex Turn. affertur τοῦ ὀμματος.

⁷ὁ Ἀγησιάνας Turn. et Vulc.

⁸In his versibus pro κοῦρος legi κούρης, et τὸ δ' ἅντα ἔοικεν ἐρεύθει: quanquam valde dubito de voce ἐρεύθει. *Xylander*. Pro κοῦρος Turn. et Vulc. dant κούρου.

⁹περιόντια Turn. et Vulc.

¹⁰Ex Turn. et Vulc. citatur: διαγραφικὴ νῆ Δία τοῦ σχήματος.

¹¹Κλίαρχον Ald. Κλίταρχον Turn.

¹²Pro ἴτυς dant ὄψις Turn. et Vulc.

¹³ὥσπερ οὖν τὴν *] Pro asterisco sufficit ἴριν. *Xylander*. Et hanc vocem sane addunt Turn. et Vulc. e quorum posteriore affertur etiam πῆξιν pro ἴριν.

¹⁴Pro καὶ * ξιν potest legi καὶ σύντηξιν. *Xylander*. Ex Turn. affertur καὶ τῆξιν, vel πῆξιν.

¹⁵τῆς ὀψεως Turn.

¹⁶κατ' ἀντία, duobus vocab. Turn. et Vulc.

πεισθεῖς¹⁷ ὅν ὁ Ἀπολλωνίδης · Ὡς ἴδιον (εἶπε) καὶ καινὸν ὅλως τὸ σκευώρημα τῆς δόξης. τόλμαν δέ τινα καὶ μοῦσαν ἔχοντος ἀνδρός, ἀλλὰ πῇ¹⁸ τὸν ἐλεγχον αὐτῷ προσῆγε. Πρῶτον μὲν (εἶπον) εἰ¹⁹ μία φύσις τῆς ἔξω θαλάσσης ἐστὶ, σύρρουν καὶ συνεχὲς πέλαγος, ἢ δ' ἐμφασίς οὐ μία τῶν ἐν τῇ σελήνῃ μελασμάτων, ἀλλ' οἷον ἰσθμοὺς ἔχουσα, τοῦ λαμπροῦ διαιροῦντος καὶ διορίζοντος τὸ σκιερὸν · ὅθεν ἐκάστου τόπου χωρισθέντος, καὶ πέρας ἴδιον ἔχοντος, αἱ τῶν φωτεινῶν ἐπιβολαὶ τοῖς σκοτεινοῖς ὕψους²⁰ εἰκόνα καὶ βάθος λαμβάνουσαι τὰς περὶ τὰ ὅμματα καὶ τὰ χεῖλη εἰκόνας φαινομένας ὁμοιότατα διετύπωσαν · ὥστ' ἢ πλείονας ἔξω θαλάσσης ὑποληπτέον ἰσθμοῖς τισι καὶ ἡπείροις ἀπολαμβανόμενας, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον καὶ ψεῦδος, ἢ μιᾶς οὕσης, οὐ πιθανόν²¹ εἰκόνα διεσπασμένην οὕτως ἐμφαίνεσθαι. ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἐρωτᾷν ἀσφαλέστερόν ἐστιν, ἢ ἀποφαίνεσθαι, σοῦ παρόντος, εἰ, τῆς οἰκουμένης εὗρος ἐχούσης²² καὶ μήκος, ἐνδέχεται πᾶσαν ὡσαύτως ἀπὸ τῆς σελήνης ὅψιν ἀνακλωμένην ἐπιθιγγάνειν τῆς θαλάσσης καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ μεγάλῃ θαλάττῃ πλέουσι νῆ Δία καὶ οἰκοῦσιν, ὥσπερ Βρεττανοῖς. καὶ ταῦτα μὴδὲ τῆς γῆς, ὡς ἔφατε, πρὸς τὴν σφαῖραν τῆς σελήνης κέντρου λόγον ἐπεχούσης. Τουτὶ μὲν οὖν (ἔφην) σὸν ἔργον ἐπισκοπεῖν. τὴν δὲ πρὸς τὴν σελήνην ἢ τῆς ὀψεως κλάσιν, οὐκέτι σὸν, οὐδὲ Ἰππάρχου. καίτοι γε, φίλε πρίαμ²³ ... ἀλλὰ πολλοῖς οὐκ ἀρέσκει φυσιολογῶν περὶ τῆς ὀψεως. αὐτὴν ὁμοπαθῇ²⁴ κρᾶσιν ἴσχειν καὶ σύμμηξιν εἰκὸς ἐστὶ μᾶλλον, ἢ πληγὰς τινος καὶ ἀποπηδήσεις, οἷας ἔπλαττε τῶν ἀτόμων Ἐπίκουρος. οὐκ ἐθελήσει δὲ (οἶμαι) τὴν σελήνην ἐμβριθεὶς ὑποθέσθαι σῶμα καὶ στερεὸν ὕμιν ὁ Κλέαρχος, ἀλλ' ἄστρον αἰθέριον καὶ φωσφόρον, ὡς φατέ,²⁵ τοιαύτη τὴν ὀψιν, ἢ θραῦσιν²⁶ προσήκει καὶ ἀποστρέφειν, ὥστ' οἴχεσθαι τὴν ἀνάκλασιν. εἰ δὲ προσδεῖται τις ἡμᾶς, χρησόμεθα, πῶς μόνον πρόσωπόν ἐστιν ἐν τῇ σελήνῃ τὸ τῆς θαλάσσης ἔσοπτρον, ἄλλω δ' οὐδενὶ τῶν τοιούτων ἀστέρων ἐνορεῖται. καίτοι τό γ' εἰκὸς ἀπαιτεῖ, πρὸς ἅπαντας, ἢ πρὸς μὴθένα τούτων, πᾶσχειν τὴν ὀψιν · ἀλλ' ... πρὸς τὸν Λεύκιον ἐφ' ὧν²⁷ ἀποβλέψας, ὃ πρῶτον ἐλέχθη τῶν ἡμετέρων, ὑπόμνησον. καὶ ὁ Λεύκιος · Ἀλλὰ μὴ δόξωμεν (ἔφη) κομιδῇ προπηλακίζειν τὸν Φαρνάκην, οὕτω τὴν Στωϊκὴν δόξαν ἀπροσάντητον ὑπερβαίνοντες, εἰπὶ δὴ τι πρὸς τὸν ἄνδρα, πάντως²⁸ ἄερος μίγμα καὶ μαλακοῦ πυρὸς ὑποτιθέμενον τὴν σελήνην, εἴτα οἷον ἐν γαλήνῃ φρίκης ὑποτρεχούσης φάσκοντα τοῦ ἄερος δια-

¹⁷Pro πεισθεῖς Xylander vult legi ἡσθεῖς.

¹⁸Pro πῇ Turn. et Vulc. dant σὺ, et pro προσῆγε, πρόσσαγε.

¹⁹Pro εἰ Turn. exhibet ὅτι.

²⁰ὕψους Ald. et Bas.

²¹πιθανὴν Ald. et Bas.

²²Pro ἐχούσης dant ἴσης Ald. et Bas.

²³Φίλε πρίαμ. *] Legendum videtur Φίλε Λαμπρία, πολλοῖς; et verti potuisse sine asterisco: *Quaerquam hic, mi Lampria, multis. Xylander.* Ex Turn. et Vulc. citatur Φίλε Πρίαμ, vel Λαμπρία.

²⁴ἢν ὁμοιοπαθεῖν affertur ex Turn. et Vulc.

²⁵Pro ὡς Φατέ sententia videtur subicere ᾧ οὐ Φατέ. Xylander.

²⁶θραύειν Turn. et Vulc.

²⁷Pro ἐφ' ὧν (ut videtur: non enim accurate indicatur, ad quam vocem haec lectio pertineat) dant εἶπον Turn. et Vulc.

²⁸παντός Ald. et Bas.

μελαίνοντος ἔμφασιν γίνεσθαι μορφοειδῇ ... χρηστῶς γε (εἶπον) ὦ Λεύκιε, τὴν αἰτοπὶαν εὐφήμεοις περιαιπέχεις ὀνόμασιν. οὐχ οὕτω δὲ ὁ ἑταῖρος ἡμῶν, ἀλλ', ὅπερ ἀληθὲς ἦν, ἔλεγεν, ὑποπιέζειν αὐτοὺς τὴν σελήνην, σπύλων καὶ μελασμῶν ἀναπιμπλάντας, ὁμοῦ μὲν Ἄρτεμιν καὶ Ἀθηνᾶν ἀνακαλοῦντας, ὁμοῦ δὲ σύμμιγμα²⁹ καὶ φύραμα ποιοῦντας ἀέρος ζοφεροῦ καὶ πυρὸς ἀνθρακῶδους, οὐκ ἔχουσιν ἔξαψιν, οὐδ' αὐγὴν οἰκείαν, ἀλλὰ δυσκρινὲς τι σῶμα τυφόμενον αἰεὶ καὶ πυρίκαυστον · ὥσπερ τῶν κεραυνῶν τοὺς ἀλαμπεῖς καὶ ψολόεντας ὑπὸ τῶν ποιητῶν προσαγορευομένους, ὅτι μέντοι πῦρ ἀνθρακῶδες, οἷον οὗτοι τὸ τῆς σελήνης ποιοῦν, οὐκ ἔχει διαμονήν, οὐδὲ σύστασιν, ὅλως, ἐὰν μὴ στερεᾶς ὕλης καὶ στεγούσης ἅμα καὶ τρεφούσης ἐπιλάβηται, βέλτιον οἶμαι συνορᾶν ἐνίων φιλοσόφων τοὺς ἐν παιδιᾷ λέγοντας, τὸν Ἥφαιστον εἰρησθαι χολόν, ὅτι τὸ πῦρ ζύλων χωρὶς, ὥσπερ οἱ χολοὶ βακτηρίας, οὐ πρόεισιν. εἰ οὖν ἡ σελήνη πῦρ ἐστὶ, πόθεν αὐτῇ τοσοῦτος ἐγγέγονεν ἀήρ · ὁ γὰρ ἄνω καὶ κύκλῳ φερόμενος οὕτοισι τόπος, οὐκ ἀέρος, ἀλλὰ κρείττονος οὐσίας, καὶ πάντα λεπτύνειν καὶ συνεξάπτειν φύσιν ἐχούσης ἐστίν. εἰ δὲ γέγονε, πῶς οὐκ οἴχεται μεταβάλλων εἰς ἕτερον εἶδος, ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐξαιθερωθεὶς, ἀλλὰ σώζεται, καὶ συνοικεῖ πυρὶ τοσοῦτον χρόνον, ὥσπερ ἥλος ἀραρώς τοῖς αὐτοῖς αἰεὶ μέρεσι καὶ συγγεγομφωμένος. ἀραιῶ μὲν γὰρ ὄντι καὶ συγκεχυμένῳ μὴ μένειν, ἀλλὰ σφάλλεσθαι, προσήκει. συμπεπηγέναι δ' οὐ δυνατόν ἀναμειγμένον πυρὶ, καὶ μήτε ὕγροῦ μετέχοντα, μήτε γῆς, οἷς μόνοις ἀήρ συμπίγνυσθαι πέφυκεν. ἡ δὲ ρύμη καὶ τὸν ἐν λίθοις ἀέρα, καὶ τὸν ἐν ψυχρῷ μολίβδῳ, συνεκκᾶει · μήτι γε δὴ τὸν ἐν πυρὶ δινουμένῳ³⁰ μετὰ τάχους τοσοῦτου. καὶ γὰρ Ἐμπεδοκλεῖ δυσκολαίνουσι, πάγον ἀέρος χαλαζῶδη ποιοῦντι τὴν σελήνην, ὑπὸ τῆς τοῦ πυρὸς σφαίρας περιεχόμενον. αὐτοὶ δὲ τὴν σελήνην, σφαῖραν οὖσαν πυρὸς, ἀέρα φασὶν ἄλλον ἄλλη διεσπασμένον περιέχειν, καὶ ταῦτα, μήτε ῥήξεις ἔχουσιν ἐν ἑαυτῇ, μήτε βάθην καὶ κοιλότητα, (ἅπερ οἱ γεῶδη ποιοῦντες ἀπολείπουσιν) ἀλλὰ ἐπιπολῆς δηλονότι τῇ κυρτότητι ἐπικείμενον. τοῦτο δ' ἐστὶ καὶ πρὸς διαμονὴν ἄλογον, καὶ πρὸς θῆαν ἀδύνατον ἐν ταῖς πανσελήνοισι. διορίσασθαι γὰρ οὐκ ἔδει μέλανα καὶ σκιερὸν, ἀλλ' ἀμαυροῦσθαι κρυπτόμενον, ἢ συνεκλάμπειν, ὑπὸ τοῦ ἡλίου καταλαμβανομένης τῆς σελήνης. καὶ γὰρ παρ' ἡμῖν ὁ μὲν ἐν βάθει καὶ κοιλώμασι τῆς γῆς, οὐ μὴ δίδεισιν αὐγὴν,³¹ διαμένει σκιώδης καὶ ἀφώτιστος · ὁ δ' ἔξωθεν τῇ γῇ περικεχυμένος, φέγγος ἴσχει καὶ χροᾶν αὐγοειδῇ. πρὸς πᾶσαν μὲν γὰρ ἐστὶ ποιότητα καὶ δύναμιν εὐκέρastos ὑπὸ μανότητος · μάλιστα δὲ φωτὸς ἂν ἐπιψαύσῃ μόνον, ὥς φατέ, καὶ θίγῃ, διόλου τρεπόμενος ἐκφωτίζεται. ταῦτό οὖν τοῦτο καὶ τοῖς εἰς βάθην τινὰ καὶ φάραγγας συνωθοῦσιν ἐν τῇ σελήνῃ τὸν ἀέρα κἂν καλῶς εἴκοι βοηθεῖν, ὅμῃς τε διεξελέγχει τοὺς ἐξ ἀέρος καὶ πυρὸς οὐκ οἶδα ὅπως μιγνύντας αὐτῆς καὶ συναρμόζοντας τὴν σφαῖραν. οὐ γὰρ οἷόν τε λείπεσθαι σκιάν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, ὅταν ὁ ἥλιος ἐπιλάμπῃ τῷ φωτὶ πᾶν, ὅποσον καὶ ἡμεῖς ἀποτεμνόμεθα τῇ ὀψει τῆς σελήνης. καὶ ὁ Φαρνάκης, ἔτι μοῦ λέγοντος · Τοῦτο ἐκεῖνο πάλιν (εἶπεν) ἐφ' ἡμᾶς ἀφίκεται τὸ περιᾶκτον ἐκ

²⁹σύμμιγμα Ald. et Bas.

³⁰δυνουμένῳ Ald. et Bas. δινούμενον Turn. et Vulc.

³¹Pro αὐγὴν dant αὐτῇ Ald. et Bas.

τῆς Ἀκαδημίας, ἐν τῷ πρὸς ἐτέρους λέγειν, διατρίβοντας ἐκάστοτε μὴ παρέχειν ἔλεγχον, ὧν αὐτοὶ λέγουσιν · ἀλλ' ἀπολογουμένοις δεῖ χρῆσθαι, μὴ κατηγοροῦσιν ἂν ἐντυγχάνωσιν. ἐμὲ δ' οὖν οὐκ ἐξάξεσθε τήμερον εἰς τὸ διδόναι λόγον, ὧν ἐπικαλεῖτε τοῖς Στωϊκοῖς, πρὶν εὐθύνας λαβεῖν παρ' ὑμῶν, ἄνω τὰ κάτω τοῦ κόσμου ποιούντων. καὶ ὁ Λεύκιος γελάσας · Μόνον, (εἶπεν) ὦ τάν, μὴ κρίσιν ἡμῖν ἀσεβείας ἐπαγγείλῃς. ὥσπερ Ἀρίσταρχος ᾤετο, δεῖν Κλεάνθη τὸν Σάμιον ἀσεβείας προκαλεῖσθαι τοὺς Ἕλληνας, ὡς κινουντα τοῦ κόσμου τὴν ἐστίαν, ὅτι φαινόμενα σώζειν ἀνὴρ ἐπειράτο, μένειν τὸν οὐρανὸν ὑποτιθέμενος. ἐξελίπτεσθαι δὲ κατὰ λοξοῦ κύκλου τὴν γῆν, ἅμα καὶ περὶ τὸν αὐτῆς ἄξονα δινουμένην. ἡμεῖς μὲν οὖν οὐδὲν αὐτοὶ παρ' αὐτῶν³² λέγομεν. οἱ δὲ γῆν ὑποτιθέμενοι τὴν σελήνην, ὧ βέλτιστε, τί μᾶλλον ἡμῶν ἄνω τὰ κάτω ποιοῦσι, τὴν γῆν ἰδρυόντων ἐνταῦθα μετέωρον ἐν τῷ ἀέρι, πολλῶ τι μείζονα τῆς σελήνης οὔσαν ; ὡς ἐν τοῖς ἐκλειπτικοῖς πάθειν οἱ μαθηματικοὶ καὶ ταῖς διὰ τοῦ σκιάματος παρόδοις τῆς ἐποχῆς τὸ μέγεθος ἀναμετροῦσιν. ἥ τε γὰρ σκιά τῆς γῆς ἐλάττων ὑπὸ μείζονος τοῦ φωτίζοντος ἀνατείνει, καὶ τῆς σκιάς αὐτῆς, λεπτόν ὄντα³³ ἄνω καὶ στενόν. οὐδ' Ὅμηρον, ὡς φησιν, ἔλαθεν, ἀλλὰ τὴν νύκτα θοήν, ὁζύτητι τῆς σκιάς προσηγόρευσεν. ὑπὸ τούτου δ' ὅμως ἀλίσκομένη ταῖς ἐκλείψεσιν ἢ σελήνη τρισὶ μόλις τοῖς αὐτῆς μεγέθεσιν ἀπαλλάττεται. σκόπει δὴ, πόσων ἢ γῆ σεληνῶν ἐστίν, εἰ σκιὰν ἀφίησιν, ἥς³⁴ ἢ βραχυτάτη πλάτος τρισέληνον. ἀλλ' ὅμως ὑπὲρ τῆς σελήνης, μὴ πέση, δεδοίκατε. περὶ δὲ τῆς γῆς ἴσως Αἰσχύλος ὑμᾶς πέπεικεν, ὡς ὁ Ἄτλας

Ἔστηκε, κίον' οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς
Ὡμοις ἐρείδων, ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

εἰ τῇ μὲν σελήνῃ κοῦφος ἀήρ ὑποτρέχει, καὶ στερεὸν ὄγκον οὐκ ἐχέγγυος ἐνεγκεῖν, τὴν δὲ γῆν κατὰ Πίνδαρον ἀδαμαντοπέδιλοι κίονες περιέχουσι. καὶ διὰ τοῦτο Φαρνάκης αὐτὸς μὲν ἐν ἀδείᾳ τοῦ πεσεῖν τὴν γῆν ἐστίν, οἰκτεῖρει δὲ τοὺς ὑποκειμένους τῇ μεταφορᾷ³⁵ τῆς σελήνης Αἰθίοπας, ἢ Ταπροθηνούς, μὴ βάρους αὐτοῖς³⁶ ἐμπέσῃ τοσοῦτον. καίτοι τῇ μὲν σελήνῃ βοήθεια πρὸς τὸ μὴ πεσεῖν, ἢ κίνησις αὐτῇ, καὶ τὸ ῥιζῶδες τῆς περιαγωγῆς. ὥσπερ ὅσα ταῖς σφενδόναῖς ἐντεθέντα τῆς καταφορᾶς κώλυσιν ἴσχει τὴν κύκλῳ περιδίνησιν. ἄγει γὰρ ἕκαστον ἢ κατὰ φύσιν κίνησις, ἂν ὑπ' ἄλλου μηδενὸς ἀποστρέφεται. διὸ τὴν σελήνην οὐκ ἄγει τὸ βάρος, ὑπὸ τῆς περιφορᾶς τὴν ῥοπὴν ἐκκρουόμενον. ἀλλὰ μᾶλλον ἴσως λόγον εἶχε θαυμάζειν, μένουσαν αὐτὴν παντάπασιν, ὥσπερ ἡ γῆ, καὶ ἄτρεπτον.³⁷ νῦν δὲ σελήνη μὲν ἔχει μεγάλην αἰτίαν τοῦ δεῦρο μὴ φέρεσθαι · τὴν δὲ γῆν, ἐτέρας κινήσεως ἁμοιρον οὔσαν, εἰκὸς ἦν μόνῳ τῷ βαρύνοντι μένειν.³⁸ βαρυτέρα δὲ ἐστὶ τῆς σελήνης, οὐχ ὅσῳ μείζων, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον, ἅτε

³² περὶ αὐτῶν Turn.

³³ Pro ὄντα dant ὄν τὸ, duobus vocab. Turn. et Vulc.

³⁴ ἥς abest ab Ald. et Bas.

³⁵ καταφορᾷ Turn.

³⁶ αὐτῆς Ald.

³⁷ Post ἄτρεπτον Turn. addit οὔσαν.

³⁸ Pro μένειν dant κινεῖν Ald. et Bas.

δὴ διὰ θερμότητα καὶ πύρωσιν ἐλαφρᾶς γεγεννημένης ... ὅλως δ' ἔοικεν, ἐξ ὧν λέγεις, ἢ σελήνη μᾶλλον, εἰ πῦρ ἐστι, γῆς δεῖσθα καὶ ὕλης, ἐν ᾗ βέβηκε καὶ προσπέφυκε, καὶ συνέχει καὶ ζωπυρεῖ τὴν δύναμιν · οὐ γάρ ἐστι πῦρ χωρὶς ὕλης διανοηθῆναι σωζόμενον. γῆν δὲ φατέ ὑμεῖς ἄνευ βάσεως καὶ ῥίζης διαμένειν. Πάνυ μὲν οὖν, (εἶπεν ὁ Φαρνάκης) τὸν οἰκεῖον καὶ κατὰ φύσιν τόπον ἔχουσιν, ὥσπερ αὐτὸ τὸ μέσον. οὗτος γάρ ἐστι, περὶ ὃν ἀντερείδει³⁹ πάντα τὰ βάρη ῥέποντα, καὶ φέρεται, καὶ συννεύει πανταχόθεν. ἢ δ' ἄνω χώρα πᾶσα, κἄν τι δέξεται γεῶδες ὑπὸ βίας ἀναρρίφεν, εὐθύς ἐκθλίβει δεῦρο, μᾶλλον δ' ἀφίησιν, ᾗ πέφυκεν οἰκεῖα ῥοπῇ καταφερόμενον. πρὸς τοῦτ' ἐγὼ τῷ Λευκίῳ χρόνον ἐγγενέσθαι βουλόμενος ἀναμνησκομένῳ, τὸν Θέωνα καλέσας · Τίς, (ἔφην) ὦ Θέων, εἶρηκε τῶν τραγικῶν, ὡς ἱατροὶ πικρὰν πικροῖς κλύζουσι φαρμάκοις χολήν ; ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Θέωνος, ὅτι Σοφοκλῆς · Καὶ δοτέον (εἶπον) ὑπ' ἀνάγκης ἐκείνοις · φιλοσόφων δ' οὐκ ἀκουστέον, ἂν τὰ παράδοξα παραδόξοις ἀμύνεσθαι βούλωνται, καὶ μαχόμενοι πρὸς τὰ θαυμάσια τῶν δογμάτων, ἀτοπώτερα καὶ θαυμασιώτερα πλάττωσιν, ὥσπερ οὗτοι τὴν ἐπὶ τὸ μέσον φορὰν εἰσάγουσιν. ᾗ τί παράδοξον οὐκ ἔνεστιν ; οὐχὶ τὴν γῆν σφαῖραν εἶναι, τηλικαῦτα βάθη καὶ ὕψη καὶ ἀνωμαλίας ἔχουσιν ; οὐκ ἀντίποδας οἰκεῖν, ὥσπερ θρίπας, ἢ γαλεώτας, τραπέντα ἄνω τὰ κάτω τῇ γῇ προϊσχομένους ; ἡμᾶς δ' αὐτοὺς μὴ πρὸς ὀρθὰς βεθηκότας, ἀλλὰ πλαγίους ἐπιμένειν ἀπονεύοντας, ὥσπερ οἱ μεθύοντες ; οὐ μύδρους χιλιοταλάντους διὰ βάθους τῆς γῆς φερομένους, ὅταν ἐξίκωνται πρὸς τὸ μέσον, ἴστασθαι, μηδενὸς ἀπαντῶντος, μηδὲ ὑπερείδοντος ; εἰ δὲ ῥύμη κάτω φερομένου τὸ μέσον ὑπερβάλλοιεν, αὖθις ὀπίσω στρέφεσθαι καὶ ἀναπλάττειν⁴⁰ ἀπ' αὐτῶν ; οὐ τμήματα δοκῶν ἀποπρισθέντα τῆς γῆς ἐκατέρωθεν μὴ φέρεσθαι κάτω διαπαντός, ἀλλὰ προσπίπτοντα πρὸς τὴν γῆν ἔξωθεν ἴσως διωθεῖσθαι καὶ ἀποκρύπτεσθαι περὶ τὸ μέσον ; οὐ ῥεῦμα λάθρον ὕδατος κάτω φερόμενον, εἰ πρὸς τὸ μέσον ἔλθοι σημεῖον, ὅπερ αὐτοὶ λέγουσιν ἀσώματον, ἴστασθαι περικεραννύμενον κύκλῳ περὶ πόλον ἄπαυστον αἰώραν καὶ ἀκατάπαυστον αἰωρούμενον. οὐδὲ γὰρ ψευδῶς ἔνια τούτων βιάσαιτο ἂν τις αὐτὸν εἰς τὸ δυνατόν τῇ ἐπινοίᾳ καταστῆσαι. τοῦτο γάρ ἐστι τὰ ἄνω, κάτω · κἂν πάντα τραπέντα πάλιν εἶναι τῶν ἄχρι τοῦ μέσου κάτω, τῶν δὲ ὑπὸ τὸ μέσον, αὖ πάλιν ἄνω γενομένων. ὥστ', εἴ τις συμπαθεῖ⁴¹ τῆς γῆς τὸ μέσον αὐτῆς ἔχων σταίῃ περὶ τὸν ὀμφαλὸν ἅμα καὶ τὴν κεφαλὴν ἄνω, καὶ τοὺς πόδας ἄνω ἔχειν τὸν αὐτὸν, κἂν μὴ διασκάπτῃ τὸν ἐπέκεινα τόπον ἀνακύπτον αὐτοῦ το⁴² ... εἶναι καὶ κάτω ἄνωθεν ἔλκεσθαι τὸν ἀνασκαπτόμενον. εἰ δὲ δὴ τούτῳ τις ἀντιβεηκῶς νοοῖτο, τοὺς ἀμφοτέρων ἅμα πόδας ἄνω γίνεσθαι καὶ λέγεσθαι. τοιούτων μέντοι καὶ τοσούτων παραδόξων λόγων⁴³ οὐ μὰ Δία πείραν, ἀλλὰ θαυματοποιοῦ τινος ἀποσκευὴν καὶ πυλαίαν κατανωτισάμενοι καὶ παρέλκοντες ἐτέρους φασι

³⁹ ἀντερείδει Ald. et Bas.

⁴⁰ ἀναπλήττειν Bas. ἀναπίπτειν Turn. et Vulc. e quorum priore, Turn. affertur etiam ἀναπάλεσθαι: forte voluit ἀναπάλλεσθαι.

⁴¹ εὐβαθεῖα Turn.

⁴² Ex Turn. et Vulc. citatur αὐτοῦ τὸ μέρος ἄνω.

⁴³ λογίων Ald. et Bas.

πελάζειν⁴⁴ ἄνω τὴν σελήνην, γῆν οὖσαν, ἐνιδρύνοντες οὐχ ὅπου τὸ μέσον ἐστί. καίτοι γε εἰ πᾶν σῶμα ἐμβριθὲς εἰς τὸ αὐτὸ συννεύει, καὶ πρὸς τὸ αὐτοῦ μέσον ἀντερείδει πᾶσι τοῖς μορίοις, οὐχ ὥς μέσον οὔσα τοῦ παντός ἢ γῆ μᾶλλον, ἢ ὥς ὅλον, οἰκειώσεται μέρη αὐτῆς ὄντα τὰ βάρη, καὶ τεκμήριον ... ἔσται τῶν ῥεπόντων, οὐ τῇ τῆς μεσότητος πρὸς τὸν κόσμον, ἀλλὰ πρὸς τὴν γῆν κοινωνίας πρὸς καὶ συμφυῖας τοῖς ἀποσπώμενοις αὐτῆς,⁴⁵ εἴτα πάλιν καταφερομένοις. ὥς γὰρ ὁ ἥλιος εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφει τὰ μέρη, ἐξ ὧν συνέστηκε, καὶ ἡ γῆ τὸν λίθον, ὥσπερ ... προσήκοντα δέχεται, καὶ φέρει πρὸς ἐκεῖνον. ὅθεν ἐνοῦται τῷ χρόνῳ καὶ⁴⁶ συμφύεται πρὸς αὐτὴν τῶν τοιούτων ἕκαστον. εἰ δέ τι τυγχάνει σῶμα τῇ γῇ μὴ προσενεμημένον ἀπ' ἀρχῆς, μηδ' ἀπεσπασμένον, ἀλλὰ που⁴⁷ καθ' αὐτὸ σύστασιν ἔσχεν ἰδίαν καὶ φύσιν, ὥς φαῖεν ἂν ἐκεῖνοι τὴν σελήνην, τί κωλύει χωρὶς εἶναι καὶ μένειν περὶ αὐτὸ, τοῖς αὐτοῦ πεπιεσμένον μέρεσι καὶ συμπεπεδημένον · οὔτε γὰρ ἡ γῆ μέσον οὔσα δείκνυται τοῦ παντός, ἢ τε πρὸς τὴν γῆν τῶν ἐνταῦθα συναίρεσις καὶ σύστασις ὑψηγείται τὸν τρόπον, ᾧ μένειν τὰ ἐκεῖ συμπεσόντα πρὸς τὴν σελήνην εἰκὸς ἐστίν. ὁ δὲ πάντα τὰ γεώδη καὶ βαρέα συνελαύνων εἰς μίαν χώραν, καὶ μέρη ποιῶν ἐνὸς σώματος, οὐχ ὁρῶ, διὰ τί τοῖς κούφοις τὴν αὐτὴν ἀνάγκην οὐκ ἀνταποδίδωσιν, ἀλλ' ἐὰν χωρὶς εἶναι συστάσεις πυρὸς τοσαύτας, καὶ οὐ πάντας εἰς τοῦτο συνάγων τοὺς ἀστέρας σαφῶς⁴⁸ οἶεται δεῖν καὶ σῶμα κοινὸν εἶναι τῶν ἄνω φορῶν⁴⁹ καὶ φλογοειδῶν ἀπάντων · ἀλλ' ἥλιον μὲν ἀπλέτους μυριάδας ἀπέχειν τῆς ἄνω περιφορᾶς, φατέ, εἶπεν,⁵⁰ ὦ φίλε Ἀπολλωνίδη, καὶ Φωσφόρον ἐπ' αὐτῷ, καὶ Στίλβοντα, καὶ τοὺς ἄλλους πλανήτας, ὑφιεμένους τε τῶν ἀπλανῶν, καὶ πρὸς ἀνέμους⁵¹ ἐν διαστάσεσι μεγάλαις φέρεσθαι · τοῖς δὲ βαρέσι⁵² καὶ γεώδεσιν οὐδεμίαν οἶεσθαι τὸν κόσμον εὐρυχωρίαν παρέχειν ἐν ἑαυτῷ καὶ διάστασιν. ὁρᾶτε, ὅτι γελοῖόν ἐστιν, εἰ γῆν οὐ φήσομεν εἶναι τὴν σελήνην, ὅτι τῆς κάτω χώρας ἀφέστηκεν, ἄστρον δὲ φήσομεν, ὁρῶντες ἀπωσμένην τῆς ἄνω περιφορᾶς μυριάσι σταδίων τοσαύταις, ὥσπερ βυθὸν τινα καταδεδυκυῖαν. τῶν μὲν γ' ἀστρῶν κατωτέρω τοσοῦτόν ἐστιν, ὅσον οὐκ ἂν τις εἴποι μέτρον, ἀλλ' ἐπιλείπουσιν ἡμᾶς τοὺς μαθηματικούς ἐκλογιζομένους οἱ ἀριθμοί. τῆς δὲ γῆς τρόπον τινὰ ψαύει καὶ περιφερομένη πλησίον, ἄρματος ὥσπερ ἵχνης, ἀνελίσσεται, φησὶν Ἐμπεδοκλῆς, ἢ τε περὶ ἄκραν.⁵³

οὐδὲ γὰρ τὴν σκιὰν αὐτῆς ὑπερβάλλει πολλάκις ἐπὶ μικρὸν αἰρομένη, τῷ

⁴⁴γελοιάζειν Turn.

⁴⁵ἀπωσμένοις αὐτοῖς Ald. et Bas.

⁴⁶καὶ abest ab Ald. et Bas.

⁴⁷ἀλλὰ τοῦ Ald. et Bas.

⁴⁸Pro σαφῶς dant ἀφῶς Turn. et Vulc. et paulo inferius post εἶναι iidem inserunt καὶ.

⁴⁹Pro τῶν ἄνω φορῶν Ald. et Bas. dant τῶν ἀναφορῶν, unde Xylander ita annotat: τῶν ἀναφορῶν] Hanc vocem non probo, reponendumque suspicor ἀνωφερῶν: quale mendum alibi quoque notavimus.

⁵⁰Pro εἶπεν legendum est εἶπον. Xylander.

⁵¹Pro πρὸς ἀνέμους legendum πρὸς ἀλλήλους. Nihil enim hic ventis opus est. Xylander. Turn. ac Vulc. dant πρὸς ἑαυτούς.

⁵²βαρέσι Ald.

⁵³παρ' ἄκραν Turn.

παμμέγεθες εἶναι τὸ φωτίζον · ἀλλ' οὕτως ἔοικεν ἐν χρῶ καὶ σχεδὸν ἐν ἀγκάλαις τῆς γῆς περιπολεῖν, ὥστ' ἀντιφράττεσθαι πρὸς τὸν ἥλιον ὑπ' αὐτῆς, μὴ ὑπεραίρουσα τὸν σκιερὸν καὶ χθόνιον καὶ νυκτερινὸν τοῦτον τόπον, ὃς γῆς κλῆρὸς ἐστὶ. διὸ λεκτέον οἶμαι θαρρόυντας, ἐν τοῖς τῆς γῆς ὅροις εἶναι σελήνην ὑπὸ τῶν ἄκρων αὐτῆς ἐπιπροσθουμένην. σκόπει δὲ τοὺς ἄλλους ἀφείδς ἀπλανεῖς καὶ πλανήτας, ἃ δείκνυσιν Ἀρίσταρχος ἐν τῷ περὶ μεγεθῶν καὶ ἀποστημάτων, ὅτι τοῦ ἡλίου ἀπόστημα τοῦ ἀποστήματος τῆς σελήνης, ὃ ἀφέστηκεν ἡμῶν πλέον μὲν, ἢ ὀκτωκαιδεκαπλάσιον, ἔλαττον δὲ, ἢ εἴκοσαπλάσιον, ἐστί. καίτοι ὁ τὴν σελήνην ἐπιμήκιστον αἶρων, ἀπέχει (φησὶ⁵⁴) ἡμῶν ἕξ καὶ πεντηκονταπλάσιον τῆς ἐκ τοῦ κέντρου τῆς γῆς. αὕτη δ' ἐστὶ τεσσάρων μυριάδων. καὶ κατὰ τοὺς μέσους ἀναμετροῦντας, καὶ ἀπὸ ταύτης συλλογιζομένους, ἀπέχει ὁ ἥλιος τῆς σελήνης πλέον, ἢ τετρακισχιλίας τριάκοντα μυριάδας. οὕτως ἀπώκισται τοῦ ἡλίου διὰ βάρος, καὶ τοσοῦτο τῇ γῇ προσκεχώρηκεν. ὥστε, εἰ τότε⁵⁵ τόποις τὰς οὐσίας διαιρετέον, ἡ γῆς μοῖρα καὶ ὥρα⁵⁶ προσκαλεῖται σελήνην, καὶ τοῖς περὶ γῆν πράγμασι καὶ σώμασιν ἐπίδικός ἐστι κατ' ἀγχιστεῖαν καὶ γειννίασιν. καὶ οὐθὲν (οἶμαι) πλημμελοῦμεν, ὅτι τοῖς ἄνω προσαγορευομένοις βάθος τοσοῦτον καὶ διάστημα διδόντες ἀπολείπωμεν τινα καὶ τῷ κάτω περιδρομῇ καὶ πλάτος, ὅσον ἐστὶν ἀπὸ γῆς ἐπὶ σελήνην. οὕτε γὰρ ὁ τὴν ἄκραν ἐπιφάνειαν τοῦ οὐρανοῦ μόνην ἄνω, τᾶλλα δὲ κάτω προσαγορεύων ἅπαντα, μέτριός ἐστιν · οὕτε ὁ τῇ γῇ, μᾶλλον δὲ ὁ τῷ κέντρῳ⁵⁷ τὸ κάτω περὶ γράφων ἀνεκτός, ἀλλὰ καὶ κινητικο ... ταύτη διάστημα τὸ δέον ἐπιχωροῦντος τοῦ κόσμου διὰ μέγεθος. πρὸς δὲ τὸν ἀξιοῦντα, πᾶν εὐθύς ἄνω καὶ μετέωρον εἶναι τὸ ἀπὸ τῆς γῆς, ἕτερος ἀντηχεῖ πάλιν, εὐθύς εἶναι κάτω τὸ ἀπὸ τῆς ἀπλανοῦς περιφορᾶς. ὅλως δὲ πῶς λέγεται, καὶ τίνος ἡ γῇ μέση κεῖται ; τὸ γὰρ πᾶν ἄπειρόν ἐστι. τῷ δ' ἀπειρῷ, μὴτ' ἀρχὴν ἔχοντι, μῆτε πέρας, οὐ προσήκει μέσον ἔχειν. πέρας γάρ τι καὶ τὸ μέσον · ἢ δ' ἀπειρία, περάτων στέρησις. ὁ δὲ μὴ τοῦ παντός, ἀλλὰ τοῦ κόσμου, μέσην εἶναι τὴν γῆν ἀποφαινόμενος ἡδύς ἐστιν, εἰ μὴ καὶ τὸν κόσμον αὐτὸν ἐνέχεσθαι ταῖς αὐταῖς ἀπορίαις νομίζει. τὸ γὰρ πᾶν, οὐδὲ τούτῳ μέσην⁵⁸ ἀπέλιπεν, ἀλλ' ἀνέστιος καὶ ἀνίδρυτός ἐστιν ἐν ἀπειρῷ κενῷ φερόμενος πρὸς οὐδὲν οἰκεῖον, εἰ⁵⁹ ἄλλην τινὰ τοῦ μένειν αἰτίαν εὐράμενος ἔστηκεν, οὐ κατὰ τὴν τοῦ τόπου φύσιν. ὅμοια καὶ περὶ σελήνης εἰκάζειν τινὶ πάρεστιν ὥς ἐτέρα τινὶ ψυχῇ καὶ φύσει μᾶλλον ... διαφοραὶ, τῆς μὲν ἀτρεμούσης ἐνταῦθα, τῆς δὲ καὶ φερομένης. ἄνευ δὲ τούτων, ὅρα, μὴ μέγα τι λέληθεν αὐτούς. εἰ γὰρ ὁποσονοῦν καὶ ὅτι ἂν ἐκτὸς γένηται τοῦ κέντρου τῆς γῆς ἄνω ἐστὶν, οὐθὲν ἐστὶ τοῦ κόσμου κάτω μέρος. ἀλλ' ἄνω καὶ ἡ γῇ καὶ τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ πᾶν ἀπλῶς σῶμα τὸ κέντρῳ περιεστηκός, ἢ περικείμενον, ἄνω γίνεται, κάτω δὲ μόνον ὄν ἐν, τὸ ἀσώματον σημεῖον ἐκεῖνο, ὃ πρὸς πᾶσαν ἀντικεῖσθαι τὴν τοῦ κόσμου φύσιν ἀναγκαῖον, εἴγε δὴ τὸ κάτω πρὸς τὸ ἄνω κατὰ φύσιν ἀντίκειται. καὶ οὐ

⁵⁴ ἀπέχειν φησὶν Turn.

⁵⁵ εἴ ποτε Turn. et Vulc.

⁵⁶ χώρα iidem.

⁵⁷ μέτρῳ Ald. et Bas.

⁵⁸ τοῦτο μέσην Ald. et Bas. τοῦτον μέσον Turn. et Vulc.

⁵⁹ Pro εἰ dant ἢ Turn. et Vulc.

τοῦτο μόνον τὸ ἄτοπον, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν ἀπόλλυσι τὰ βάρη, δι' ἣν δεῦρο καταρρέπει καὶ φέρεται. σῶμα μὲν γὰρ οὐθέν ἐστι κάτω, πρὸς ὃ κινεῖται · τὸ δ' ἀσώματον, οὐτ' εἰκὸς, οὔτε βούλονται τοσαύτην ἔχειν δύναμιν, ὥστε πάντα κατατείνειν ἐφ' ἑαυτὸ, καὶ περὶ αὐτὸ συνέχειν. ἀλλ' ὅμως ἄλογον εὐρίσκεται καὶ μαχόμενον τοῖς πράγμασι, τὸ ἄνω τὸν κόσμον ὅλον εἶναι, τὸ δὲ κάτω μη-
θέν, ἀλλ' ἢ πέρας ἀσώματον καὶ ἀδιάστατον. ἐκεῖνο δ' εὐλογον, ὡς λέγομεν ἡμεῖς, τῷ τ' ἄνω χώραν καὶ τῷ κάτω πολλὴν καὶ πλάτος ἔχουσιν διηρηθῆναι. οὐ μὴν ἀλλὰ θέντες, (εἰ βούλει) παρὰ φύσιν ἐν οὐρανῷ τοῖς γεώδεσι τὰς κινήσεις ὑπάρχειν, ἀτρέμα, μὴ τραγικῶς, ἀλλὰ πρῶς, σκοπῶμεν, ὅτι τοῦτο τὴν σελήνην οὐ δείκνυσι γῆν μὴ οὔσαν, ἀλλὰ γῆν, ὅπου μὴ πέφυκεν, οὔσαν. ἐπεὶ καὶ τὸ πῦρ τὸ Λίτναϊον ὑπὸ γῆν παρὰ φύσιν ἐστίν, ἀλλὰ πῦρ ἐστὶ · καὶ τὸ πνεῦμα τοῖς ἀσκοῖς περιληφθὲν, ἔστι μὲν ἀνωφερὲς φύσει καὶ κοῦφον, ἡκειδὲ, ὅπου μὴ πέφυκεν, ὑπ' ἀνάγκης. αὕτη δὲ ἡ ψυχὴ πρὸς Διὸς (εἶπεν) οὐ παρὰ φύσιν τῷ σώματι συνεῖρκται βραδεῖ ταχεῖα, καὶ ψυχρῷ πυρώδης, ὥσπερ ὑμεῖς φατέ, καὶ ἀόρατος αἰσθητῷ. διὰ τοῦτο οὖν σώματι ψυχὴν μὴ λέγομεν εἶναι μηδὲν, οὐ⁶⁰ χρῆμα θεῖον ὑπὸ βρίθους, ἢ πάχους, οὐρανόν τε πάντα καὶ γῆν καὶ θάλασσαν ἐν ταυτῷ περιπολοῦντα, καὶ διῃστάμενον εἰς σάρκας ἡκεῖν καὶ νεῦρα καὶ μυελούς, καὶ παθέων μυρίων μετὰ ὑγρότητος. ὁ δὲ Ζεὺς ἡμῖν οὗτος, οὐ τῇ μὲν αὐτοῦ φύσει χρώμενος ἔνεστι⁶¹ μέγα πῦρ καὶ συνεχὲς, νυνὶ δὲ ὑφείται καὶ κέκαμπται, καὶ διεσχημάτισται, πᾶν χρῆμα⁶² γεγρονῶς καὶ γινόμενος ἐν ταῖς μεταβολαῖς ; ὥστε ὅρα καὶ σκόπει, δαιμόνιε, μὴ μεθιστάς καὶ ἀπάγων ἕκαστον, ὅπου πέφυκεν εἶναι, διάλυσίν τινα κόσμου φιλοσοφῆς, καὶ τὸ νεῖκος ἐπάγης τὸ Ἐμπεδοκλέους τοῖς πράγμασι · μᾶλλον δὲ τοὺς παλαιοὺς κινήσι τιτᾶνας ἐπὶ τὴν φύσιν, καὶ γίγαντας καὶ τὴν μυθικὴν ἐκείνην καὶ φοβερὰν ἄκοσμίαν καὶ πλημμέλειαν ἐπιθεῖν πονῆς,⁶³ χωρὶς τὸ βαρὺ πᾶν, καὶ χωρὶς⁶⁴

τὸ κοῦφον,

Ἐνθ' οὕτ' ἡελίοιο δεδίττεται ἀγλαὸν εἶδος,

Οὐ δέμεν οὐδ' αἴης λάσιον γένος, οὐδὲ θάλασσα,

ὥς φησιν Ἐμπεδοκλῆς, οὐ γῆ θερμότητος μετεῖχεν, οὐχ ὕδωρ πνεύματος, οὐκ ἄνω τί τῶν βαρέων, οὐ κάτω τί τῶν κούφων, ἀλλ' ἄκρατοι καὶ ἄστοργοι καὶ μονάδες αἱ τῶν ὅλων ἀρχαί, μὴ προσιέμεναι σύγκρισιν ἑτέρου πρὸς ἕτερον, μηδὲ κοινωνίαν, ἀλλὰ φεύγουσαι καὶ ἀποστρεφόμεναι, καὶ φερόμεναι φορὰς ἰδίας καὶ αὐθάδεις, οὕτως εἶχον, ὡς ἔχει πᾶν, οὗ θεὸς ἄπεστι κατὰ Πλάτωνα, τουτέστιν, ὡς ἔχει τὰ σώματα, νοῦ καὶ ψυχῆς ἀπολιπούσης · ἄχρις οὗ τὸ ἡμερ-
τὸν ἦκεν ἐπὶ τὴν φύσιν ἐκ⁶⁵ προνοίας, φιλόνητος ἐγγενομένης, καὶ Ἀφροδίτης,

⁶⁰Pro μηδὲν, οὐ dant μηδενί, uno vocab. Turn. et Vulc.

⁶¹Pro ἔνεστι codex Turn. dat ἐν ἐστι, duobus vocabulis.

⁶²χρῶμα Ald. et Bas.

⁶³ποινῆς Turn.

⁶⁴Ex eodem Turn. affertur πᾶν τὸ κοῦφον, unde incertum est, absintne [?] haec duo vocab. καὶ χωρὶς, ab hoc codice, an vero πᾶν post illa iteratum sit, quod accuratius indicari debebat.

⁶⁵ἐκ ἀβέστη a Bas. ex Ald. autem citatur vox corrupta, ἀπρονοίας.

καὶ Ἐρωτος, ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει, καὶ Παρμενίδης, καὶ Ἡσίοδος, ἵνα καὶ τόπους ἀμείψαντα, καὶ δυνάμεις ἀπ' ἀλλήλων μεταλαβόντα, καὶ τὰ μὲν κινήσεως, τὰ δὲ μονῆς ἀνάγκαις ἐνδεθέντα καὶ καταβιασθέντα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐξ οὗ πέφυκεν ἐνδοῦναι, καὶ μεταστῆναι. ... ἀρμονίαν⁶⁶ καὶ κοινωνίαν ἀπεργάσεται. εἰ μὲν γὰρ οὐδ' ἄλλο τι τῶν τοῦ κόσμου μερῶν παρὰ φύσιν ἔσχεν, ἀλλ' ἕκαστον, ἧ πέφυκε, κεῖται, μηδεμιᾶς μεθιδρύσεως, μηδὲ μετακοσμήσεως δεόμενον, μηδ' ἐν ἀρχῇ δεηθὲν, ἀπορῶ, τί τῆς προνοίας ἔργον ἐστίν, ἢ τίνοος γέγονε ποιητῆς καὶ πατὴρ δημιουργὸς ὁ Ζεὺς ἀριστοτέχνης. οὐ γὰρ ἐν στρατοπέδῳ τακτικῶν ὄφελος, εἴπερ εἶδειν τῶν στρατιωτῶν ἕκαστος ἀφ' ἑαυτοῦ τάξιν τε καὶ χώραν καὶ καιρὸν, οὗ δεῖ λαβεῖν καὶ διαφυλάσσειν · οὐδὲ κηπουρῶν, οὐδ' οἰκοδόμων, εἰ πῇ μὲν αὐτὸ τὸ ὕδωρ ἀφ' αὐτοῦ πέφυκεν ἐπεῖναι⁶⁷ τοῖς δεομένοις, καὶ κατάρδιν ἐπιρρέον, πῇ δὲ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ λίθοι ταῖς κατὰ φύσιν χρώμενα τροπαῖς⁶⁸ καὶ νεύσεσιν ἐξ ἑαυτῶν, καταλαμβάνειν τὴν προσήκουσαν ἀρμονίαν καὶ χώραν. εἰ δὲ οὗτος μὲν ἀντικρυς ἀναιρεῖ τὴν πρόνοιαν ὁ λόγος, τῷ θεῷ δὲ ἡ τάξις τῶν ὄντων προσήκει καὶ διαιρεῖν, τί θαυμαστόν, οὕτω τετάχθαι καὶ διηρμόσθαι τὴν φύσιν, ὡς ἐνταῦθα μὲν πῦρ, ἐκεῖ δ' ἄστρα, καὶ πάλιν ἐνταῦθα μὲν γῆν, ἄνω δὲ σελήνην ἰδρῦσθαι, βεβαιότερῳ τοῦ κατὰ φύσιν τῷ κατὰ λόγον δεσμοτηρίῳ ληφθεῖσαν · ὡς, εἴγε πάντα δεῖ ταῖς κατὰ φύσιν ῥοπαῖς χρῆσθαι καὶ φέρεσθαι, καθ' ὃ πέφυκε, μηδ' ἥλιος κυκλοφορεῖσθω, μήτε φωσφόρος, μηδὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων μηδεῖς. ἄνω γὰρ, οὐ κύκλῳ, τὰ κοῦφα καὶ πυροειδῆ κινεῖσθαι πέφυκεν. εἰ δὲ τοιαύτην ἐξαλλαγὴν ἡ φύσις ἔχει παρὰ τόπον, ὥστ' ἐνταῦθα μὲν ἄνω φέρεσθαι φερόμενον τὸ πῦρ, ὅταν δ' εἰς τὸν οὐρανὸν παραγένηται, τῇ δίνῃ συμπεριστρέφεσθαι,⁶⁹ τί θαυμαστόν, εἰ καὶ τοῖς βαρέσι καὶ γεώδεσιν ἐκγενομένοις συμβέβηκεν ὡσαύτως εἰς ἄλλο κινήσεως εἶδος ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἐκνενικῆσθαι · οὐ γὰρ δὴ τῶν μὲν ἐλαφρῶν τὴν ἄνω φορὰν ἀφαιρεῖσθαι τῷ οὐρανῷ κατὰ φύσιν ἐστὶ, τῶν δὲ βαρέων καὶ κάτω ρεπόντων οὐ δύναται κρατεῖν, ἀλλὰ ποτ' ἐκεῖνα δυνάμει καὶ ταῦτα μετακοσμήσας, ἐχρήσατο τῇ φύσει αὐτῶν ἐπὶ τὸ βέλτιον. οὐ μὴν ἀλλ' εἴ γε δεῖ τὰς καταδεδουλευμένας ἔξεις⁷⁰ ... δόξας ἀφέντας ἤδη τὸ φαινόμενον ἀδεῶς λέγειν, οὐδὲν ἔοικεν ὅλου μέρος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τάξιν, ἢ θέσιν, ἢ κίνησιν ἰδίαν ἔχειν, ἣν ἂν τις ἀπλῶς κατὰ φύσιν προσαγορεύσειεν, ἀλλ' ὅταν ἕκαστον, οὗ χάριν γέγονε, καὶ πρὸς ὃ πέφυκεν, ἢ πεποιήται, τούτῳ παρέχῃ χρησίμως καὶ οἰκείως κινούμενον ἑαυτὸ, καὶ πάσχον, ἢ ποιοῦν, ἢ διακείμενον, ὡς ἐκεῖνῳ πρὸς σωτηρίαν, ἢ κάλλος, ἢ δύναμιν, ἐπιτήδειόν ἐστι, τότε δοκεῖ τὴν κατὰ φύσιν χώραν ἔχειν καὶ κίνησιν καὶ διάθεσιν. ὁ γοῦν ἄνθρωπος, ὡς ἐπὶ⁷¹ τῶν ὄντων ἕτερον κατὰ φύσιν

⁶⁶ μεταστῆναι ἀρμονίαν] Nihil puto deesse. *Xylander*.

⁶⁷ ἐπιρρέειν Turn.

⁶⁸ ῥοπαῖς idem.

⁶⁹ συμπεριφέρεσθαι codex quidam innominatus.

⁷⁰ καταδεδουλευμένας ἔξεις καὶ δόξας si legas, nihil deerit. Verba si recte habent, passivum Attice significat actiue; itaque vocat inveteratas et quasi in habitum inversas opiniones, quibus animi addicti serviliter acquiescunt, neque ulterius ad indagandum verum se proferunt. *Xylander*.

⁷¹ Legendum ὡς ἔτι τῶν ὄντων. *Homo*, inquit, *ita ut ulla alia res dici possit, secundum naturam factus*. ἐπὶ legebatur vitiose. *Xylander*.

γεγονώς, ἄνω μὲν ἔχει τὰ ἐμβριθῇ καὶ γεώδη μάλιστα περὶ τὴν κεφαλὴν, ἐν δὲ τοῖς μέσοις τὰ θερμὰ καὶ πυρώδη. τῶν δ' ὀδόντων οἱ μὲν ἄνωθεν, οἱ δὲ κάτωθεν ἐμφύονται, καὶ οὐδέτεροι παρὰ φύσιν ἔχουσιν. οὐδὲ τοῦ πυρός τὸ μὲν ἄνω περὶ τὰ ὄμματα ἀποστίλβον κατὰ φύσιν ἐστὶ, τὸ δ' ἐν κοιλίᾳ καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν, ἀλλ' ἕκαστον οἰκείως καὶ χρησίμως τέτακται. Ναὶ μὴν κηρύκων⁷² τε λιθορρίνων χελύων⁷³ τε καὶ παντὸς, ὁστρέου φύσιν (ὥς φησιν ὁ Ἐμπεδοκλῆς) καταμανθάνων Ἐνθ' ὅψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσιν. καὶ οὐ πιέζει τὸ λιθῶδες, οὐδὲ καταθλίβει τὴν ἔξιν ἐπικείμενον, οὐδέ γε πάλιν τὸ θερμὸν ὑπὸ κουφότητος εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀποπτάμενον οἴχεται · μέμικται δὲ πρὸς ἀλλήλα καὶ συντέτακται κατὰ τὴν ἐκάστου φύσιν. οὕτως οὖν⁷⁴ εἰκὸς ἔχειν καὶ τὸν κόσμον, εἴ γε δὴ ζῶν ἐστὶ, πολλαχοῦ γῆν ἔχοντα, πολλαχοῦ δὲ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀποτεθλιμμένον, ἀλλὰ λόγῳ διακεκοσμημένον. οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐνταῦθα τοῦ σώματος ἐστὶν ὑπὸ κουφότητος ἐκπιεσθεῖς, οὐδὲ ἡ καρδίᾳ τῷ βάρει ὀλισθοῦσα πέπτωκεν εἰς τὸ στήθος, ἀλλ' ὅτι βέλτιον ἦν, οὕτως ἐκάτερον τετάχθαι. μὴ τοίνυν μήτε τῶν τοῦ κόσμου μερῶν νομίζωμεν μήτε γῆν ἐνταῦθα κεῖσθαι συμπεσοῦσαν διὰ βάρος, μήτε τὸν ἥλιον (ὥς ᾤετο Μητροδόωρος ὁ Χίος) εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀσκοῦ δίκην ὑπὸ κουφότητος ἐκτεθλίφθαι, μήτε τοὺς ἄλλους ἀστέρας, ὥσπερ ἐν ζυγοσταθμοῦ διαφορᾷ ῥέψαντας, ἐν οἷς εἰσι, γεγονέναι τόποις · ἀλλὰ τοῦ κατὰ λόγον κρατοῦντος, οἱ μὲν ὥσπερ ὄμματα φωσφόρα τῷ προσώπῳ τοῦ παντὸς ἐνδεδεμένοι περιπολοῦσιν · ἥλιος δὲ, καρδίας ἔχων δύναμιν, ὥσπερ αἶμα καὶ πνεῦμα διαπέμπει καὶ διασκεδάννυσιν ἐξ ἑαυτοῦ θερμότητα⁷⁵ καὶ φῶς · γῆ δὲ καὶ θαλάσση χρηταὶ κατὰ φύσιν ὁ κόσμος, ὅσα κοιλία καὶ κύσσει ζῶν. σελήνη δὲ ἡλίου μεταξὺ καὶ γῆς, ὥσπερ καρδίας καὶ κοιλίας ἦπαρ, ἣ τι μαλθακὸν ἄλλο σπλάγχχνον, ἐγκειμένη, τὴν τ' ἄνωθεν ἀλέαν ἐνταῦθα διαπέμπει, καὶ τὰς ἐντεῦθεν ἀναθυμιάσεις πέψει τινὶ καὶ καθάρσει λεπτύνουσα περὶ ἑαυτὴν ἀναδίδωσιν · εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄλλα τὸ γεῶδες αὐτῆς καὶ στερέμνιον⁷⁶ ἔχει τινα πρὸς φόρον χρεῖαν, ἄδηλον ἡμῖν. ἐν παντὶ δὲ κρατεῖτα βέλτιον το κατηναγκασμένον.⁷⁷ τί γὰρ οὕτω λάθωμεν, ἐξ ὧν ἐκεῖνοι λέγουσι τὸ εἰκός. λέγουσι δὲ, τοῦ αἰθέρος τὸ μὲν αὐγοειδὲς καὶ λεπτὸν ὑπὸ μανότητος οὐρανὸν γεγονέναι · τὸ δὲ πυκνωθὲν καὶ συνειληθὲν, ἄστρα · τούτων δὲ τὸ νωθρότατον εἶναι τὴν σελήνην καὶ θολερώτατον. ἀλλ' ὅμως ὀρᾶν πάρεστιν οὐκ ἀποκεκριμένην τοῦ αἰθέρος τὴν σελήνην, ἀλλ' ἔτι πολλῶ⁷⁸ ἐν τῷ περὶ αὐτὴν ἐμφερομένην, πολλὴν δὲ ὑφ' ἑαυτὴν ἔχουσαν ἀνέμων⁷⁹ ... δινεῖσθαι καὶ κομήτας. οὕτως οὐ ταῖς ῥοπαῖς σεσθήκωται κατὰ βάρος καὶ κουφότητα τῶν σωμάτων ἕκαστον, ἀλλ' ἐτέρῳ λόγῳ κεκόσμηται. λεχθέντων δὲ τούτων, κάμοῦ

⁷²Versum Empedoclis integrum posui, sicut habebatur 1. Sympos. 2. *Xylander*.

⁷³χελωνῶν τε Ald. et Bas.

⁷⁴οὕτως οὖν] Haec duo verba absunt ab Ald. et Bas.

⁷⁵θερμότητος Bas. sed Ald. prave θερμότητος.

⁷⁶στερέμνιον Ald. et Bas.

⁷⁷τούτο [ita nempe dant Ald. et Bas. pro τὸ] κατηναγκασμένον] Lego τοῦ κατηναγκασμένου. Quamquam hoc quidem est hariolari, ut et in sequentibus. *Xylander*.

⁷⁸Pro πολλῶ dant πολλήν Turn. et Vulc.

⁷⁹Ex Turn. atque Vulcob. haec verba hic citantur: αἰθεροειδῇ οὐσίαν σεσθήκωται τῷ καὶ αὐτοῖς δινεῖσθαι.

τῷ Λευκίῳ τὸν λόγον παραδιδόντος, ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις βαδίζοντος τοῦ δόγμα-
τος, Ἀριστοτέλης μειδιάσας · Μαρτύρομαι, (εἶπεν) ὅτι τὴν πᾶσαν ἀντιλογίαν
πεποιήσαι πρὸς τοὺς αὐτὴν μὲν ἡμίπυρον εἶναι τὴν σελήνην ὑποτιθεμένους,
κοινῇ δὲ τῶν⁸⁰ σωμάτων τὰ μὲν ἄνω, τὰ δὲ κάτω ῥέπειν ἐξ ἑαυτῶν φάσκοντας.
εἰ δ' ἔστι τις ὁ λέγων, κύκλῳ τε κινεῖσθαι κατὰ φύσιν τὰ ἄστρα, καὶ πολὺ παρ-
ηλλαγμένης οὐσίας εἶναι τῶν τεττάρων, οὐδ' ἀπὸ τύχης ἦλθεν ἐπὶ μνήμην ἡμῖν,
ὥστ' ἐμέ τε⁸¹ πραγμάτων ἀπηλλάχθαι καὶ ... Λεύκιος.

ὦ γὰρ θεέ, εἶπεν, ἀλλὰ τ' ἄλλα μὲν ἴσως ἄστρα, καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν, εἰς τινα
φύσιν καθαρὰν καὶ ἐάλικρινῃ, καὶ τῆς κατὰ πάθος ἀπηλλαγμένην μεταβολῆς
τιθεμένοις ἡμῖν,⁸² καὶ κύκλον ἄγουσι, δι' οὗ καὶ ἀτελευτήτου⁸³ περιφορᾶς,
... οὐκ ἂν τις ἔν γε τῷ νῦν διαμάχοιτο, καίτοι μυρίων οὐσῶν ἀποριῶν. ὅταν
δὲ καταβαινὼν ἥλιον οὕτω θίγῃ τῆς σελήνης, οὐκ ἔτι φυλάττει τὴν ἀπάθειαν
ἐν αὐτῇ, καὶ τὸ κάλλος ἐκείνου τοῦ σώματος, ἀλλ' ἵνα τὰς ἄλλας ἀνωμαλίας
καὶ διαφορὰς ἀφωμεν, αὐτὸ τοῦτο τὸ διαφανόμενον πρόσωπον, πάθει τινὶ
τῆς οὐσίας, ἢ ἀναμίζει πῶς ἐτέρας ἐπιγέγονε. πάσχει δὲ τι καὶ τὸ μινύμενον
· ἀποβάλλει γάρ τὸ εἰλικρινές, βία τοῦ χείρονος ἀναπιμπλάμενον. αὐτῆς δὲ
νωθεῖαν καὶ τάχους ἀμβλύτητα, καὶ τὸ θερμὸν ἀδρανές καὶ ἀμαυρόν, ὧ, κατὰ
τὸν Ἰῶνα, μέλας οὐ πεπαίνεται βότρυς, εἰς τί θησόμεθα, πλὴν ἀσθένειαν αὐτῆς
καὶ πάθος, εἰ πάθος⁸⁴ αἰδιδίῳ σώματι καὶ ὀλυμπίῳ μέτεστιν ; ὅλως γάρ,

ὦ φίλε Ἀριστοτέλες, γῇ μὲν οὔσα πάγκαλόν τι χρῆμα καὶ σεμνὸν ἀναφαί-
νεται καὶ κεκοσμημένον · ὥς δ' ἄστρον, ἢ φῶς, ἢ τι σῶμα θεῖον καὶ οὐράνιον,
δέδισα, μὴ ἄμορφος ἢ καὶ ἀπρεπής, καὶ καταισχύνουσα τὴν καλὴν ἐπωνυμίαν ·
εἴ γε τῶν ἐν οὐρανῷ τοσούτων τὸ πλῆθος ὄντων μόνη φωτὸς ἀλλοτρίου δεομένη
περίεστι, κατὰ Παρμενίδην ·

Αἰεὶ παπταίνουσα πρὸς αὐγὰς ἡελίοιο.

ὁ μὲν οὖν ἐταῖρος ἐν τῇ διατριβῇ τοῦτο δὴ τὸ Ἀναξαγόρειον ἀποδεικνύς, ὥς
ἥλιος ἐντίθησι τῇ σελήνῃ τὸ λαμπρόν, ἡυδοκίμησεν · ἐγὼ δὲ ταῦτα μὲν οὐκ ἔρω,
ἃ παρ' ὑμῶν, ἢ μεθ' ὑμῶν, ἔμαθον, ἐκῶν⁸⁵ δὲ πρὸς τὰ λοιπὰ βαδιοῦμαι. φωτί-
ζεσθαι τοίνυν τὴν σελήνην, οὐχ ὥς ὕελον, ἢ κρύσταλλον, ἐλλάμψει καὶ διαφαι-
νει τοῦ ἡλίου, πιθανόν ἐστιν · οὐτ' αὖ κατὰ σύλλαμψιν τινα καὶ συναυγασμὸν,
ἀσπερ αἱ δᾶδες, αὐξομένους τῷ φωτός. οὕτω γὰρ οὐδὲν ἦπτον ἐν νουμηνίαις, ἢ
διχομηνίαις, ἔσται πανσέληνος ἡμῖν, εἰ μὴ στέγει, μηδ' ἀντιφράττει τὸν ἥλιον,
ἀλλὰ δίδεισιν ὑπὸ μανότητος, ἢ κατὰ σύγκρασιν εἰσλάμψει καὶ συνεξάπτει περὶ
αὐτὴν τὸ φῶς. οὐ γάρ ἐστιν ἐκκλίσεις, οὐδ' ἀποστροφὰς αὐτῆς, ὥσπερ ὅταν ἡ δι-
χότομος καὶ ἀμφίκυρτος, ἢ μηνοειδής, αἰτιᾶσθαι περὶ τὴν σύνοδον. ἀλλὰ κατὰ

⁸⁰ κοινήν δὲ πρὸς τοὺς τῶν σῶμ. Turn.

⁸¹ ἐμέ γε Turn.

⁸² ὑμῖν Turn. et Vulc.

⁸³ ἀτελευτήτος Turn.

⁸⁴ εἰ πάθος] Haec duo verba absunt ab Ald. et Bas. unde Xylander annotat: Deest aliquid.
Forte sic scripserat: καὶ ὁ Ἀριστοτέλης · πάθος ἄρα αἰδ. etc. Hactenus Xylander. Turn. et Vulc.
pro πάθος posteriori dant πάθη.

⁸⁵ Pro ἐκῶν Ald. et Bas. dant ἔχων: unde Xylander annotat: ἔχων δὲ] Forte ἐκῶν δὲ.

στάθμην (φησὶ Δημόκριτος) ἰσταμένη τοῦ φωτίζοντος ὑπολαμβάνει καὶ δέχεται τὸν ἥλιον · ὥστ' αὐτὴν τε φαίνεσθαι καὶ διαφαίνειν ἐκεῖνον εἰκὸς ἦν. ἡ δὲ πολλοῦ δεῖ τοῦτο ποιεῖν· αὕτη τε γὰρ ἄδηλός ἐστι τήνικαῦτα, κἄκεῖνον ἀπέκρυψε καὶ ἠφάνισε πολλάκις, ἀπεσκεύασε⁸⁶ δὲ οἱ αὐγὰς, (ὥσπερ φησὶν Ἐμπεδοκλῆς) Ἔστ' αἶαν καθύπερθεν, ἀπεσκνίφωσε δὲ γαίης Τόσσον, ὅσον τ' εὖρος ἔπλετο γλαυκώπιδος μήνης. καθάπερ εἰς νύκτα καὶ σκότος, οὐκ εἰς ἄστρον ἑτέρο⁸⁷ ... τοῦ φωτός ἐμπεσόντος. ὁ δὲ λέγει Ποσειδώνιος, ὡς ὑπὸ βάθους τῆς σελήνης οὐ περαιουῖται δι' αὐτῆς τὸ τοῦ ἡλίου φῶς πρὸς ἡμᾶς, ἐλέγχεται καταφανῶς. ὁ γὰρ ἀήρ, ἄπλετος ὢν, καὶ βάθος ἔχων πολλαπλάσιον τῆς σελήνης, ὅλως ἐξηλιοῦται καὶ καταλάμπεται ταῖς αὐγαῖς. ἀπολείπεται τοίνυν τὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους, ἀνακλάσει τινὶ τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν σελήνην γίνεσθαι τὸν ἐνταῦθα φωτισμὸν ἀπ' αὐτῆς. ὅθεν οὐδὲ θερμὸν, οὐδὲ λαμπρὸν, ἀφικνεῖται πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ ἦν εἰκὸς, ἐξάψεως καὶ μίξεως ... φώτων γεγεννημένης.⁸⁸ ἀλλ' οἷον αἶ τε φωναὶ κατὰ τὰς ἀνακλάσεις ἀμαυροτέραν ἀναφαίνουσι τὴν ἡχὴν τοῦ φθέγματος, αἶ τε πληγαὶ τῶν ἀφαλλομένων βελῶν μαλακώτεροι προσπίπτουσιν, ὡς αὐγὴ⁸⁹ τύψασα σεληναίης κύκλον εὐρύν, ἀσθενῇ καὶ ἀμυδρὰν ἀνάρροιαν ἴσχει πρὸς ἡμᾶς, διὰ τὴν κλάσιν ἐκλυομένης τῆς δυνάμεως. ὑπολαβὼν δὲ ὁ Σύλλας · Ἀμέλει ταῦτα (εἶπεν) ἔχει τινὰς πιθανότητας. ὁ δ' ἰσχυρότατόν ἐστι τῶν ἀντιτιπτόντων, πότερον ἔτυχε τινὸς παραμυθίας,⁹⁰ ἢ παρῆλθεν ἡμῶν τὸν ἐταῖρον · Τί τοῦτο λέγεις, (ἔφη ὁ Λεύκιος) ἢ τὸ πρὸς τὴν διχότομον ἀπορούμενον · Πάνυ μὲν οὖν · (ὁ Σύλλας εἶπεν) ἔχει γὰρ τινα λόγον τὸ πάσης ἐν ἴσας γωνίαις γινομένης ἀνακλάσεως, ὅταν ἡ σελήνη διχοτομοῦσα μεσουρανία,⁹¹ μὴ φέρεσθαι τὸ φῶς ἐπὶ γῆς ἀπ' αὐτῆς, ἀλλ' ὀλισθαίνειν ἐπέκεινα τῆς γῆς. ὁ γὰρ ἥλιος, ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος ὢν, ἄπτεται τῇ ἀκτίνι τῆς σελήνης. διὸ καὶ κλασθεῖσα πρὸς ἴσα, ἐπὶ θάτερον ἐκπτεσεῖται πέρας, καὶ οὐκ ἀφήσει δεῦρο τὴν αὐγὴν · ἢ διαστροφὴ μεγάλη καὶ παράλλαξις ἔσται τῆς γωνίας. ὅπερ ἀδύνατόν ἐστιν. ἀλλὰ νῆ Δία (εἶπεν ὁ Λεύκιος) καὶ τοῦτο ἐρρήθη. καὶ πρὸς γε Μενέλαον ἀποβλέψας ἐν τῷ διαλέγεσθαι τὸν μαθηματικόν · Αἰσχύνομαι μὲν, (ἔφη) σοῦ παρόντος, ὃ φίλε Μενέλαε, θέσιν ἀναιρεῖν μαθηματικὴν, ὥσπερ θεμέλιον τοῖς κατοπτρικοῖς⁹² ὑποκειμένην πράγμασιν. ἀνάγκη δὲ, (εἶπεν) ὅτι τὸ πρὸς τὰς ἴσας τεῖνεσθαι γωνίας ἀνάκλασιν πᾶσαν, οὔτε φαινόμενον αὐτόθεν, οὔτε ὁμολογούμενόν ἐστιν · ἀλλὰ διαβάλλεται μὲν ἐπὶ τῶν κυρτῶν κατόπτρων, ὅταν ἐμφάσεις ποιῇ μείζονας

⁸⁶Versus Empedoclis emendari secundum leges metricas possunt: ἀπεσκέδασε res et carmen admittunt, ἀπεσκεύασε respuunt. Pro ἔστ' αἶαν lego ἐς γαῖαν: proximum sic.

Τόσσον, ὅσον τ' εὖρος γλαυκώπιδος ἔπλετο μήνης. *Xylander*.

Pro γλαυκώπιδος μήνης Turn. exhibet γλαυκώπιδι μήνη.

⁸⁷Pro ἑτέρο * tantum ἕτερον lege. Nihil deest praeterea. *Xylander*. Ex Turn. et Vulc. affertur ἑτεροειδές, vel ἕτερον.

⁸⁸γεγεννημένης legendum, genitivo foem. sing. non vois, dativo plurali mascul. aut neutro. Quod mendum fecit, ut hic locus immerito asterisco notaretur, et saepius hoc modo hic erat peccatum. *Xylander*.

⁸⁹Pro αὐγὴ dant αὐτὴ Ald. et Bas. unde *Xylander* annotat: αὐτὴ pro αὐγὴ surreperat.

⁹⁰παραμηνίας [quod dant Ald. et Bas.] nihil est: puto παραμυθίας. *Xylander*.

⁹¹Pro μεσουρανία legendum μεσουρανεῖ. *Xylander*. Turn. et Vulc. dant μεσουρανῇ.

⁹²τῆς κατοπτρικῆς Ald.

ἑαυτῶν πρὸς ἓν τὸ τῆς ὄψεως σημεῖον. διαβάλλεται δὲ τοῖς διπτύχοις κατόπτροις, ὡς ἐπικριθέντων⁹³ πρὸς ἄλληλα, καὶ γωνίας ἐντὸς γενομένης, ἐκάτερον τῶν ἐπιπέδων διττῆς⁹⁴ ἔμφασιν ἀποδίδωσι, καὶ ποιεῖ τέτταρας εἰκόνας ἀφ' ἑνὸς προσώπου, δύο μὲν ἀντιστρόφους τοῖς ἔξωθεν ἀριστεροῖς μέρεσι, δύο δὲ⁹⁵ δεξιοφανεῖς ἀμαυρὰς ἐν βάθει τῶν κατόπτρων · ὅταν ἐμφάσεις ποιῇ μείζονας ἑαυτῶν πρὸς ἓν τὸ τῆς ὄψεως σημεῖον. διαβάλλεται δὲ⁹⁶ ... ὧν τῆς γενέσεως τὴν αἰτίαν Πλάτων ἀποδίδωσιν. εἶρηκε γὰρ, ὅτι, τοῦ κατόπτρου ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὕψος λαβόντος, ὑπαλλάττουσιν αἱ ὄψεις τὴν ἀνάκλασιν ἀπὸ τῶν ἐτέρων ἐπὶ θάτερα μεταπίπτουσιν. εἴπερ οὖν τῶν ὄψεων αἱ μὲν⁹⁷ εὐθύς πρὸς ἡμᾶς ... ἀνατρέχουσιν, αἱ δ' ἐπὶ θάτερα μέρη τῶν κατόπτρων ὀλισθαίνουσιν, πάλιν ἐκεῖθεν ἀναφέρονται πρὸς ἡμᾶς, οὐ δυνατόν ἐστιν, ἐν ἴσαις γωνίαις γίνεσθαι πάσας ἀνακλάσεις, ὅσας⁹⁸ ὁμόσε χωροῦντες ἀξιοῦσιν αὐτοῖς τοῖς ἀπὸ τῆς σελήνης ἐπὶ γῆν φερομένοις ρεύμασι τὴν ἰσότητα τῶν γωνιῶν ἀναιρεῖν, πολλῷ τοῦτο ἐκείνου πιθανώτερον εἶναι νομίζοντες. οὐ μὲν ἄλλ' εἰ δεῖ τοῦτο χαρίζεσθαι τῇ πολλὰ δὴ φίλῃ γεωμετρίᾳ, καὶ δοῦναι, πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν ἡκριβωμένων ταῖς λειότησι συμπίπτειν ἐσόπτρων εἰκὸς ἐστίν · ἡ δὲ σελήνη πολλὰς ἀνωμαλίας ἔχει καὶ τραχύτητας, ὥστε τὰς αὐγὰς ἀπὸ σώματος μεγάλου προσφερομένης ὕψεσιν ἀξιολόγοις, ἀντιλάμπεις καὶ διαδόσεις ἀπ' ἄλλήλων λαμβάνουσιν, ἀνακλασθαί τε παντοδαπῶς καὶ περιπλέκεσθαι, καὶ συνάπτειν αὐτὴν ἑαυτῇ τὴν ἀνταύγειαν, οἷον ἀπὸ πολλῶν φερομένην πρὸς ἡμᾶς κατόπτρων. ἔπειτα κἄν πρὸς αὐτῇ τῇ σελήνῃ τὰς ἀνακλάσεις ἐν ἴσαις γωνίαις ποιῶμεν, οὐκ ἀδύνατον, φερομένης ἐν διαστήματι τοσοῦτ' αὐγὰς, κλάσεις ἴσχειν καὶ περιολισθήσεις, ὡς συγκεῖσθαι καὶ λάμπειν τὸ φῶς. ἔνιοι δὲ καὶ δεικνύουσι γράφοντες, ὅτι πολλὰ τῶν φώτων ἐπὶ γῆν ἀφίησι κατὰ γραμμὴν ὑπὸ τὴν κεκλιμένην ὑποταθείσης.⁹⁹ σκευωρεῖσθαι δὲ ἅμα λέγοντι¹⁰⁰ διάγραμμα καὶ ταῦτα πρὸς πολλοὺς οὐκ ἐνῆν. τὸ δ' ὅλον (ἔφη) θαυμάζω, πῶς τὴν διχότομον ἐφ' ἡμᾶς κινουσιν, ἐμπίπτουσιν μετὰ τῆς ἀμφικύρτου καὶ τῆς μηνοειδοῦς. εἰ γὰρ αἰθέριον ὄγκον, ἢ πύρινον ὄντα, τὸν τῆς σελήνης ἐφώτιζεν ὁ ἥλιος, οὐκ ἂν ἀπέλιπεν αὐτῇ σκιερὸν ἀεὶ καὶ ἀλαμπὲς ἡμισφαίριον πρὸς αἴσθησιν, ἀλλ' εἰ καὶ κατὰ μικρὸν ἔψαυε, περιῶν¹⁰¹ ὅλην ἀναπίμπλασθαι, καὶ δι' ὅλης τρέφεσθαι¹⁰² τῷ φωτὶ πανταχόσε χωροῦντι δι' εὐπετείας ἦν προσῆκον. ὅπου γὰρ οἶνος, ὕδατος θίγων κατὰ πέρας, καὶ σταγὼν αἵματος εἰς ὑγρὸν ἐμπεσόντος, ἀνέχρωσε πᾶν αἷμα¹⁰³ ... φοινιχθέν · αὐτὸν δὲ τὸν ἄερα λέγουσιν, οὐκ ἀπορροαίαις τισὶν, οὐδ' ἀκτῖσι μεμιγμένας,

⁹³ ὧν ἐπικριθέντων Turn.

⁹⁴ διττὴν Turn. et Vulc.

⁹⁵ δύο δὲ] Haec duo vocabula absunt ab Ald. et Bas.

⁹⁶ ὅταν ἐμφάσεις — διαβάλλεται δὲ] Dele haec. Turn.

⁹⁷ αἱ μὲν] Hae duae voculae absunt ab Ald. et Bas.

⁹⁸ Pro ὅσας codex quidam innominatus dat ὥστε.

⁹⁹ ὑποταθεῖσαν Turn.

¹⁰⁰ λέγουσι idem.

¹⁰¹ Pro περιῶν dant περὶ ὧν Ald. et Bas.

¹⁰² τρέπεσθαι Turn.

¹⁰³ Ex Turn. et Vulc. citatur αἷμα τι, (sic: sine dubio voluerunt αἷματι) vel ἅμα.

ἀλλὰ τροπῇ καὶ μεταβολῇ κατάνυξιν¹⁰⁴ ἀπὸ τοῦ φωτός ἐξαλλοιοῦσθαι, πῶς ἄστρον ἄστρου καὶ φῶς φωτός ἀπάμενον οἶονται μὴ κεράννυσθαι, μὴδὲ σύγ-
 χουσιν ποιεῖν δι' ὅλου καὶ μεταβολήν, ἀλλ' ἐκεῖνα φωτίζειν μόνον, ὧν ἄπτεται
 κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν · ὃν γὰρ ὁ ἥλιος περιῶν κύκλον ἄγει καὶ περιστρέφει πρὸς
 τὴν σελήνην, νῦν μὲν ἐμπίπτοντα τῷ διορίζοντι τὸ ὁρατὸν αὐτῆς καὶ τὸ ἀόρατον,
 νῦν δ' ἀνιστάμενον πρὸς ὀρθάς, ὥστε τέμνειν ἐκεῖνα ὑπ' ἐκείνης τε¹⁰⁵ τὸ τέμνεσ-
 θαι ἄλλαις κλίσεσι καὶ σχέσεσι τοῦ λαμπροῦ πρὸς τὸ σκιερὸν, ἀμφικύρτους
 καὶ μηννοειδεῖς ὑποδιδόντα μορφάς ἐν αὐτῇ, παντὸς μᾶλλον ἐπιδεικνύουσιν
 οὐ σύγκρασιν, ἀλλ' ἐπαφήν, οὐδὲ σύλλαμψιν, ἀλλὰ περίλαμψιν αὐτῆς ὄντα
 τὸν φωτισμόν. ἐπεὶ δ' οὐκ αὐτὴ φωτίζεται μόνον, ἀλλὰ καὶ δεῦρο τῆς αὐγῆς
 ἀναπέμπει τὸ εἶδωλον, ἔτι καὶ μᾶλλον ἰσχυρίσασθαι τῷ λόγῳ περὶ τῆς οὐσίας
 δίδωσιν. αἱ γὰρ ἀνακλάσεις γίνονται πρὸς οὐδὲν ἀραιόν, οὐδὲ λεπτομερές ·
 οὐδὲ ἐστὶ φῶς ἀπὸ φωτός, ἢ πῦρ ἀπὸ πυρός ἀφαλλόμενον, ἢ νοῆσαι ῥάδιον,
 ἀλλὰ δεῖ τὸ ποιῆσον ἀντιτυπίαν τινὰ καὶ κλάσιν ἐμβριθὲς εἶναι καὶ πυκνὸν, ἵνα
 πρὸς αὐτὸ πληγῇ καὶ ἀπ' αὐτοῦ φορὰ γένηται. τὸν γοῦν αὐτὸν ἥλιον ὁ μὲν ἀῆρ
 διτῇσιν, οὐ παρέχων ἀνακοπὰς, οὐδ' ἀντερειδὼν, ἀπὸ δὲ ζύλων καὶ λίθων καὶ
 ἱματίων εἰς φῶς τιθεμένων πολλὰς ἀντιλάμψεις καὶ περιλάμψεις ἀποδίδωσιν.
 οὕτω δὲ καὶ τὴν γῆν ὀρῶμεν ὑπ' αὐτοῦ φωτιζομένην. οὐ γὰρ εἰς βάθος, ὥσπερ
 ὕδωρ, οὐδὲ δι' ὅλης, ὥσπερ ἀῆρ, διτῇσι τὴν αὐγὴν, ἀλλ' οἷος τὴν σελήνην περι-
 στείχει κύκλος αὐτοῦ,¹⁰⁶ καὶ ὅσον ὑποτέμνεται μέρος ἐκεῖνος, τοιοῦτος ἕτερος
 περιείσι τὴν γῆν, καὶ τοσοῦτο φωτίζων ἀεὶ, καὶ ἀπολείπων ἕτερον ἀφώτιστον.
 ἡμισφαιρίου γὰρ ὀλίγῳ δοκεῖ μείζον τὸ περιλαμπόμενον ἑκατέρας. δότε δὴ
 μοι γεωμετρικῶς εἰπεῖν πρὸς ἀναλογίαν, ὥς, εἰ, τριῶν ὄντων, οἷς τὸ ἀφ' ἡλίου
 φῶς πλησιάζει, γῆς, σελήνης, ἀέρος, ὀρῶμεν, οὐχ ὥς ὁ ἀῆρ μᾶλλον, ἢ ὥς ἡ γῆ,
 φωτιζομένην τὴν σελήνην, ἀνάγκη φύσιν ἔχειν ὁμοίαν, ἃ τὰ αὐτὰ πάσχειν ὑπὸ
 τοῦ αὐτοῦ πέφυκε. ἐπεὶ δὲ πάντες ἐπῆνεσαν τὸν Λεύκιον · Εὐ γε, (ἔφη) ὅτι
 καλῷ λόγῳ καλὴν ἀναλογίαν προσέθηκας · οὐ γὰρ ἀποστερητέον σε τῶν ἰδίων.
 κἀκεῖνος ἐπιμειδιάσας · Οὐκοῦν (ἔφη) καὶ δεύτερον ἀναλογία προσχρηστέον,
 ὅπως μὴ τὰ αὐτὰ πάσχειν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ταῦτα ποιεῖν,
 ταῦτόν ἀποδείξωμεν τῇ γῇ τὴν σελήνην προσεοικυῖαν. ὅτι μὲν γὰρ οὐδὲν οὕ-
 τως τῶν περὶ τὸν ἥλιον γενομένων ὁμοιὸν ἐστίν, ὥς ἔκλειψις ἡλίου δύσει, δότε
 μοι, ταύτης ἔναγχος τῆς συνόδου μηνσθέντες, ἢ πολλὰ μὲν ἄστρα πολλαχόθεν
 τοῦ οὐρανοῦ διέφηνεν εὐθύς ἐκ μεσημβρίας ἀρξαμένη, κράσιν δὲ, οἷαν τὸ λυ-
 καυγὲς τῷ ἀέρι παρέσχε. εἰ δὲ μὴ Θεῶν ἡμῖν οὗτος τὸν Μίμνερμον¹⁰⁷ ἐπάξει
 καὶ τὸν Κυδίαν¹⁰⁸ καὶ τὸν Ἀρχίλοχον, πρὸς δὲ τούτοις τὸν Στησίχορον καὶ τὸν
 Πίνδαρον, ἐν ταῖς ἐκλείψεσιν ὀλοφυρομένους τὸν φανερώτατον κλεπτόμενον,
 καὶ μέσῳ¹⁰⁹ ἅμα τὴν νύκτα γενομένην, καὶ τὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου σκότους ἀτρα-

¹⁰⁴κατὰ νύξιν, duobus vocab. dant Turn. et Vulcob.

¹⁰⁵ἐκεῖνας τε ὑπ' ἐκείνου Turn. Vulc. et Bong.

¹⁰⁶αὐτῶν Ald. et Bas. αὐτὴν Turn. et Vulc.

¹⁰⁷Ἐργομίμνεμον Ald. Ἐργομίμνερμον Turn.

¹⁰⁸Κυδίαν] Quis hic Cydias sit, qui inter nobiles poëtas citatur, nescio. Qui mihi dixerit, grato dixerit. *Xylander*.

¹⁰⁹Pro μέσῳ dant μέση ἡμέρᾳ Turn. Vulc. et Bong.

πόν¹¹⁰ ... φάσκοντας · ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸν Ὅμηρον, νυκτὶ καὶ ζόφῳ τὰ πρῶτα¹¹¹ κατέχεσθαι τῶν ἀνθρώπων¹¹² λέγοντα. καὶ τὸν ἥλιον ἐξαπολωλέναι τοῦ οὐρανοῦ περὶ τὴν σελήνην · καὶ¹¹³ ... τοῦτο γίνεσθαι πέφυκε¹¹⁴ τοῦ μὲν φθίνοντος μηνός, τοῦ δὲ ἰσταμένου. τὰ λοιπὰ δ' οἶμαι ταῖς μαθηματικαῖς ἀκριβείαις εἰς τὸν ... ἐξῆχθαι καὶ βέβαιον · ὥς ἢ γε νῦν ἐστὶ σκιά γῆς, ἢ δ' ἔκλειψις τοῦ ἡλίου, σκιά σελήνης, ὅταν ἡ ὄψις ἐν ἑαυτῇ γένηται · δυόμενος γὰρ ὑπὸ τῆς γῆς ἀντιφράττεσθαι πρὸς τὴν ὄψιν ἐκλιπὼν δὲ, ὑπὸ τῆς σελήνης. ἀμφοτέραι δὲ εἰσὶν ἐπισκοπήσεις · ἀλλ' ἢ μὲν δυτικῇ, τῆς γῆς · ἢ δ' ἐκλειπικῇ, τῆς σελήνης, τῇ σκιᾷ καταλαμβανούσῃ τὴν ὄψιν. ἐκ δὲ τούτων εὐθεώρητον τὸ γινόμενον. εἰ γὰρ ὅμοιον τὸ πάθος, ὅμοια τὰ ποιοῦντα. τῷ γὰρ αὐτῷ τὰ αὐτὰ συμβαίνειν ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀναγκαῖόν ἐστιν. εἰ δ' οὐχ οὕτω τὸ περὶ τὰς ἐκλείψεις σκότος βύθιον ἐστιν, οὐδὲ ὁμοίως τῇ νυκτὶ πιέζει τὸν ἀέρα, μὴ θαυμάζωμεν. οὐσία μὲν γὰρ ἡ αὐτὴ τοῦ τὴν νύκτα ποιοῦντος καὶ τοῦ τὴν ἔκλειψιν σώματος. μέγεθος δ' οὐκ ἴσον · ἀλλ' Αἰγυπτίους μὲν ἑβδομηκοστούδουν οἶμαι φάναι μόριον εἶναι¹¹⁵ τὴν σελήνην, Ἀναξαγόραν δὲ, ὅση Πελοπόννησος, Ἀρίσταρχος δὲ τὴν διάμετρον τῆς σελήνης λόγον ἔχουσας διαδείκνυσιν, ὅς ἐλάττων μὲν, ἢ ἐξήκοντα πρὸς δεκαεννέα, μείζων δὲ πῶς ἑκατὸν ὀκτὼ πρὸς τεσσαράκοντα τρία ἐστίν. ὅθεν ἡ μὲν γῆ παντάπασιν τῆς ὀψεως τὸν ἥλιον ἀφαιρεῖται διὰ μέγεθος. (μεγάλῃ γὰρ ἡ ἐπιπρόσθησις, καὶ χρόνον ἔχουσα τὸν τῆς νυκτός) ἡ δὲ σελήνη κᾶν ὅλον ποτὲ κρύψῃ τὸν ἥλιον, οὐκ ἔχει χρόνον, οὐδὲ πλάτος, ἢ ἔκλειψις, ἀλλὰ περιφαινεται τις αὐγὴ περὶ τὴν ἴτυν, οὐκ ἔωσα βαθεῖαν γίνεσθαι τὴν σκιάν καὶ ἄκρατον. Ἀριστοτέλης δὲ, ὁ παλαιός, αὐτίαν τοῦ πλεονάκους τὴν σελήνην ἐκλείπουσαν, ἢ τὸν ἥλιον, καθορᾶσθαι, πρὸς ἄλλαις τισὶ καὶ ταύτην ἀποδίδωσιν. ἥλιον γὰρ ἐκλείπειν σελήνης ἀντιφράζει. σελήνην δὲ, ... ὁ δὲ Ποσειδώνιος ὀρισάμενος οὕτως · τὸ δὲ τὸ πάθος ἔκλειψις ἐστὶν ἡλίου σύννοδος σκιάς σελήνης, ἥς τὴν ἔκλειψιν, ... ἐκείνοις γὰρ μόνοις ἔκλειψις ἐστὶν, ὧν ἂν ἡ σκιά τῆς σελήνης καταλαβοῦσα τὴν ὄψιν ἀντιφράξῃ πρὸς τὸν ἥλιον. ὁμολογῶν δὲ, σκιά τῆς σελήνης φέρεσθαι πρὸς ἡμᾶς, οὐκ οἶδα, ὅ τι λέγειν ἑαυτῷ καταλέλοιπεν. ἄστρου δὲ σκιάν ἀδύνατον γενέσθαι · τὸ γὰρ ἀφώτιστον σκιά λέγεται · τὸ δὲ φῶς οὐ ποιεῖ σκιά, ἀλλ' ἀναιρεῖν πέφυκεν. Ἀλλὰ τί δὴ (ἔφη) μετὰ τοῦτο τῶν τεκμηρίων ἐλέχθη · Κᾶγώ · Τὴν αὐτὴν (ἔφη) ἐλάβανεν ἡ σελήνη ἔκλειψιν. Ὅρθως (εἶπεν) ὑπέμνησας. ἀλλὰ δὴ πότερον ὥς πεποιημένων¹¹⁶ ὑμῶν καὶ τιθέντων, ἐκλείπειν τὴν σελήνην ὑπὸ τοῦ σκιάσματος ἀλίσκομένην, ἤδη τρέπομαι¹¹⁷ πρὸς τὸν λόγον, ἢ βούλεσθε, μελέτην ποιήσωμεν ἀπόδειξιν ὑμῖν τῶν ἐπιχειρημάτων ἕκαστον ἀπαριθμήσας¹¹⁸ · Νῆ Δία (εἶπεν ὁ Θέων) τούτοις ἐμμελέτησον. ἐγὼ δὲ πειθοῦς τιнос

¹¹⁰Post ἀτραπὸν deest ὑποδῦναι, aut simile verbum, nihil (ut videtur) praeterea. *Xylander*.

¹¹¹πρόσωπα in locum πρῶτα ex ipso Homero repono, qui est Odyss. v. 352. de quo loco vide *Plutarchomericum*. *Xylander*.

¹¹²τὸν ἄνθρωπον Turn. et Vulc.

¹¹³Inter καὶ et τοῦτο frustra est asteriscus. *Xylander*.

¹¹⁴πέφυκεν Turn. Vulc. et Bong.

¹¹⁵Post εἶναι indunt γῆς Turn. et Vulc.

¹¹⁶πεπεισμένων Turn. et Vulc.

¹¹⁷τρέπονται Ald. et Bas. τρεπόμεθα Turn.

¹¹⁸ἀπαριθμήσαι Turn.

δέομαι, ταύτη μόνον ἀκηκοώς, ὥς, ἐπὶ μίαν μὲν εὐθεΐαν τῶν τριῶν σωμάτων γινομένων, γῆς καὶ ἡλίου καὶ σελήνης, αἱ ἐκλείψεις συντυγχάνουσιν. ἡ γὰρ γῆ τῆς σελήνης, ἢ πάλιν ἡ σελήνη τῆς γῆς ἀφαιρεῖται τὸν ἥλιον. ἐκλείπει γὰρ οὗτος μὲν, σελήνης, σελήνη δὲ, γῆς ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἵσταμένης. ὧν γίνεται τὸ μὲν ἐν συνόδῳ, τὸ δ' ἐν διχοτομίᾳ. καὶ ὁ Λεύκιος ἔφη · Σχεδὸν μέντοι τῶν λεγομένων κυριώτατα ταῦτ' ἔστι · πρόλαβε δὲ πρῶτον (εἰ βούλει) τὸν ἀπὸ τοῦ σχήματος τῆς σκιᾶς λόγον. ἔστι γὰρ κοινός,¹¹⁹ ἅτε καὶ μεγάλου πυρός, ἢ φωτὸς σφαιροειδοῦς, ἐλάττονα, σφαιροειδῆ δὲ περιβάλλοντος ὄγκον. ὅθεν ἐν ταῖς ἐκλείψει τῆς σελήνης αἱ περιγραφαὶ τῶν μελαινομένων πρὸς τὰ λαμπρὰ τὰς ἀποτομὰς περιφερεῖς ἴσχουσιν. αἱ γὰρ ἂν στρογγύλου προσμιξίαι¹²⁰ ἢ δέξηται τομὰς, ἢ παρὰσχῃ, πανταχόσε χωροῦσαι, δι' ὁμοιότητα γίνονται κυκλοτερεῖς. δεύτερον οἶμαι σε γινώσκειν, ὅτι σελήνης μὲν ἐκλείπει πρῶτα μέρη τὰ πρὸς ἀπηλιώτην, ἡλίου δὲ τὰ πρὸς δύσιν. κινεῖται δὲ ἡ μὲν σκιά τῆς γῆς ἐπὶ τὴν ἐσπέραν ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν · ἥλιος δὲ καὶ σελήνη τοῦναντίον ἐπὶ τὰς ἀνατολάς. ταῦτα γὰρ ἰδεῖν τε παρέχει τῇ αἰσθήσει τὰ φαινόμενα, κἄκ λόγων οὐ πάνυ τοι μακρῶν μαθεῖν ἔστιν. ἐκ δὲ τούτων ἡ αἰτία βεβαιοῦται τῆς ἐκλείψεως. ἐπεὶ γὰρ ἥλιος μὲν ἐκλείπει καταλαμβάνόμενος, σελήνη δ' ἀπαντῶσα τῷ ποιοῦντι τὴν ἐκλειψιν, εἰκότως, μᾶλλον δ' ἀναγκαίως, τὸ μὲν ὀπισθεν ἀλίσκεται πρῶτον, ἡ δ' ἔμπροσθεν. ἄρχεται γὰρ ἐκεῖθεν ἡ ἐπιπρόσθησις. ὅθεν πρῶτον μὲν ἐπιθάλλει τὸ ἐπιπροσθοῦν, ἐπιβάλλει δ' ἐκεῖνο μὲν ἀφ' ἐσπέρας ἡ σελήνη πρὸς αὐτὸν ἀμιλλωμένη, ταύτη δ' ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν, ὥς πρὸς τοῦναντίον ὑποφερομένη. τρίτον τοίνυν ἔτι τὸ τοῦ χρόνου καὶ τὸ τοῦ μεγέθους τῶν ἐκλείψεων αὐτῆς, ὑψηλὴ μὲν ἐκλείπουσα καὶ ἀπόγειος ὀλίγον ἀπολείπεται χρόνον, πρόσγειος δὲ καὶ ταπεινὴ αὐτὸ τοῦτο παθοῦσα, σφόδρα πιέζεται, καὶ βραδέως ἐκ τῆς σκιᾶς ἄπεισι. καίτοι ταπεινὴ μὲν οὔσα, τοῖς μεγίστοις χρήται κινήμασιν, ὑψηλὴ δὲ τοῖς ἐλαχίστοις. ἀλλὰ τὸ αἷτιον ἐν τῇ σκίᾳ τῆς διαφορᾶς ἔστιν. εὐρυτάτη γὰρ οὔσα περὶ τὴν βάσιν, ὥσπερ οἱ κῶνοι, συστελλομένη τε κατὰ μικρὸν εἰς ὄξυ τῇ κορυφῇ, καὶ λεπτὸν ἀπολήγει πέρας. ὅθεν ἡ σελήνη ταπεινὴ μὲν ἐμπεσοῦσα τοῖς μεγίστοις λαμβάνεται κύκλοις ὑπ' αὐτῆς, καὶ διαπερᾷ τὸ βύθιον, καὶ σκοτωδέστατον. ἄνω δὲ οἷον ἐν τενάγῃ διὰ λεπτότητα τοῦ σκιεροῦ χρανθεῖσα, ταχέως ἀπαλλάττεται. παρήμι δὲ ὅσα χωρὶς ἰδίους.¹²¹ ὁρῶμεν γὰρ, ὅτι πῦρ ἐκ τόπου σκιεροῦ διαφαίνεται καὶ διαλάμπει μᾶλλον, εἴτε¹²² ταχύτητι τοῦ σκοτῶδους ἀέρος, οὐ δεχομένου τὰς ἀπορρέουσας καὶ διαχύσεις, ἀλλὰ συνέχοντος ἐν ταυτῇ τὴν οὐσίαν καὶ σφίγγοντος · εἴτε τῆς αἰσθήσεως τοῦτο πάθος ἔστιν · ὥς τὰ θερμὰ παρὰ τὰ ψυχρὰ θερμότερα, καὶ τὰς ἡδονὰς παρὰ τοὺς πόνους σφοδροτέρας, οὕτω τὰ λαμπρὰ φαίνεσθαι παρὰ τὰ σκοτεινὰ φανερά, τοῖς δι-αφόροις πάθεσιν ἀντεπιτείνοντα τὴν φαντασίαν. ἔοικε δὲ πιθανώτερον εἶναι τὸ πρότερον · ἐν γὰρ ἡλίῳ πᾶσα πυρὸς φύσις οὐ μόνον τὸ λαμπρὸν ἀπόλλυσιν, ἀλλὰ τῷ εἴκειν γίνεται δύσεργος καὶ ἀμβλυτέρα · σκίδνησι γὰρ ἡ θερμότης καὶ διαχέει τὴν δύναμιν. εἴπερ οὖν ἡ σελήνη πυρὸς εἴληχε βληχροῦ καὶ ἀδρα-

¹¹⁹ ἔστι γὰρ κῶνος, non κοινός. Satis id res ipsa docet. *Xylander*.

¹²⁰ Ex Ald. et Bas. citatur πρὸς μῖζαν, ex Turn. autem et Vulc. προσμιξίαν, vel πρόσμιζιν.

¹²¹ ἰδίων Ald.

¹²² Pro εἴτε dant ἐπὶ Ald. et Bas. qui posterior liber etiam pro proximo ταχύτητι dat παχύτητι.

νοῦς, ἄστρον οὕσα θολερώτερον, ὥσπερ αὐτοὶ λέγουσιν, οὐθὲν, ὧν πάσχουσα φαίνεται νῦν, ἀλλὰ τὰ ἐναντία πάντα πάσχειν αὐτὴν προσῆκόν ἐστι, φαίνεσθαι μὲν, ὅτε κρύπτεται, κρύπτεσθαι δὲ, ὀπηνίκα φαίνεται · τουτέστι, κρύπτεσθαι μὲν τὸν ἄλλον χρόνον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος αἰθέρος ἀμαυρουμένην, ἐκλάμπειν δὲ καὶ γίνεσθαι καταφανῇ δι' ἕξ μηνῶν, καὶ πάλιν διὰ πέντε τῇ σκιᾷ τῆς γῆς ὑποδυομένην. αἱ γὰρ πέντε καὶ ἑξήκοντα καὶ τετρακόσiai περίοδοι τῶν ἐκλείπτικων πανσελήνων, τὰς τέσσαρας καὶ τετρακοσίας ἑξαμήνους ἔχουσι, τὰς δ' ἄλλας πενταμήνους. ἔδει τοίνυν διὰ τοσούτων χρόνων φαίνεσθαι τὴν σελήνην ἐν τῇ σκιᾷ λαμπρυνομένην. ἡ δὲ ἐν¹²³ ... μὲν ἐκ λείπει καὶ ἀπόλλυσι τὸ φῶς. ἀναλαμβάνει δ' αὖθις, ὅταν ἐκφύγῃ τὴν σκιάν. καὶ φαίνεται γε πολλάκις ἡμέρας, ὥς πάντα μᾶλλον, ἢ πύρινον οὕσα, σῶμα καὶ ἀστεροειδές. εἰπόντος δὲ τοῦτο τοῦ Λευκίου, συνεξέδραμον ἅμα πως τῷ¹²⁴ ... ὃ τε Φαρνάκης καὶ ὁ Ἀπολλωνίδης. εἴτα τοῦ Ἀπολλωνίδου παρόντος, ὁ Φαρνάκης εἶπεν, ὅτι τοῦτο καὶ μάλιστα τὴν σελήνην δείκνυσιν ἄστρον, ἢ πῦρ, οὕσαν. οὐ γὰρ ἐστι παντελῶς ἄδηλος ἐν ταῖς ἐκλείψεσιν, ἀλλὰ διαφαίνει τινὰ χρόαν ἀνθρακώδη καὶ βλοσυράν, ἣτις ἴδιός ἐστιν αὐτῆς. ὁ δ' Ἀπολλωνίδης ἐνέστη περὶ τῆς σκιᾶς. αἰ γὰρ οὕτως ὀνομάζειν¹²⁵ ... τοὺς μαθηματικούς τὸν ἀλαμπῆ τόπον, σκιάν τε μὴ δέχεσθαι τὸν οὐρανόν. ἐγὼ δὲ τοῦτο μὲν ἔφην πρὸς τοῦνομα μᾶλλον ἐριστικῶς, ἢ πρὸς τὸ πρᾶγμα φυσικῶς καὶ μαθηματικῶς, ἐνισταμένους. τὸν γὰρ ἀντιφρατόμενον ὑπὸ τῆς γῆς τόπον εἰ μὴ σκιάν τις ἐθέλοι καλεῖν, ἀλλ' ἀφεγγές χωρίον, ὅμως ἀναγκαῖον ἐν αὐτῷ τὴν σελήνην γενομένην¹²⁶ ... καὶ ὅλως (ἔφην) εὐηθές ἐστιν, ἐκεῖ μὴ φάναι τῆς γῆς ἐξικνεῖσθαι τὴν σκιάν¹²⁷ ... ἢ σκιὰ τῆς σελήνης ἐπιπίπτουσα τῇ ὄψει καὶ¹²⁸ ... πρὸς τὴν γῆν, ἔκλειψιν ἡλίου ποιεῖν. πρὸς σὲ δὲ, ὦ Φαρνάκη, τρέπομαι. τὸ γὰρ ἀνθρακῶδες ἐκεῖνο καὶ διακαὲς χρῶμα τῆς σελήνης, ὃ φῆς ἴδιον αὐτῆς εἶναι, σώματός ἐστι πυκνότης καὶ βάθος ἔχοντος. οὐθὲν γὰρ ἐθέλει τοῖς ἀρχαίοις¹²⁹ ὑπόλειμμα φλογός, οὐδ' ἔχνος, ἐμμένειν. οὐδ' ἔστιν ἀνθρακογένεσις, οὐ μὴν¹³⁰ στερέμνιον σῶμα, δεξάμενον διὰ βάθους τὴν πύρωσιν, καὶ σόλων¹³¹ · ὥς που καὶ Ὅμηρος εἶρηκεν ·

Αὐτὰρ ἐπεὶ πυρὸς ἀνθος ἀπέπτωτο, παύσατο δὲ ... φλόξ ... Ἀνθρακίην στορέσασα.

ὁ γὰρ ἀνθραξ ἔοικεν οὐ πῦρ, ἀλλὰ σῶμα πεπυρωμένον, εἶναι, καὶ πεπονθὸς ὑπὸ πυρὸς, στερεῶ καὶ ρίζαν ἔχοντι προσμένοντος ὄγκῳ καὶ προσδιατρίβοντος. αἱ δὲ φλόγες ἀραιαὲς εἰσὶν ἑξαψις καὶ ρεύματα τροφῆς καὶ ὕλης, ταχὺ δι'

¹²³Ex Turn. et Vulc. affertur ἡ δὲ ἐν σκιᾷ.

¹²⁴Idem duo codd. hanc lacunam vocabulo αὐτῷ inserendo explent.

¹²⁵Turn. πάντα hic indit.

¹²⁶Turn. et Vulc. hanc lacunam his verbis explent: μᾶλλον λάμπειν καὶ διαφαίνεσθαι.

¹²⁷Turn. ὅπου hic inserit.

¹²⁸Hic indunt διήκουσα Turn. et Vulc.

¹²⁹ἀραιαῖς sensus requirit, quod in ἀρχαίοις librarius inepte detorsit. *Xylander*. Turn. et Vulc. dant Ἀχαιοῖς.

¹³⁰Pro οὐ μὴν lego ὅπου μὴ. *Xylander*.

¹³¹καὶ σόλων falsum esse apparet, cum Homeri verba sint. Itaque pro iis suspicor legendum καὶ σῶζον. *Xylander*.

ἀσθένειαν ἀναλυομένης · ὥστ' οὐδὲν ἂν ὑπῆρχε¹³² γεώδη καὶ πυκνήν εἶναι τὴν σελήνην ἕτερον οὕτως ἐναργὲς τεκμήριον, εἴπερ αὐτῆς ἴδιον ἦν, ὥς χρῶμα τὸ ἀνθρακῶδες. ἀλλ' οὐκ ἔστιν, ὃ φίλε Φαρνάκη, πολλὰς¹³³ τὰς ἐκλείπουσας χροᾶς ἀμείβειν. καὶ διαιροῦσιν αὐτὰς οὕτως οἱ μαθηματικοὶ κατὰ χρόνον καὶ ὥραν ἀφορίζοντες. ἂν ἀφ' ἐσπέρας ἐκλείπη, φαίνεται μέλανα δεινῶς ἄχρι τρίτης ὥρας καὶ ἡμισείας · ἂν δὲ μέση, τοῦτο¹³⁴ δὴ τὸ ἐπιφοινίσσον ἴησι, καὶ πῦρ καὶ πυρωπὸν · ἀπὸ δὲ ἐβδόμης ὥρας καὶ ἡμισείας, ἀνίσταται τὸ ἐρύθημα. καὶ τέλος ἤδη πρὸς ἕω λαμβάνει χροᾶν κυανοειδῆ καὶ χαροπὴν, ἀφ' ἧς δὴ καὶ μάλιστα γλαυκῶπιν αὐτὴν οἱ ποιηταὶ καὶ Ἑμπεδοκλῆς ἀνακαλοῦνται. τοσαύτας οὖν χροᾶς ἐν τῇ σκιᾷ τὴν σελήνην λαμβάνουσιν ὁρῶντες, οὐκ ὀρθῶς ἐπὶ μόνον καταφέρονται τὸ ἀνθρακῶδες, ὃ μάλιστα φῆσαι τις ἂν ἀλλότριον αὐτῆς εἶναι, καὶ μᾶλλον ὑπόμιγμα καὶ λείμμα τοῦ φωτός, διὰ τῆς σκιᾶς περιλάμποντος. ἴδιον δὲ τὸ μέλαν καὶ γεῶδες. ὅπου δὲ πορφυρίσιν ἐνταῦθα καὶ φοινικίσιν λίμναις τε καὶ ποταμοῖς δεχομένοις ἥλιον ἐπίσκια χωρία γειννῶντα συγχρώζεται καὶ περιλάμπεται, διὰ τὰς ἀνακλάσεις ἀποδιδόντα πολλοὺς καὶ διαφόρους ἀπαυγασμοὺς, τί θαυμαστόν, εἰ ῥεῦμα πολὺ σκιᾶς ἐμβάλλον ὥσπερ εἰς πέλαγος οὐράνιον, οὐ σταθεροῦ φωτός, οὐδ' ἡρεμοῦντος, ἀλλὰ μυρίοις ἀστροῖς ἐλαυνομένου, μίξεις τε παντοδαπὰς καὶ μεταβολὰς λαμβάνοντος, ἄλλην ἄλλοτε χροᾶν ἐκματτόμενον ἀπὸ τῆς σελήνης ἐνταῦθα ἀποδίδωσιν · ἄστρον μὲν γάρ, ἢ πῦρ, οὐκ ἂν ἐν σκιᾷ διαφανεῖν μέλαν, ἢ γλαυκόν, ἢ κυανοειδές, ὅρεσι δὲ καὶ πεδίοις καὶ θαλάσσαις πολλὰι μὲν ἀφ' ἡλίου μορφὰι χρωμάτων ἐπιτρέχουσι, καὶ σκιαῖς καὶ ὁμίχλαις, ἃς¹³⁵ φαρμάκοις γραφικοῖς μιγνύμενον ἐπάγει βαφὰς τὸ λαμπρόν · ὦν τὰ μὲν τῆς θαλάττης ἐπικεχείρηκεν ἀμωσγέπως ἐξονομάζειν Ὅμηρος, ἰοειδέα καλῶν καὶ οἶνοπα πόντον, αὖθις δὲ πορφύρεον κῦμα, γλαυκὴν τ' ἄλλως θάλασσαν, καὶ λευκὴν γαλήνην · τὰς δὲ περὶ τὴν γῆν διαφορὰς τῶν ἄλλοτε ἄλλως ἐπιφαινομένων χρωμάτων παρήκεν, ὥς ἀπείρους τὸ πλῆθος οὔσας. τὴν δὲ σελήνην οὐκ εἰκὸς¹³⁶ τὴν θάλασσαν μίαν ἔχειν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' εἰκέναι μάλιστα τῇ γῇ τὴν φύσιν, ἣν ἐμυθολόγει Σωκράτης ὁ παλαιός· εἴτε δὴ ταύτην αἰνιττόμενος, εἴτε δὴ ἄλλην τινὰ διηγούμενος. οὐ γὰρ ἄπιστον, οὐδὲ θαυμαστόν, εἰ μὴδὲν ἔχουσα διεφθορὸς ἑαυτῇ, μὴδ' ἰλυῶδες, ἀλλὰ φῶς τε καρπυμένη καθαρὸν ἐξ οὐρανοῦ καὶ θερμότητος, οὐ διακαοῦς, οὐδὲ μανικοῦ πυρός, ἀλλὰ νοτεροῦ καὶ ἀβλαίδου καὶ κατὰ φύσιν ἔχοντος οὐσα πλήρης, κάλλη τε θαυμαστά κέκτηται τόπων, ὄρη τε καταφλογεῖδῃ, καὶ ζώνας ἀλουργὰς ἔχει, χρυσόν τε καὶ ἄργυρον, οὐκ ἐν βάθει διεσπαρμένον, ἀλλὰ πρὸς τοῖς πεδίοις ἐξανθοῦντα πολὺν, ἢ πρὸς ὕψει λείοις περιφερόμενον. εἰ δὲ τούτων ὅψις ἀφικνεῖται διὰ τῆς σκιᾶς ἄλλοτε ἄλλη πρὸς ἡμᾶς, ἐξαλλαγῇ καὶ διαφορᾷ τινι τοῦ περιέχοντος, τό γε μὴν τίμιον οὐκ ἀπόλλυσι τῆς δόξ-

¹³²Post ὑπῆρχε codex quidam innominatus inserit τοῦ.

¹³³Φαρνάκη, πολλὰς] Mutilum. Hoc vult, deprehensum esse, lunam non semper prunae colorem referre in defectu, sed alias alium. *Xylander*. Pro proximo sequente τὰς dant γὰρ Turn. et Vulc.

¹³⁴Pro τοῦτο dant τότε Turn. et Vulc.

¹³⁵Pro ἃς exhibent ὡς Turn. et Vulc.

¹³⁶Idem post εἰκὸς interponunt ὡς.

ης, οὐδὲ τὸ θεῖον, ἢ σελήνη. ἥτις¹³⁷ ... ἱερὰ πρὸς ἀνθρώπων νομιζομένη, ἢ μάλλον¹³⁸ πῦρ θολερὸν (ὥσπερ οἱ Στωϊκοὶ λέγουσι) καὶ τρυγῶδες. πῦρ μὲν γε παρὰ Μήδοις καὶ Ἀσσυρίοις βαρβαρικὰς ἔχει τιμὰς, οἳ φόβῳ τὰ βλάπτοντα θεραπεύουσι πρὸ τῶν σεμνῶν ἀφοσιούμενοι · τὸ δὲ γῆς ὄνομα παντὶ που φίλον Ἑλληνι καὶ τίμιον, καὶ πατρῶον ἡμῖν, ὥσπερ ἄλλον τινὰ θεὸν σέβεσθαι. πολλοῦ δὲ δέομεν ἀνθρωποὶ τὴν σελήνην, γῆν οὕσαν ὀλυμπίαν, ἄψυχον ἡγεῖσθαι σῶμα καὶ ἄνουν καὶ ἄμοιρον, ὧν θεοῖς ἀπάρχεσθαι προσήκει, νόμῳ τε τῶν ἀγαθῶν ἀμοιβὰς τίνοντας, καὶ κατὰ φύσιν σεβομένους τὸ κρεῖττον ἀρετῇ καὶ δυνάμει καὶ τιμιώτερον. ὥστε μηδὲν οἴωμεθα πλημμελεῖν γῆν αὐτὴν θέμενοι. τὸ δὲ φαινόμενον τουτὶ πρόσωπον αὐτῆς, ὥσπερ ἢ παρ' ἡμῖν ἔχει γῆ κόλπους τινὰς μεγάλους, οὕτως ἐκείνην ἀνεπτύχθαι βάθει μεγάλῳ, καὶ ῥήξεσιν, ὕδωρ, ἢ ζοφερὸν ἀέρα, περιέχουσιν. ὧν ἐντὸς οὐ καθίησιν, οὐδ' ἐπιψαύει τὸ τοῦ ἡλίου φῶς, ἀλλ' ἐκλείπει, καὶ διεσπασμένην ἐνταῦθα τὴν ἀνάβασιν ἀποδίδωσιν. ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἀπολλωνίδης · Εἴτα, ὦ πρὸς αὐτῆς (ἔφη) τῆς σελήνης, δυνατόν εἶναι δοκεῖ ἡμῖν, ῥηγμάτων τινῶν, ἢ φαραγγῶν, εἶναι σκιὰς, κἀκεῖθεν ἀφικνεῖσθαι δεῦρο πρὸς τὴν ὄψιν, ἢ τὸ συμβαῖνον οὐ λογίζεσθαι, κἀγὼ τουτὶ εἶπω · καίπερ οὐκ ἀγνοοῦντες, ἀκούοιτε δέ¹³⁹ · ἢ μὲν διάμετρος τῆς σελήνης δυοκαίδεκα δακτύλους ἔχει τὸ φαινόμενον ἐν τοῖς μέσοις ἀποστήμασι μέγεθος · τῶν δὲ μελάνων καὶ σκιερῶν ἕκαστον ἡμιδακτυλίου φαίνεται μεῖζον, ὥστε τῆς διαμέτρου μεῖζον, ἢ εἰκοστοτέταρτον, εἶναι. καὶ μὴν, εἰ μόνων ὑποθοίμεθα τὴν περίμετρον τῆς σελήνης τρισμυρίων σταδίων, μυρίων δὲ τὴν διάμετρον, κατὰ τὸ ὑποκείμενον, οὐκ ἔλαττον ἂν εἶναι¹⁴⁰ πεντακοσίων σταδίων ἐν αὐτῇ τῶν σκιερῶν ἕκαστον, ὅρα δὴ πρῶτον, ἂν ἢ δυνατόν, τῇ σελήνῃ τηλικαῦτα βάθῃ καὶ τηλικαύτας εἶναι τραχύτητας, ὥστε σκιὰν ποιεῖν τοσαύτην · ἔπειτα πῶς οὔσαι τηλικαῦται τὸ μέγεθος ὑφ' ἡμῶν οὐχ ὀρῶνται. κἀγὼ μειδιάσας πρὸς αὐτόν · Εὐγε, (ἔφη) ὅτι τοιαύτην ἐξεύρηκας ἀπόδειξιν, ὦ Ἀπολλωνίδη, δι' ἧς κἀμὲ καὶ σαιυτὸν ἀποδείξεις τῶν Ἀλωάδων ἐκείνων μεῖζονας εἶναι, οὐκ ἐν ἅπαντι μέντοι χρόνῳ τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ πρωτὶ μάλιστα καὶ δείλης. οἶει, τὰς σκιὰς ἡμῶν τοῦ ἡλίου ποιοῦντος ἡλιβάτους, τὸ καλὸν τοῦτον αἰσθήσει παρέχειν συλλογισμὸν, ὥς, εἰ μέγα τὸ σκιαζόμενον, ὑπερμέγεθες τὸ σκιάζον. ἐν Λήμνῳ μὲν οὐδέτερος ἡμῶν, εὖ οἶδ', ὅτι γέγονε, τουτὶ μέντοι τὸ θρυλούμενον ἰάμβειον ἀμφότεροι πολλάκις ἀκηκόαμεν ·

Ἄθως καλύψει¹⁴¹ πλευρὰ Λημνίας βοός.

¹³⁷Post ἥτις Turn. inserit γῆ.

¹³⁸Idem dat inverse μάλλον ἢ.

¹³⁹Pro δέ Turn. habet δή.

¹⁴⁰Idem pro εἶναι dat εἶη.

¹⁴¹Ἄθως καλύψει] Apud Eustath. in Iliad. ξ. 229. legitur multo concinnius: Ἄθως σκιάζει νῶτα Λημνίας βοός. De umbra huius montis vide Apollon. Ἄργον. α. Sed et caetera hic sunt mutila et palam falsa, ut ἀνάβασιν pro ἀνάκλασιν, et alia, quae annotando persequi sit longum. *Xylander*.

ἐπιβάλλει γὰρ ἡ σκιά τοῦ ὄρους (ὡς ἔοικε) χαλκῶ τινὶ βοϊδίῳ, μῆκος ἀποτίνουσα διὰ τῆς θαλάττης οὐκ ἔλαττον ἑπτακοσίων σταδίων, τὸ¹⁴² κατασκήζον ὕψος εἶναι διὰ τὴν αἰτίαν · ὅτι πολλαπλασίους αἱ τοῦ φωτὸς ἀποστάσεις τῶν σωμάτων τὰς σκιάς ποιοῦσι. δεῦρο δὲ θεῶ καὶ τῆς σελήνης, ὅτε πάμμηνός ἐστι, καὶ μάλιστα τὴν ιδέαν ἔναρθρον τοῦ προσώπου¹⁴³ βαθύτητα τῆς σκιάς ἀποδίδωσι, τὸ μέγιστον ἀπέχοντα διάστημα τὸν ἥλιον. ἡ γὰρ ἀπόστασις τοῦ φωτὸς αὐτὴ τὴν σκιάν μεγάλην, οὐ τὰ μεγέθη τῶν ὑπὲρ τὴν σελήνην ἀνωμαλιῶν πεποίηκε. καὶ μὴν οὐδὲ τῶν ὀρῶν τὰς ὑπεροχὰς ἔωσι μεθ' ἡμέραν αἱ περιαιυγαὶ τοῦ ἡλίου καθορᾶσθαι. τὰ μέντοι βαθέα καὶ κοῖλα φαίνεται καὶ σκιώδη πόρρωθεν. οὐδὲν οὖν ἄτοπον, εἰ καὶ τῆς σελήνης τὴν ἀντίψιν καὶ τὸν ἐπιφωτισμὸν οὐκ ἐστὶ καθορᾶν ἀκριβῶς. αἱ δὲ τῶν σκιερῶν παραθέσεις παρὰ τὰ λαμπρὰ τῇ διαφορᾷ τὴν ὄψιν οὐ λανθάνουσιν. ἀλλ' ἐκεῖνο μᾶλλον (ἔφην) ἐλέγχειν δοκεῖ τὴν λεγομένην ἀνάκλασιν ἀπὸ τῆς σελήνης, ὅτι τοὺς ἐν ταῖς ἀνακλωμέναις αὐγαῖς ἐστῶτας οὐ μόνον συμβαίνει τὸ φωτιζόμενον ὀρᾶν, ἀλλὰ καὶ τὸ φωτίζειν. ὅταν γὰρ, αὐγῆς ἀφ' ὕδατος πρὸς τοῖχον ἀλλομένης, ὄψις ἐν αὐτῷ τῷ πεφωτισμένῳ κατὰ τὴν ἀνάκλασιν τότῳ γένηται, τὰ τρία καθορᾶ, τὴν τ' ἀνακλωμένην αὐγὴν, καὶ τὸ ποιοῦν ὕδωρ τὴν ἀνάκλασιν, καὶ τὸν ἥλιον αὐτόν, ἀφ' οὗ τὸ φῶς τῷ ὕδατι προσπίπτει ἀνακλάσθαι. τούτων δὲ ὁμολογουμένων καὶ φαινομένων, κελεύουσι τοὺς ἀνακλάσει φωτίζεσθαι τὴν γῆν ὑπὸ τῆς σελήνης ἀξιοῦντας, ἐπιδεικνύει νύκτωρ ἐμφαινόμενον τῇ σελήνῃ τὸν ἥλιον, ὥσπερ ἐμφαίνεται τῷ ὕδατι μεθ' ἡμέραν, ὅταν ἀνάκλασις ὑπ' αὐτόν¹⁴⁴ γένηται. μὴ φαινομένου δὲ τούτου, κατ' ἄλλον οἶονται τρόπον, οὐκ ἀνακλάσει, γίνεσθαι τὸν φωτισμὸν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, μηδὲ γῆν εἶναι τὴν σελήνην. Τί οὖν, ἔφη, πρὸς αὐτοὺς λεκτέον, ὁ Ἀπολλωνίδης ; κοινὰ γὰρ ἔοικε καὶ πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὰ τῆς ἀνακλάσεως. Ἀμέλει τρόπον τινὰ (ἔφην ἐγὼ) κοινὰ, τρόπον δ' ἄλλον οὐδὲ κοινὰ · πρῶτον δὲ ὄρα τὰ τῆς εἰκόνης, ὡς ἄνω ποταμῶν καὶ τραπὲν πάλιν λαμβάνουσιν. ἐπὶ γῆς πάρεστι καὶ κάτω τὸ ὕδωρ · ὑπὲρ γῆς δὲ σελήνη καὶ μετέωρος. ὅθεν ἀντίστροφον αἱ κεκλασμένοι τὸ σχῆμα τῆς γωνίας ποιοῦσι, τῆς μὲν ἄνω, πρὸς τῇ σελήνῃ, τῆς δὲ κάτω, πρὸς τῇ γῇ κορυφὴν ἐχούσης. μὴ ἅπασαν οὖν ιδέαν κάτοπτρον, μηδ' ἐκ πάσης ἀποστάσεως ὁμοίαν ἀνάκλασιν ποιεῖν ἀξιούτωσαν, ἐπεὶ μάχονται πρὸς τὴν ἐνάργειαν. οἱ δὲ σῶμα μὴ λεπτόν, μηδὲ λεῖον, ὥσπερ ἐστὶ τὸ ὕδωρ, ἀποφαίνοντες τὴν σελήνην, ἀλλ' ἐμβριθὲς καὶ γεῶδες, οὐκ οἶδα, ὅπως ἀπαιτοῦνται τοῦ ἡλίου τὴν ἔμφασιν ἐν αὐτῇ πρὸς τὴν ὄψιν. οὐδὲ γὰρ τὸ γάλα τοὺς τοιούτους ἐσοπτρισμοὺς ἀποδίδωσιν, οὐδὲ ποιεῖ τῆς ὄψεως ἀνακλάσεις διὰ τὴν ἀνωμαλίαν καὶ τραχύτητα τῶν μορίων · πόθεν γε¹⁴⁵ τὴν σελήνην δυνατόν ἐστιν ἀναπέμπειν ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ὄψιν, ὥσπερ ἀναπέμπει τὰ λειότερα τῶν ἐσόπτρων ; καίτοι καὶ ταῦτα δήπουθεν ἐὰν ἀμυχή τις, ἢ ῥύπος, ἢ ταραχή τις, καταλάβῃ, τὸ σημεῖον ἂν, ἀφ' οὗ πέφυκεν ἢ ὄψις, ἀνακλασθὲν τυποῦται · καὶ βλέπεται μὲν αὐτὰ, τὴν δ' ἀνταύγειαν οὐκ ἀποδίδωσιν. ὁ δ' ἀξιῶν, ἢ καὶ τὴν ὄψιν ἡμῶν

¹⁴²Pro τὸ Turn. exhibet τῷ.

¹⁴³Post προσώπου indunt καὶ Turn. et Vulc.

¹⁴⁴ὑπ' αὐτῷ Turn. et Vulc.

¹⁴⁵πόθεν γὰρ Turn. et Vulc.

ἐπὶ τὸν ἥλιον ἀζιῶν εἶναι, φῶς δὲ τὴν ὄψιν, οὐρανὸν δὲ τὸν ἄνθρωπον. τοῦ μὲν γὰρ ἡλίου δι' εὐτονίαν καὶ λαμπρότητα πρὸς τῇ σελήνῃ γινομένην μετὰ πληγῆς τὴν ἀνάκλασιν φέρεσθαι πρὸς ἡμᾶς εἰκὸς ἐστίν · ἢ δ' ὄψις, ἀσθενῆς οὖσα καὶ ὀλιγοσπῆ, τί θαυμαστόν, εἰ μήτε πληγὴν ἀνακρουστικὴν ποιεῖ, μήτ' ἀφαλλομένης τηρεῖ τὴν συνέχειαν, ἀλλὰ θρύπτεται καὶ ἀπολείπει, πληθος οὐκ ἔχουσα φωτός, ὥστε μὴ παρασπᾶσθαι περὶ τὰς ἀνωμαλίας καὶ τραχύτητας. ἀπὸ μὲν γὰρ ὕδατος καὶ τῶν ἄλλων ἐσόπτρων ἰσχύουσας εἶ τῆς ἀρχῆς ἐγγὺς οὖσαν ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἄλλεσθαι τὴν ἀνάκλασιν, οὐκ ἀδύνατόν ἐστιν · ἀπὸ δὲ τῆς σελήνης, κἄν γίνωνται τινες ὀλισθήσεις αὐτῆς, ἀσθενεῖς ἔσσονται καὶ ἀμυδραὶ, καὶ προαπολείπουσαι διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως · καὶ γὰρ ἄλλως τὰ μὲν κοῖλα τῶν ἐσόπτρων εὐτονωτέραν ποιεῖ τῆς προηγουμένης αὐγῆς τὴν ἀνακλωμένην, ὥστε καὶ φλόγας ἀναπέμπειν πολλάκις · τὰ δὲ κυρτὰ καὶ σφαιροειδῆ, τῷ μὴ πανταχόθεν ἀντρεῖδεν, ἀσθενῆ καὶ ἀμαυράν. ... ὁρᾶται¹⁴⁶ δῆπουθεν, ὅταν ἱριδες δύο φανῶσι, νέφους νέφος ἐμπεριέχοντος, ἀμαυράν ποιοῦσαν καὶ ἀσαφῆ τὰ χρώματα τὴν περιτρέχουσαν. τὸ γὰρ ἐκτὸς νέφος, ἀπωτέρω τῆς ὄψεως κείμενον, οὐκ εὐτονον, οὐδ' ἰσχυράν τὴν ἀνάκλασιν ἀποδίδωσι. καὶ τί δεῖ πλείονα λέγειν · ὅπου γὰρ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς, ἀνακλώμενον ἀπὸ τῆς σελήνης, τὴν μὲν θερμότητα πᾶσαν ἀποβάλλει, τῆς δὲ λαμπρότητος αὐτῷ λεπτόν ἀφικνεῖται μόλις πρὸς ἡμᾶς καὶ ἀδρανὲς λείψανον, ἧς τῆς ὄψεως τὸν ἴσον φερομένοις δίαυλον, ἐνδέχεται μόνον ὅτιον λείψανον ἐξικέσθαι πρὸς τὸν ἥλιον ὑπὸ τῆς σελήνης. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι. σκοπεῖτε δὲ (εἶπον) καὶ ὑμεῖς, εἰ τὰ αὐτὰ πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν σελήνην ἐπασχεν ἡ ὄψις · ὃ δὴ¹⁴⁷ καὶ γῆς καὶ φυτῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ ἄστρον ἐμφάσεις ποιεῖν τὴν πανσέληνον, οἷας τὰ λοιπὰ ποιεῖται τῶν ἐσόπτρων. εἰ δ' οὐ γίνονται πρὸς ταῦτα τῆς ὄψεως ἀνακλάσεις, δι' ἀσθένειαν αὐτῆς, ἢ τραχύτητα τῆς σελήνης, μηδὲ πρὸς τὸν ἥλιον ἀπαιτῶμεν. ἡμεῖς μὲν οὖν, (ἔφην) ὅσα μὴ διαπέφευγε τὴν μνήμην τῶν ἐκεῖ λεχθέντων, ἀπηγγέлкаμεν · ὥρα δὲ καὶ Σύλλαν παρακαλεῖν, μᾶλλον δ' ἀπαιτεῖν τὴν διήγησιν, οἷον ἐπὶ ῥητοῖς ἀκροατὴν γεγεννημένον. ὥστε (εἰ δοκεῖ) καταπαύσαντες τὸν περίπατον, καὶ καθίσαντες ἐπὶ τῶν βάθρων, ἐδραῖον αὐτῷ παράσχωμεν ἀκροατήριον. ἔδοξε δὲ ταῦτα · καὶ καθισάντων ἡμῶν, ὁ Θέων · Ἐγὼ τοι, ὦ Λαμπρία, (εἶπεν) ἐπιθυμῶ μὲν οὐδενὸς ἧττον ὑμῶν ἀκοῦσαι τὰ λεχθησόμενα, πρότερον δ' ἂν ἡδέως ἀκούσαιμι περὶ τῶν οἰκεῖν λεγομένων ἐπὶ τῆς σελήνης, οὐκ εἰ κατοικοῦσί τινες, ἀλλ' εἰ δυνατόν ἐκεῖ κατοικεῖν. εἰ γὰρ οὐ δυνατόν, ἄλογον, καὶ τὸ γῆν εἶναι τὴν σελήνην. δόξει γὰρ πρὸς οὐθὲν, ἀλλὰ μάτην γεγονέναι, μήτε καρποὺς ἐκφέρουσα, μήτ' ἀνθρώποις τισὶν ἔδραν παρέχουσα καὶ γένεσιν καὶ δίαιταν · ὧν ἕνεκα καὶ ταύτην γεγονέναι φαρμέν, κατὰ Πλάτωνα, τροφὸν¹⁴⁸ ἡμετέραν, ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἀτρεκῇ φύλακα καὶ δημιουργόν. ὁρᾷς δὲ, ὅτι πολλὰ λέγεται, καὶ σὺν γέλῳ, καὶ μετὰ σπουδῆς, περὶ τούτων. τοῖς μὲν γὰρ ὑπὸ τὴν σελήνην οἰκοῦσιν, ὥσπερ Ταντάλοις, ὑπὲρ κεφαλῆς ἐκκρέμασθαί φασι, τοὺς δ' οἰκοῦντας αὐτὴν πάλιν ἐπ' αὐτῆς, ὥσπερ

¹⁴⁶ ὁρᾶτε Turn.

¹⁴⁷ Pro ὃ δὴ Turn. et Vulc. dant ἔδει.

¹⁴⁸ τροφὴν Ald. et Bas.

Ἰξίονας ἐνδεδεμένους ῥύμη τόση. ... καίτοι μίαν οὐ κινεῖται κίνησιν, ἀλλ' ὥς που καὶ λέγεται τριοδίτις, ἐστίν, ἅμα μῆκος ἐπὶ τοῦ ζωδιακοῦ καὶ πλάτος ἐπιφερομένη καὶ βάθος · ὧν τὴν μὲν περιδρομὴν, τὴν δὲ ἔλικά, τὴν δ' οὐκ οἶδα πῶς ἀνωμαλίαν ὀνομάζουσιν οἱ μαθηματικοί, καίπερ οὐδεμίαν ὁμαλήν, οὐδὲ τεταγμένην ταῖς ἀποκαταστάσεσιν ὀρῶντες ἔχουσιν. οὐκοῦν¹⁴⁹ εἰ λέων τις ἔπεσεν ὑπὸ ῥύμης εἰς Πελοπόννησον, ἄξιόν ἐστι θαυμάζειν · ἀλλ' ὅμως¹⁵⁰ οὐ μυρία ὀρῶμεν ἀεὶ πεσήματα ἀνδρῶν καὶ ἀπολακτισμούς βίων ἐκεῖθεν οἷον ἐκκυβιστώντων καὶ περιτρεπόντων. καὶ γὰρ γελοῖον, περὶ μονῆς τῶν ἐκεῖ διαπορεῖν, εἰ μὴ γένεσιν, μηδὲ σύστασιν, ἔχειν δύνатаι. ὅπου γὰρ Αἰγύπτιοι καὶ Τρωγλοδύται, οἷς ἡμέρας μιᾶς ἀκανεῖς¹⁵¹ ἴσταται κατὰ κορυφὴν ὁ ἥλιος ἐν τροπαῖς, εἴτ' ἄπεισιν, ὀλίγον ἀπέχουσι τοῦ κατακεκαῦσθαι ξηρότητι τοῦ περιέχοντος · ἤπου τοὺς ἐπὶ τῆς σελήνης εἰκός ἐστι δώδεκα θερείας ὑπομένειν ἔτους ἐκάστου, κατὰ μῆνα τοῦ ἡλίου πρὸς κάθετον αὐτοῖς ἐφισταμένου καὶ στηρίζοντος, ὅταν ᾗ πανσέληνος. πνεύματά γε μὴν καὶ νέφη καὶ ὄμβρους, ὧν χωρὶς οὔτε γένεσις φυτῶν ἐστίν, οὔτε σωτηρία γενομένοις, ἀμήχανον ἐκεῖ διανοηθῆναι, συνιστάμενα διὰ θερμότητα καὶ λεπτότητα τοῦ περιέχοντος. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα τῶν ὀρῶν τὰ ὑψηλὰ δέχεται τοὺς ἀγρίους καὶ ἐναντίους χειμῶνας. ἀλλ' ... ἤδη καὶ σάλον ἔχων ὑπὸ κουφότητος ὁ ἀήρ, ἐκφεύγει τὴν σύστασιν ταύτην καὶ πύκνωσιν. εἰ μὴ νῆ Δία φήσομεν, ὥσπερ ἡ Ἀθηνᾶ τῷ Ἀχιλλεῖ νέκταρός τι καὶ ἀμβροσίας ἐνέσταξε, μὴ προσιεμένῳ τροφὴν, οὕτω τὴν σελήνην, Ἀθηνᾶν λεγομένην καὶ οὔσαν, τρέφειν τοὺς ἄνδρας, ἀμβροσίαν ἀνεῖσαν αὐτοῖς ἐφημέριον, ὡς Φερεκύδης, ὁ παλαιός, οἶεται σπεῖσθαι αὐτοὺς θεοὺς. τὴν μὲν γὰρ Ἰνδικὴν ῥίζαν, ἣν φησι Μεγασθένης μήτ' ἐσθίωντας,¹⁵² μήτε πίνοντας, ἀλλ' ἀστόμους¹⁵³ ὄντας ὑποτύφειν καὶ θυμιᾶν, καὶ τρέφεσθαι τῇ ὁσμῇ, πόθεν ἂν τις ἐκεῖ φυομένην λάβοι, μὴ βρεχομένης τῆς σελήνης ; ταῦτα τοῦ Θέωνος εἰπόντος ... γε ἔφην καὶ ἄριστα τῇ παιδιᾷ τοῦ λόγου τὰς ὁφρῦς ... ἃ καὶ θάρσος ἡμῖν ἐγγίνεται πρὸς τὴν ἀπόκρισιν, μὴ πάνυ μικράν, μηδ' αὐστηράν εὐθύνην περιδοκῶσι. καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς τῶν σφόδρα πεπεισμένων τὰ τοιαῦτα διαφέρουσιν οἱ σφόδρα δυσκολαίνοντες αὐτοῖς καὶ διαπιστοῦντες, ἀλλὰ μὴ πράως τὸ δυνατόν καὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἐθέλοντες ἐπισκοπεῖν. εὐθύς οὖν τοπρῶτον οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν, εἰ μὴ κατοικοῦσιν ἄνθρωποι τὴν σελήνην, μάτην γεγονέναι καὶ πρὸς μηθέν. οὐδὲ γὰρ τήνδε τὴν γῆν δι' ὅλης ἐνεργόν, οὐδὲ προσοικουμένην ὀρῶμεν, ἀλλὰ μικρὸν αὐτῆς μέρος, ὥσπερ ἄκραις τισίν, ἢ χερρόνησις, ἀνέχουσιν ἐκ βυθοῦ, γόνιμόν ἐστι ζῶων καὶ φυτῶν. τῶν δ' ἄλλων τὰ μὲν ἔρημα καὶ ἄκαρπα χειμῶσι καὶ αὐχμοῖς, τὰ δὲ πλεῖστα κατὰ τῆς μεγάλης δέδυκε θαλάσσης. ἀλλὰ σὺ, τὸν Ἀρίσταρχον ἀγαπῶν ἀεὶ καὶ θαυμάζων, οὐκ ἀκούεις Κράτητος ἀναγινώσκων ·

Ὡκεανός, ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται
 Ἀνδράσιν ἡδὲ θεοῖς, πλείστην ἐπὶ γαῖαν ἵησιν.

¹⁴⁹ Pro οὐκοῦν dant οὐκ Ald. et Bas.

¹⁵⁰ Pro ὅμως dant ὅπως Turn. et Vulc. e quorum priore, Turn. affertur etiam ὅτι.

¹⁵¹ ἀκαρεῖς Turn.

¹⁵² μήτ' ἐσθίωντας] Haec duo verba absunt ab Ald. et Bas.

¹⁵³ α. εὐστόμους Ald. et Vulc.

ἀλλὰ πολλοῦ δεῖ μάτην ταῦτα γεγονέναι · καὶ γὰρ ἀναθυμιάσεις ἢ θάλασσα μαλακὰς ἀνίησι καὶ τῶν πνευμάτων τὰ ἥδιστα, θέρους ἀκμάζοντος · ἐκ τῆς ἀοικήτου καὶ κατεψυγμένης αἱ χιόνες ἀτρέμα διατηκόμεναι χαλῶσι καὶ διασπείρουσιν · ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἔστηκεν ἀτρεκὴς ἐν μέσῳ φύλαξ, κατὰ Πλάτωνα, καὶ δημιουργός, οὐδὲν οὖν κωλύει, καὶ τὴν σελήνην ζῶων μὲν ἔρημον εἶναι, παρέχειν δ' ἀνακλάσεις τῷ φωτὶ περὶ αὐτὴν διαχεομένῳ, καὶ συρρόην ταῖς τῶν ἀστέρων αὐγαῖς ἐν αὐτῇ καὶ σύγκρασιν, ἥ συνεκπέπει τε τὰς ἀπὸ τῆς γῆς ἀναθυμιάσεις, ἅμα τε καὶ τῷ ἡλίῳ τὸ ἔμπυρον ἄγαν καὶ σκληρὸν ἀφίησι. καὶ πολὺ τι καὶ παλαιᾷ φήμη διδόντες, Ἄρτεμιν αὐτὴν νομισθῆναι φήσομεν, ὥς παρθένον καὶ ἄγονον, ἄλλως δὲ βοηθητικὴν καὶ ὠφέλιμον · ἐπεὶ τῶν γ' εἰρημένων οὐδὲν ὠφελεῖν Θέων¹⁵⁴ ἀδύνατον δείκνυσιν¹⁵⁵ τὴν λεγομένην ἐπ' αὐτῆς οἴκησιν. ἥ τε γὰρ δίνη, πολλὴν ἔχουσα προρότητα καὶ γαλήνην, ἐπιλαίνει τὸν ἀέρα, καὶ διαμένει συγκατακοσμούμενον, ὥστε μηδὲν εἶναι δέος, ἐκπεσεῖν καὶ ἀποσφαλῆναι τοὺς ἐκεῖ βεβιωκότας.¹⁵⁶ εἰ δὲ μηδ' αὐτὴ, καὶ τὸ ποικίλον τοῦτο τῆς φορᾶς καὶ πεπλανημένον,¹⁵⁷ οὐκ ἀνωμαλίας, οὐδὲ ταραχῆς ἐστίν, ἀλλὰ θαυμαστὴν ἐπιδείκνυνται τάξιν ἐν τοῦτοις καὶ πορείαν οἱ ἀστρολόγοι, κύκλοις τισὶ περὶ κύκλους ἐτέρους ἐξελιττομένοις συνάγοντες αὐτὴν, οἱ μὲν ἀτρεμοῦσαν, οἱ δὲ λείως καὶ ὁμαλῶς ἀεὶ τάχεσι τοῖς αὐτοῖς ἀνθυποφερομένην. αὗται γὰρ αἱ τῶν κύκλων ἐπιβάσεις καὶ περιαγωγαὶ καὶ σχέσεις πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς ἡμᾶς, τὰ φαινόμενα τῆς κινήσεως ὕψη καὶ βάθη, καὶ τὰς κατὰπλάτος παραλλάξεις, ἅμα ταῖς κατὰ μῆκος αὐτῆς περιόδοις ἐμμελέστατα συμπεραίνουσι. τὴν δὲ πολλὴν θερμότητα καὶ συνεχῇ πύρῳσιν ὑπὸ ἡλίου οὐ παύσει φοβούμενος, ἂν πρῶτον μὲν ἀντιθῇ ταῖς ἔνδεκα θεριναῖς συνόδοις τὰς πανσελήνους, εἴτα δὲ τὸ συνεχὲς τῆς μεταβολῆς ταῖς ὑπερβολαῖς χρόνον οὐκ ἐχούσης πολὺν, ἐμποιεῖν κρᾶσιν οἰκείαν, καὶ τὸ ἄγαν ἐκατέρας ἀφαιρεῖν, τὰ μέσα δὲ τούτων, ὥς εἰκός, ὥραν ἔαρι προσφορωτάτην ἔχουσιν. ἔπειτα πρὸς μὲν ἡμᾶς καθίησι δι' ἄερος θολεροῦ, καὶ συνεπερείδων τὴν θερμότητα ταῖς ἀναθυμιάσεσι τρεφομένην · ἐκεῖ δὲ λεπτὸς ὢν καὶ διαυγής ὁ ἀήρ σκίδνησι καὶ διαχεῖ τὴν αὐγὴν, ὑπέκκαυμα καὶ σῶμα μηδὲν ἔχουσιν. ὕλην δὲ καὶ καρπούς αὐτοὶ μὲν ὄμβροι τρέφουσιν, ἐτέρως δὲ, ὥσπερ ἄνω περὶ Θήβας παρ' ὑμῖν καὶ Συήνην, οὐκ ὄμβριον ὕδωρ, ἀλλὰ γηγενὲς ἢ γῆ πίνουσα, καὶ χρωμένη πνεύμασι καὶ δρόσοις, οὐκ ἂν ἐθελήσειεν (οἶμαι) τῇ πλεῖστον ὑομένη πολυκαρπία συμφέρεσθαι,¹⁵⁸ δι' ἀρετὴν τινα καὶ κρᾶσιν. τὰ δ' αὐτὰ φυτὰ τῷ γένει, παρ' ἡμῖν¹⁵⁹ μὲν, εἰ σφόδρα πιεσθῇ χειμῶσιν, ἐκφέρει πολὺν καὶ καλὸν καρπὸν · ἐν δὲ Λιβύῃ, καὶ παρ' ὑμῖν ἐν Αἰγύπτῳ, δύσριγα κομιδῇ καὶ δειλὰ πρὸς χειμῶνας ἐστί. τῆς δὲ Γεδρωσίας καὶ Τρωγλοδυτίδος, ἥ καθήκει πρὸς τὸν ὠκεανὸν, ἀφόρου διὰ ξηρότητα καὶ ἀδένδρου παντάπασιν οὔσης, ἐν τῇ παρακειμένη καὶ περικεχυμένη θαλάττῃ θαυμαστά μεγέθη φυτῶν τρέφεται, καὶ κατὰ βυθοῦ τέθηλεν · ὧν τὰ μὲν ἐλαίας,

¹⁵⁴ b. οὐδὲν ὠφελεῖν δείων] Si legas οὐδὲν, ὧ φίλε Θέων, locus erit integer. *Xylander*.

¹⁵⁵ δεικνύσα Turn. et Vulc.

¹⁵⁶ βεβηκότας Turn.

¹⁵⁷ πεπλανημένου Ald. et Bas.

¹⁵⁸ συμφαινέσθαι Ald. et Bas.

¹⁵⁹ παρ' ὑμῖν *idem*.

τὰ δὲ δάφνας, τὰ δ' ἰσίδος τρίχας καλοῦσιν. οἱ δ' ἀνακαμψέρωτες οὔτοι προσαγορευόμενοι, τῆς γῆς ἐξαιρεθέντες, οὐ μόνον ζῶσι κρεμάμενοι, ὅσον βούλεται τις, ἀλλὰ βλαστάνουσιν, ... σπείρεται δὲ τὰ μὲν, ὥς¹⁶⁰ τὸ κενταύριον, ἂν εἰς ἀγαθὴν καὶ πόνα σπαρῇ χώραν, καὶ βρέχεται καὶ ἄρδεται, τῆς κατὰ φύσιν ἐξίσταται ποιότητος, καὶ ἀποβάλλει τὴν δύναμιν, αὐχμῶ δὲ χαίρει, καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπιδίδωσιν. εἰ δὲ (ὥς φασιν) οὐδὲ τὰς δρόσους ἀνέχεται, καθάπερ τὰ πλεῖστα τῶν Ἀραβικῶν, ἀλλ' ἐξαμαυροῦται λειαινόμενα καὶ φθείρεται, τί δὴ¹⁶¹ θαυμαστόν ἐστιν, εἰ γίνονται περὶ τὴν σελήνην ρίζαι καὶ σπέρματα καὶ ὕλαι, μηθὲν ὑέτων δεόμενα, μήτε χειμώνων, ἀλλὰ πρὸς θερινὸν¹⁶² ἄερα καὶ λεπτὸν εὐφυῶς ἔχουσαι ; πῶς δ' οὐκ εἰκὸς ἀνιέναι τε πνεύματα θαλπόμενα τῇ σελήνῃ, καὶ τῷ σάλῳ τῆς περιφορᾶς αὔρας τε παρομαρτεῖν ἀτρέμα, καὶ δρόσους καὶ ὑγρότητας ἐλαφρὰς περιεχούσας καὶ διασπειρομένας ἐπαρκεῖν τοῖς βλαστάνουσιν, αὐτῇ δὲ τῇ κράσει μὴ πυρώδη, μηδ' αὐχμηράν, ἀλλὰ μαλακὴν καὶ ὑδροποιόν ; ξηρότητος μὲν γὰρ οὐδὲν ἀφικνεῖται πάθος ἀπ' αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς, ὑγρότητος δὲ πολλὰ καὶ θηλύτητος, αὐξήσεις φυτῶν, πέψεις κρεῶν, τροπαὶ καὶ ἀνέσεις οἴνων, μαλακότητες ζύλων, εὐτοκίαι γυναικῶν. δέδοικα δὲ, ἡσυχάζοντα Φαρνάκην αὐθις ἐρεθίζειν καὶ κινεῖν, ὠκεανοῦ τε¹⁶³ πλημμύρας, (ὥς λέγουσιν αὐτοὶ) καὶ πορθμῶν ἐπιδόσεις, διαδεχομένων καὶ αὐξανομένων ὑπὸ τῆς σελήνης, τῷ ἀνυγραίνεσθαι παρατιθέμενος. διὸ πρὸς σὲ τρέψομαι μάλλον, ὦ φίλε Θεῶν. λέγεις γὰρ ἡμῖν ἐξηγούμενος ταῦτα τὰ Ἀλκμᾶνος¹⁶⁴ . Διὸς θυγάτηρ, ἔρσα, τρέφει καὶ σελάνας δίας, ὅτι νῦν τὸν ἄερα καλεῖ, καὶ διάφυσιν αὐτὸν ὑπὸ τῆς σελήνης καθυγραίνόμενον εἰς δρόσους τρέπεσθαι. κινδυνεύει γὰρ, ὦ ἑταῖρε, πρὸς τὸν ἥλιον ἀντιπαθῇ φύσιν ἔχειν . εἴγε μὴ μόνον, ὅσα πυκνοῦν καὶ ξηραίνειν ἐκεῖνος, αὐτὴ μαλάσσειν καὶ διαχεῖν πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπ' ἐκεῖνου θερμότητα καθυγραίνειν καὶ καταψύχειν προσπίπτουσιν αὐτῇ καὶ συμμιγνυμένην. οἳ τε δὴ¹⁶⁵ τὴν σελήνην ἔμπυρον σῶμα καὶ διακαῆς εἶναι νομίζοντες ἀμαρτάνουσιν, οἳ τε τοῖς ἐκεῖ ζώοις, ὅσα τοῖς ἐνταῦθα πρὸς γένεσιν καὶ τροφὴν καὶ διαίταν ἀξιοῦντες ὑπάρχειν εὐόκασιν ἀθέατοι¹⁶⁶ τῶν περὶ φύσιν ἀνωμαλιῶν, ἐν αἷς μείζονάς ἐστι καὶ πλείονας πρὸς ἄλληλα τῶν ζώων, ἢ πρὸς τὰ μὴ ζῶα, διαφορὰς καὶ ἀνομοιότητας εὐρεῖν. καὶ ἄστομοι¹⁶⁷ μὲν ἄνθρωποι καὶ ὀσμαῖς τρεφόμενοι μὴ ἔστωσαν, εἰ μὴ ... μὴ δοκοῦσι τὴν τε¹⁶⁸ Ἀμμωνος ἡμῖν αὐτὸς ἐξηγεῖτο δύναμιν, ἡνίξαστο μὲν Ἡσίοδος, εἰπὼν .

¹⁶⁰Pro ὥς exhibet ἡ Ald. ἢ Turn. et Vulc.

¹⁶¹τί δὲ Ald. et Bas.

¹⁶²πρόσθερον, uno vocab. Ald. et Bas.

¹⁶³Ex Ald. affertur ὥστε καὶ ἀνοίγει πλημμύρας, ex Turn. autem et Vulc. ὥστε καὶ ἀναγωγαί.

¹⁶⁴Ἀλκμᾶνος] Sic hunc locum restituo: Ἀλκμᾶνος. οἷα Διὸς θυγάτηρ, ἔρσα, τρέφει καὶ Σελάνας . ὅτι τὸν Δία τὸν ἄερα καλεῖ, καὶ φησὶν. Emendatio ex quaest. natur. 24. et fine tertii Συμποσιακῶν est sumta. Xylander. Pro Διὸς Ald. et Bas. habent asteriscum, et pro ἔρσα dant ἔργα.

¹⁶⁵Pro δὴ habent δὲ Ald. et Bas.

¹⁶⁶Pro εὐόκασιν ἀθέατοι Ald. et Bas. dant εὐόκασιν καὶ θεαταῖς: unde Xylander annotat: Si legas ἀθεατοῖς, quod est *imperitis*, *non contemplatis*, sententia erit commoda. Hactenus Xylander. Turn. dat οὐκ εὐόκασιν θεαταῖς.

¹⁶⁷σῦστομοι Ald. et Bas.

¹⁶⁸Pro τὴν τε habent ἢν γε Turn. et Vulcob.

Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ · ἔργῳ δ' ἐμφανῇ παρέσ-
 χεν Ἐπιμενίδης, διδάξας, ὅτι μικρῷ παντάπασιν ἢ φύσις ὑπεκκαύματι ζωπυ-
 ρεῖ καὶ συνέχει τὸ ζῶον, ἂν ὅσον ἐλαίας μέγεθος λάβῃ, μηδεμιᾶς ἔτι τροφῆς
 δεόμενον. τοὺς δ' ἐπὶ τῆς σελήνης, εἵπερ εἰσὶν, εὐσταλεῖς εἶναι τοῖς σώμασι,
 καὶ διαρκῶς¹⁶⁹ ὑπὸ τῶν τυχόντων τρέφεσθαι πιθανόν ἐστι. καὶ γὰρ αὐτὴν τὴν
 σελήνην, ὥσπερ τὸν ἥλιον, ζῶον ὄντα πύρινον, καὶ τῆς γῆς ὄντα πολλαπλάσιον,
 ἀπὸ τῶν ὑγρῶν φασὶ τῶν ἐπὶ¹⁷⁰ τῆς γῆς τρέφεσθαι, καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας,
 ἀπείρους ὄντας, οὕτως ἐλαφρὰ καὶ λιτὰ τῶν ἀναγκαίων φέρειν ζῶα τὸν ἄνω τό-
 πον ὑπολαμβάνουσιν. ἀλλ' οὐτεταῦτα συνορῶμεν, οὔτε ὅτι καὶ χώρα καὶ φύσις
 καὶ κρᾶσις ἄλλη πρόσφορός ἐστιν αὐτοῖς. ὥσπερ οὖν, εἰ, τῇ θαλάττῃ μὴ δυ-
 αμένων ἡμῶν προσελθεῖν, μηδὲ ἄψασθαι, μόνον δὲ τὴν θέαν αὐτῆς πόρρωθεν
 ἀφορώντων, καὶ πυνθανομένων, ὅτι πικρὸν καὶ ἄποτον καὶ ἄλμυρὸν ὕδωρ ἐστίν,
 ἔλεγέ τις, ὡς ζῶα πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ παντοδαπὰ ταῖς μορφαῖς τρέφει κατὰ
 βάθους, καὶ θηρίων ἐστὶ πλήρης, ὕδατι χρωμένων, ὅσαπερ ἡμεῖς ἀέρι, μύθοις
 ἂν ὅμοια καὶ τέρασιν ἐδόκει περαίνειν · οὕτως εἰκάμεν εἶναι, καὶ τούτους ἀσ-
 κεῖν πρὸς τὴν σελήνην, ἀπιστοῦντες, ἐκεῖ τινὰς ἀνθρώπους κατοικεῖν. ἐκείνους
 δ' ἂν οἶμαι πολὺ μᾶλλον ἀποθαυμάσαι τὴν γῆν, ἀφορῶντας οἷον ὑποστάθμην
 καὶ ἰλὺν τοῦ παντός ἐν ὑγροῖς καὶ ὀμίχλαις καὶ νέφεσι διαφαινομένην ἀλαμπές
 καὶ ταπεινὸν καὶ ἀκίνητον χωρίον, εἰ ζῶα φύει καὶ τρέφει, μετέχοντα κινήσεως,
 ἀναπνοῆς, θερμότητος. καὶ εἰ ποθὲν αὐτοῖς ἐγγένοιτο τῶν Ὀμηρικῶν τούτων
 ἀκοῦσαι ·

Σμερδαλέ', εὐρώεντα, τά τε στυγέουσι θεοίπερ.

καί ·

Τόσσον ἔνερθ' αἶδαο, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.

ταῦτα φήσουσιν ἀτεχνῶς περὶ τοῦ χωρίου τούτου λέγεσθαι, καὶ τὸν ἄδην
 ἐνταῦθα καὶ τὸν τάρταρον ἀποκεῖσθαι, γῆν δὲ μίαν εἶναι τὴν σελήνην, ἴσον
 ἐκείνων τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω τούτων ἀπέχουσιν. ἔτι δέ μου σχεδὸν λέγοντος,
 ὁ Σύλλας ὑπολαβὼν · Ἐπίσχες, (εἶπεν) ὦ Λαμπρία, καὶ παραβαλοῦ τὸ θυρίον
 τοῦ λόγου, μὴ λάθῃς τὸν μῦθον ὥσπερ εἰς γῆν ἐξοκείλας, καὶ συγχέῃς τὸ
 δράμα τὸ νῦν¹⁷¹ ἑτέραν ἔχον σκηνὴν καὶ διάθεσιν. ἐγὼ μὲν οὖν ὑποκριτὴς
 εἰμι, πρότερον δ' αὐτοῦ φράσω τὸν ποιητὴν ὕμιν, εἰ μὴ τι κωλύει καθ' Ὀμηρον
 ἀρξάμενον ·

Ὡγγυγίη τις νῆσος ἀπόπροθεν εἰν ἀλὶ κεῖται,

δρόμον ἡμερῶν πέντε Βρεττανίας ἀπέχουσα πλέοντι πρὸς ἐσπέραν. ἕτεραι δὲ
 τρεῖς ἴσον ἐκείνης, ἀφεστῶσαι καὶ ἀλλήλων, πρόκεινται μάλιστα κατὰ δυσμὰς
 ἡλίου θερινάς. ὧν ἐν μιᾷ τὸν Κρόνον οἱ βάρβαροι καθεῖρχθαι μυθολογοῦσιν

¹⁶⁹ διαρκεῖς Bas.

¹⁷⁰ ἀπὸ Turn. et Vulc.

¹⁷¹ Pro νῦν dant ἐμὸν Turn. et Vulc.

ὑπὸ τοῦ Διὸς, τὸν δὲ, ὡς υἱὸν, ἔχοντα φρουρὸν τῶν τε νήσων ἐκείνων καὶ τῆς θαλάττης, ἦν Κρόνιον πέλαγος ὀνομάζουσι, παρακάτω κεῖσθαι. τὴν δὲ μεγάλην ἡπειρον, ὑφ' ἧς ἡ μεγάλη περιέχεται κύκλῳ θάλαττα τῶν μὲν ἄλλων ἔλαττον ἀπέχειν, τῆς δ' Ὠκυγίας περὶ πεντακισχιλίους σταδίου, κωπήρεσι πλοίοις κομιζομένῳ. βραδύπορον γὰρ εἶναι καὶ πυλῶδες ὑπὸ πλήθους ῥευμάτων τὸ πέλαγος. τὰ δὲ ῥεύματα τὴν μεγάλην ἐξίεναι γῆν, καὶ γίνεσθαι προχώσεις ἀπ' αὐτῶν, καὶ βαρεῖαν εἶναι καὶ γεώδη τὴν θάλατταν, ἣ καὶ πεπηγέναι δόξαν ἔσχε. τῆς δ' ἡπείρου τὰ πρὸς τῇ θαλάττῃ κατοικεῖν Ἑλλήνας περὶ κόλπον οὐκ ἐλάττονα τῆς Μαιώτιδος, οὗ τὸ στόμα τῷ στόματι τοῦ Κασπίου πελάγους μάλιστα κατ' εὐθείαν κεῖσθαι.¹⁷² καλεῖν δὲ καὶ νομίζειν ἐκείνους, ἡπειρώτας μὲν αὐτοὺς, νησιώτας δὲ ταύτην τὴν γῆν κατοικοῦντας, ὡς καὶ κύκλῳ περιόρυστον οὖσαν ὑπὸ τῆς θαλάσσης. οἷεσθαι δὲ τοῖς Κρόνου λαοῖς ἀναμιχθέντας ὕστερον τοὺς μετ' Ἡρακλέους παραγενομένους καὶ ὑπολειφθέντας, ἤδη σθεννύμενον τὸ Ἑλληνικὸν ἐκεῖ καὶ κρατούμενον, γλώττῃ τε βαρβαρικῇ καὶ νόμοις καὶ διαίταις, οἷον ἀναζωπυρεῖσθαι πάλιν ἰσχυρὸν καὶ πολὺ γενόμενον. διὸ καὶ ἔχειν πρώτας τὸν Ἡρακλέα, δευτέρας δὲ τὸν Κρόνον · ὅταν δὲ ὁ τοῦ Κρόνου ἀστὴρ, ὃν Φαίνοντα μὲν ἡμεῖς, ἐκείνους δὲ Νυκτοῦρον ἔφη καλεῖν, εἰς ταῦρον παραγένηται δι' ἐτῶν τριάκοντα παρασκευασαμένους ἐν χρόνῳ πολλῷ τὰ περὶ τὴν θυσίαν καὶ τὸν ἄ¹⁷³ ... ἐκπέμπειν κλήρῳ λαχόντας πέλαγος τοσοῦτον εἰρεσίᾳ, καὶ χρόνον ἐπὶ ξένης βιοτεύειν πολὺν ἐμβάλλομεν. οὓς ἀναχθέντας, οὐ χρή¹⁷⁴ τύχαις, ὡς εἰκὸς, ἄλλους ἄλλαις, τοὺς δὲ διασωθέντας ἐκ τῆς θαλάττης, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὰς προκειμένας νήσους, οἰκουμένας δὲ ὑφ' Ἑλλήνων κατέχειν, καὶ τὸν ἥλιον ὄρῳ κρυπτόμενον ὥρας μιᾶς ἔλαττον ἐφ' ἡμέρας τριάκοντα · καὶ νύκτα τοῦτο εἶναι, σκότος ἔχουσιν ἐλαφρὸν καὶ λυκαυγὲς ἀπὸ δυσμῶν περιπόμενον.¹⁷⁵ ἐκεῖ δὲ διατρίψαντας ἡμέρας ἐνενήκοντα, καὶ μετὰ τιμῆς καὶ φιλοφροσύνης ἱεροὺς νομιζομένους καὶ προσαγορευομένους, ὑπὸ πνευμάτων ἤδη περαιοῦσθαι · μηδ' ἄλλους τινὰς ἐνοικεῖν, ἣ σφᾶς τ' αὐτοὺς, καὶ τοὺς πρὸ αὐτῶν ἀποπεμφθέντας · ἐξεῖναι μὲν γὰρ ἀποπλεῖν οἴκαδε τοὺς τῷ θεῷ τρισκαίδεκα ἔτη, ἣ τριάκοντα,¹⁷⁶ συλλατρεύσαντας, αἰρεῖσθαι δὲ τοὺς πλείστους ἐπιεικῶς αὐτόθι κατοικεῖν, τοὺς μὲν ὑπὸ συνηθείας, τοὺς δὲ, ὅτι πόνου¹⁷⁷ δίχα καὶ πραγμάτων ἄφθονα πάρεστι πάντα πρὸς θυσίαις καὶ χορηγίαις, οἷ¹⁷⁸ περὶ λόγους τινὰς αἰεὶ καὶ φιλοσοφίαν διατρίβουσι. θαυμαστὸν γὰρ εἶναι, τῆς τε νήσου τὴν φύσιν, καὶ τὴν πραότητα τοῦ περιέχοντος ἀέρος, ἐνίοις δὲ καὶ τὸ θεῖον ἐμποδὼν γίνεσθαι διανοηθεῖσιν ἀποπλεῖν, ὥσπερ συνήθεσι καὶ φίλοις

¹⁷²κινεῖσθαι Ald.

¹⁷³καὶ τὸν ἄ *] Forte ἀπόπλουν. *Xylander*.

¹⁷⁴Pro οὐ χρή leg. χρῆθαι. *Xylander*.

¹⁷⁵Pro περιπόμενον leg. περισσάμενον. [Sic est nempe in edit. Francf. quod sine dubio sphalma est typographicum. Quid enim verbi est περισσάμενον? Aequè nempe corruptum hoc est atque περιπόμενον.] Caeterum in libello de oraculorum defectu harum quoque insularum et non dissimilis fabulae breviorē fecit Plutarchus mentionem. *Xylander*.

¹⁷⁶τρισκαίδεκα ἔτη, ἣ τριάκοντα] Pro his quatuor verbis Ald. et Bas. dant unum, τρισκαίδεκάτω.

¹⁷⁷Pro πόνου dat πολλοῦ Ald. πολέμου Turn. ποταμοῦ Vulc.

¹⁷⁸Pro οἷ Turn. exhibet ἦ.

ἐπιδεικνύμενον, οὐκ ὄναρ μόνον, οὐδὲ διὰ συμβόλων, ἀλλὰ καὶ φανερώς, ἐν-
 τυγχάνειν πολλοὺς ὄψει δαιμόνων καὶ φωναῖς. αὐτὸν μὲν γὰρ τὸν Κρόνον ἐν
 ἄντρῳ βαθεῖ περιέχεσθαι ἐπὶ πέτρας χρυσοειδοῦς καθεύδοντα. τὸν γὰρ ὕπ-
 νον αὐτῷ μεμηχανῆσθαι δεσμὸν ὑπὸ τοῦ Διός. ὄρνιθας δὲ τῆς πέτρας κατὰ
 κορυφὴν, οὓς πετομένους ἀμβροσίαν ἐπιφέρειν αὐτῷ, καὶ τὴν νῆσον εὐωδία
 κατέχεσθαι πᾶσαν, ὥσπερ ἐκ πηγῆς σκιδναμένη τῆς πέτρας · τοὺς δὲ δαίμονας
 ἐκείνους περιέπειν καὶ θεραπεύειν τὸν Κρόνον, ἐταίρους αὐτῷ γενομένους, ὅτε
 δὴ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἐβασίλευσε, καὶ πολλὰ μὲν ἀφ' ἑαυτῶν, μαντικούς ὄν-
 τας, προλέγειν, τὰ δὲ μέγιστα καὶ περὶ τῶν μεγίστων, ὡς ὀνειράτα τοῦ Κρόνου,
 κατιόντας ἐξαγγέλλειν. ὅσα γὰρ ὁ Ζεὺς προσδιανοεῖται, ταῦτ' ὀνειροπολεῖν τὸν
 Κρόνον. εἶνα δ' ἀνάστασιν τὰ τιτανικὰ πάθη καὶ κινήματα τῆς ψυχῆς ἐν αὐτῷ.
 παντάπασιν ὁ ὕπνος ... καὶ γένηται τὸ βασιλικὸν καὶ θεῖον αὐτὸ καθ' ἑαυτοῦ κα-
 θαρὸν καὶ ἀκήρατον. ἐνταῦθα δὴ κοιμηθεὶς, ὡς ἔλεγεν ὁ ξένος, καὶ θεραπεύων
 τὸν θεὸν ἐπὶ σχολῆς, ἀστρολογίας μὲν ἐφ' ὅσον¹⁷⁹ γεωμετρήσαντι πορρώτατω
 προελθεῖν δυνατόν ἐστιν, ἐμπειρίαν ἔσχε, φιλοσοφίας δὲ τῆς ἄλλης τῷ φυσικῷ
 χρώμενος, ἐπιθυμίαν δὲ τινα καὶ πόθον ἔχων γενέσθαι τῆς μεγάλης νήσου
 θεατῆς. οὕτω γὰρ, ὡς ἔοικε, τὴν παρ' ἡμῖν οἰκουμένην ὀνομάζουσιν. ἐπεὶ δὲ
 τὰ τριάκοντα ἔτη διήλθεν, ἀφικομένων τῶν διαδόχων οἴκοθεν, ἀσπασάμενος¹⁸⁰
 τοὺς φίλους ἐξέπλευσε, τὰ μὲν ἄλλα κατεσκευασμένος εὐσταθῶς, ἐφόδιον δὲ
 συχνὸν χρυσοῖς ἐκπώμασι κομίζων. ἃ μὲν οὖν ἔπαθε, καὶ ὅσους ἀνθρώπους
 διήλθεν, ἱεροῖς τε γράμμασιν ἐντυγχάνων, ἐν τελεταῖς πάσαις τελούμενος, οὐ
 μιᾶς ἡμέρας ἔργον ἐστὶ διελθεῖν, ὡς ἐκεῖνος ἡμῖν ἀπήγγελλεν, εὖ μάλα καὶ καθ'
 ἕκαστον ἀπομνημονεύων. ὅσα δ' οἰκεῖα τῆς ἐνεστώσης διατριβῆς ἐστίν, ἀκού-
 σαστε. πλεῖστον γὰρ ἐν Καρχηδόνι χρόνον διέτριψεν, ἅτε δὴ παρ' ἡμῖν μεγάλας
 ἔχοντος καὶ τιμᾶς, ὅτε ἢ προτέρα πόλις ἀπώλλυτο, διφθέρας ἱερὰς ὑπεκκο-
 μισθείσας κρύφα καὶ διαλαθοῦσας πολὺν χρόνον ἐν γῇ κειμένας ἐξευρών. τῶν
 τοῦ φαινομένων θεῶν ἔφη χρῆναι, καὶ μοι παρεκελεύετο τιμᾶν διαφερόντως
 τὴν σελήνην, ὡς τοῦ βίου κυριωτάτην οὔσαν. ... ἐχομένην. θαυμάζοντος δὲ
 μου ταῦτα, καὶ δεομένου σαφέστερον ἀκοῦσαι · Πολλὰ, (εἶπεν) ὦ Σύλλα, περὶ
 θεῶν, οὐ πάντα δὲ καλῶς λέγεται παρ' Ἑλλήσιν. οἷον εὐθύς, ὀρθῶς Δήμητραν
 καὶ Κόρην ὀνομάζοντες, οὐκ ὀρθῶς ὁμοῦ καὶ περὶ τὸν αὐτὸν ἀμφοτέρας εἶ-
 ναι τόπον νομίζουσιν. ἢ μὲν γὰρ ἐν γῇ καὶ κυρία τῶν περὶ γῆν ἐστίν, ἢ δ' ἐν
 σελήνῃ καὶ παρὰ τῶν ἐν τῇ σελήνῃ Κόρη τε καὶ Περσεφόνη κέκληται · τὸ μὲν,
 ὡς φωσφόρος οὖσα · Κόρη δὲ, ὅτι καὶ τοῦ ὄμματος, ἐν ᾧ τὸ εἶδωλον ἀντιλάμπει
 τοῦ βλέποντος, ὥσπερ τὸ ἡλίου φέγγος ἐνοραῖται τῇ σελήνῃ, κόρην προσαγο-
 ρεῦομεν. τοῖς τε περὶ τὴν πλάνην καὶ τὴν ζήτησιν αὐτῶν λεγομένοις ἐνεσι¹⁸¹
 ... τὸ ἀληθές. ἀλλήλων γὰρ ἐφίενται χωρὶς οὔσαι, καὶ συμπλέκονται περὶ τὴν
 σκιὰν πολλάκις. τὸ δὲ νῦν μὲν ἐν οὐρανῷ καὶ φωτὶ, νῦν δ' ἐν σκότῳ καὶ νυκτὶ

¹⁷⁹Hic notam defectus Xylander in suo libro ut habuerit, necesse est; ita enim annotat: Ubi ante γεωμετρήσαντι est stella, nihil credo deesse, saltem quod ad sensum attinet. Forte οἷα δὴ, aut ἅτε, exciderat. Sed et pro multis aliis poteramus verba supplere, quibus sensus integri fierent: nisi Plutarchum nos non esse cogitasset.

¹⁸⁰ἀσπασάμενος vitiose Ald.

¹⁸¹Pro ἐνεσι * τὸ lego ἐνεσί τι. Xylander.

γενέσθαι περὶ τὴν Κόρην, ψεύδος μὲν οὐκ ἔστιν · ὁ δὲ χρόνος¹⁸² τῷ ἀριθμῷ πλάνην παρέσχηκεν. οὐ γὰρ ἕξ μῆνας, ἀλλὰ παρ' ἕξ μῆνας, ὁρῶμεν αὐτὴν ὑπὸ τῆς γῆς, ὥσπερ ὑπὸ τῆς μητρὸς, τῇ σκιᾷ λαμβανομένην, ὀλιγάκις δὲ τοῦτο διὰ πέντε μηνῶν σπαροῦσαν · ἐπεὶ¹⁸³ τὸν γε ἄδην ἀπολιπεῖν ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὴν, τοῦ ἄδου περοῦσαν,¹⁸⁴ ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐπικρυψάμενος, οὐ φαύλως τοῦτο εἶπεν ·

Ἄλλ' ἐς ἡλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης. ὅπου γὰρ ἡ σκιὰ ἐπινεμομένη παύεται, τοῦτο τέρμα τῆς γῆς ἔθετο καὶ πέρας. εἰς δὲ τοῦτο φαῦλος μὲν οὐδείς, οὐδ' ἀκάθαρτος, ἄνεισιν, οἱ δὲ χρηστοὶ μετὰ τὴν τελευτὴν κοιμισθέντες αὐτόθι, ῥᾶστον μὲν οὕτω βίον, οὐ μὴν μακάριον, οὐδὲ θεῖον, ἔχοντες, ἄχρι τοῦ δευτέρου θανάτου διατελοῦσι. τίς δὲ οὗτός ἐστιν · (ὦ Σύλλα) μὴ περὶ τούτων ἔρη. μέλλω γὰρ αὐτὸς διηγεῖσθαι. τὸν ἄνθρωπον οἱ πολλοὶ σύνθετον μὲν ὀρθῶς, ἐκ δυοῖν δὲ μόνον σύνθετον οὐκ ὀρθῶς ἡγοῦνται. μῦθον γὰρ εἶναι πῶς ψυχῆς οἶονται τὸν νοῦν. νοῦς γὰρ ψυχῆς, ὅσῳ ψυχὴ σώματος, ἁμεινόν ἐστι καὶ θεϊότερον. ποιεῖ δὲ ἡ μὲν ψυχῆς σύνοδος λόγον τῶν τὸ μὲν ἡδονῆς ἀρχὴ καὶ πόνου, τὸ δ' ἀρετῆς καὶ κακίας. τριῶν δὲ τούτων συμπαγόντων, τὸ μὲν σῶμα ἡ γῆ, τὴν δὲ ψυχὴν ἡ σελήνη, τὸν δὲ νοῦν ὁ ἥλιος παρέσχεν εἰς τὴν γένεσιν. ... ὥσπερ οὖν τῇ σελήνῃ τὸ φέγγος. ὃν δ' ἀποθνήσκομεν θάνατον, ὁ μὲν ἐκ τριῶν δύο ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὁ δὲ ἓν ἐκ δυοῖν. καὶ ὁ μὲν ἐστιν ἐν τῇ τῆς Δήμητρος. ... ἐν αὐτῇ τελεῖν. καὶ τοὺς νεκροὺς Ἀθηναῖοι Δημητρεῖους ὠνόμαζον. τὸ παλαιὸν δ' ἐν τῇ σελήνῃ τῆς Περσεφόνης καὶ σύνοικός ἐστι, τῆς μὲν χθόνιος ὁ Ἑρμῆς, τῆς δ' οὐράνιος. λυεῖ δ' αὐτὴ μὲν ταχὺ καὶ μετὰ βίας τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, ἡ δὲ Περσεφὼν πρῶτος καὶ χρόνῳ πολλῷ τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς ψυχῆς. καὶ διὰ τοῦτο μονογενὴς κέκληται. μόνον γὰρ γίνεται τὸ βέλτιον τοῦ ἀνθρώπου διακρινόμενον ὑπ' αὐτῆς. συντυγχάνει δὲ οὕτως κατὰ φύσιν ἐκάτερον, πᾶσαν ψυχὴν, ἄνουν τε καὶ σὺν νῷ σώματος ἐκπεσοῦσαν, εἰμαρμένον ἐστὶ τῷ μεταξὺ γῆς καὶ σελήνης χωρίῳ πλανηθῆναι χρόνον οὐκ ἴσον. ἀλλ' αἱ μὲν ἄδικοι καὶ ἀκόλαστοι δίκας τῶν ἀδικημάτων τίνουσι · τὰς δ' ἐπιεικεῖς, ὅσον ἀφαγνεῦσαι καὶ ἀποπνεῦσαι ἀπὸ τοῦ σώματος, ὥσπερ αἰτίου πονηροῦ, μiasμοῦς, ἐν τῷ πρασιότατῳ τοῦ ἀέρος, ὃν λειμῶνας ἄδου καλοῦσι, δεῖ γίνεσθαι χρόνον τινὰ τεταγμένον. εἴτα οἷον ἕξ ἀποδημίας ἀνακομιζόμεναι φυγαδικῆς εἰς πατρίδα γεύονται χαρᾶς, οἷαν οἱ τελοῦμενοι μάλιστα θορύβῳ καὶ πτοήσει συγκεκραμένη μετ' ἐλπίδος ἰδίας ἔχουσι. πολλὰς γὰρ ἐξωθεῖ καὶ ἀποκυματίζει γλιχομένης ἤδη τῆς σελήνης. ἐνίας δὲ καὶ τῶν ἐκεῖ περὶ κάτω τρεπομένης, οἷον εἰς βυθὸν αὖθις ὀρῶσι καταγινομένης. αἱ δ' ἄνω γενόμεναι, καὶ βεβαίως ἰδρύθησαν, πρῶτον μὲν, ὥσπερ οἱ νικηφόροι περιϊστᾶσιν ἀναδούμενοι στεφάνοις πτερῶν εὐσταθείας λεγομένης, ὅτι τῆς ψυχῆς τὸ ἄλογον καὶ τὸ παθητικόν, εὐήνιον ἐπιεικῶς τῷ λόγῳ καὶ κεκοσμημένον ἐν τῷ βίῳ παρέσχοντο.

¹⁸²Pro ὁ δὲ χρόνος ex Ald. et Bas. in edit. Francf. citatur οὐδὲ χρόνου: verum Xylander vertit, ac si legisset οὐδὲ χρόνος: et fortasse etiam ita dederunt Ald. et Bas. admodum enim suspecta est edit. Francf. fides, cum menda typographica haud pauca in ea reperiuntur.

¹⁸³Pro ἐπεὶ dant εἰ Turn. et Vulc. Sed ἐπὶ vitiose Ald. et Bas.

¹⁸⁴Pro περοῦσαν dant περ οὔσαν Ald. et Bas. πέρας οὔσαι (uti enotatum est in edit. Francf. sed videtur dedisse πέρας οὔσαν) Turn.

δεύτερον,¹⁸⁵ ἀκτῖνι τὴν ὄψιν ἐοικέναι, περὶ δὲ τὴν ψυχὴν ἄνω κουφιζομένην, ὥσπερ ἐνταῦθα τὸ περὶ τὴν σελήνην αἰθέρι, καὶ τόνον ἀφ' αὐτοῦ καὶ δύναμιν, οἷον τὰ στομούμενα βαφὴν ἴσχουσι. τὸ γὰρ ἀραιὸν ἔτι καὶ διακεχυμένον ῥώννυται, καὶ γίνεται σταθερὸν καὶ διαυγές, ὥστε ὑπὸ τῆς τυχούσης ἀναθυμιάσεως τρέφεσθαι. καὶ καλῶς Ἡράκλειτος εἶπεν, ὅτι αἱ ψυχαὶ ὁσμῶνται καθ' ἑαυτὰς ἑαυτὰς· ἐφορῶσι δὲ πρῶτον μὲν αὐτῆς σελήνης τὸ μέγεθος, καὶ τὸ κάλλος, καὶ τὴν φύσιν, οὐχ ἀπλῆν, οὐδ' ἄμικτον, ἀλλ' οἷον ἄστρου σύγκραμα καὶ γῆς οὖσαν. ὥς γὰρ ἡ γῆ πνεύματι μεμιγμένη καὶ ὑγρῷ μαλακῇ γέγονε, καὶ τὸ αἶμα τῇ σαρκὶ παρέχει τὴν αἴσθησιν ἐγκεκραμένον· οὕτω τῷ αἰθέρι λέγουσι τὴν σελήνην¹⁸⁶ ἀνακεκραμένην διὰ βάθους, ἅμα μὲν ἔμψυχον εἶναι καὶ γόνιμον, ἅμα δ' ἰσορροπὸν ἔχειν τὴν πρὸς τὸ βαρὺ συμμετρίαν τῆς κουφότητος. καὶ γὰρ αὐτὸν οὕτω τὸν κόσμον ἐκ τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω φύσει φερομένων συνηρμοσμένον, ἀπηλλάχθαι παντάπασιν τῆς κατὰ τόπον κινήσεως. ταῦτα δὲ καὶ Ξενοκράτης ἔοικεν ἐννοῆσαι θεῖον τινὶ λογισμῷ, τὴν ἀρχὴν λαβὼν παρὰ Πλάτωνος. Πλάτων γάρ ἐστιν ὁ καὶ τῶν ἀστέρων ἕκαστον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς συνηρμόσθαι διὰ τῶν μεταξὺ φύσεων ἀναλογίᾳ δοθεισῶν ἀποφηνάμενος. οὐδὲν¹⁸⁷ γὰρ εἰς αἴσθησιν ἐξικνεῖσθαι, ὃ μὴ τι γῆς ἐμμέμικται καὶ φωτός. ὁ δὲ Ξενοκράτης τὰ μὲν ἄστρα καὶ τὸν ἥλιον ἐκ πυρὸς φησι καὶ τοῦ πρώτου πυκνοῦ συγκεῖσθαι, τὴν δὲ σελήνην ἐκ τοῦ δευτέρου πυκνοῦ καὶ τοῦ ἰδίου ἀέρος, τὴν δὲ γῆν ἐξ ὕδατος καὶ πυρὸς καὶ τοῦ τρίτου τῶν πυκνῶν. ὅλως δὲ μήτε τὸ πυκνὸν αὐτὸ καθ' αὐτὸ, μήτε τὸ μανὸν εἶναι ψυχῆς δεκτικόν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ οὐσίας σελήνης. εὖρος δὲ καὶ μέγεθος, οὐχ ὅσον οἱ γεωμέτραι λέγουσιν, ἀλλὰ μείζον πολλῷ¹⁸⁸ ἐστί. καταμετρεῖ δὲ τὴν σκιάν τῆς γῆς ὀλιγάκις τοῖς ἑαυτοῦ μεγέθεσιν, οὐχ ὑπὸ σμικρότητος, ἀλλὰ θερμότητος¹⁸⁹ ἐπάγει τὴν κίνησιν, ὅπως ταχὺ διαπερᾷ τὸν σκοτώδη τόπον ὑπεκφέρουσα τὰς¹⁹⁰ τῶν ἀγαθῶν ψυχὰς σπευδούσας καὶ βοώσας οὐκ ἔτι γὰρ ἐξακούουσιν ἐν τῇ σκιᾷ γενόμεναι τῆς περὶ τὸν οὐρανὸν ἀρμονίας. ἅμα δὲ καὶ κάτωθεν αἱ τῶν κολαζομένων ψυχὰς τηνικαῦτα διὰ τῆς σκιᾶς ὀδυρόμεναι, ἀλαλάζουσι διαφερόντως.¹⁹¹ διὸ καὶ κροτεῖν ἐν ταῖς ἐκλείψεσιν εἰώθασιν οἱ πλεῖστοι χαλκῶματα, καὶ φόφον ποιεῖν καὶ πάταγον ἐπὶ τὰς ψυχὰς. ἐκφοβεῖ δ' αὐτάς καὶ τὸ καλούμενον πρόσωπον, ὅταν ἐγγὺς γένωνται, βλοσυρόν τι καὶ φρικῶδες ὁρώμενον. ἔστι δ' οὐ τοιοῦτον, ἀλλ' ὥσπερ ἡ παρ' ἡμῖν ἔχει γῆ κόλπους βαθεῖς καὶ μεγάλους, ἕνα μὲν ἐνταῦθα διὰ στηλῶν Ἡρακλείων ἀναχεόμενον εἶσω πρὸς ἡμᾶς, ἕξω δὲ τὸν Κάσπιον καὶ τοὺς περὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλατταν, οὕτω βάθη ταῦτα τῆς σελήνης ἐστί καὶ κοιλώματα. καλοῦσι δ' αὐτῶν τὸ μὲν μέγιστον Ἑκάτης μυχόν, ὅπου καὶ δίκας διδόασιν αἱ ψυχαί, καὶ λαμβάνουσιν, ὧν ἂν ἦδη

¹⁸⁵Post δεύτερον inserunt δὲ Turn. et Vulc.

¹⁸⁶Pro τὴν σελήνην Turn. habet τὴν γῆν.

¹⁸⁷ἐδένα Ald. et Bas.

¹⁸⁸Pro πολλῷ dant πολλάκις Ald. et Bas.

¹⁸⁹ἀναθερμότητα (sic, si recte enotatum est) Ald. ἀλλὰ θερμότητα Bas. ἀλλὰ θερμότητος Turn. et Vulc.

¹⁹⁰τὰς abest ab Ald. uti etiam paulo post sequens ψυχὰς, a Bas. vero absunt haec verba, τὰς τῶν ἀγαθῶν.

¹⁹¹προσφερόντως Ald. προσφέρονται Bas. διαφέροντας Vulcob.

γεγεννημένοι ἢ πάθωσιν, ἢ δράσωσι · τὰ δὲ δύο, μικρά.¹⁹² περαιοῦνται γὰρ αἱ ψυχαὶ δι' αὐτῶν, νῦν μὲν εἰς τὰ πρὸς οὐρανὸν τῆς σελήνης, νῦν δὲ πάλιν εἰς τὰ πρὸς γῆν. ὀνομάζεσθαι δὲ τὰ μὲν πρὸς οὐρανὸν τῆς σελήνης, Ἥλύσιον πεδίον · τὰ δ' ἔνταῦθα, Περσεφόνης οὐκ ἀντίχθονος.¹⁹³ οὐκ αἰεὶ δὲ διατρίβουσιν ἐπ' αὐτὴν οἱ δαίμονες, ἀλλὰ χρηστηρίων¹⁹⁴ δεῦρο κατίασιν ἐπιμελησόμενοι. καὶ ταῖς ἀνωτάτω συμπάρεισι καὶ συνοργιάζουσι τῶν τελετῶν, κολασταὶ τε γίνονται καὶ φύλακες ἀδικημάτων, καὶ σωτῆρες ἔν τε πολέμοις καὶ κατὰ θάλατταν ἐπιλάμπουσιν, ὅτι δ' ἂν μὴ καλῶς περὶ ταῦτα πράξωσιν, ἀλλὰ ὑπ' ὀργῆς,¹⁹⁵ ἢ πρὸς ἄδικον χάριν, ἢ φθόνῳ, δίκην τίνουσιν. ὥθοῦνται γὰρ αὖθις ἐπὶ γῆν συρῶν γινόμενοι σώμασιν ἀνθρωπίνους. ἐκ δὲ τῶν βελτιόνων ἐκείνων οἳ τε περὶ τὸν Κρόνον ὄντες ἔφασαν αὐτοὺς εἶναι, καὶ πρότερον ἐν τῇ Κρήτῃ τοὺς Ἰδαίους δακτύλους, ἔν τε Φρυγίᾳ τοὺς Κορύβαντας γενέσθαι, καὶ τοὺς περὶ Βοιωτίαν ἐν Λεβαδείᾳ Τροφονιάδας, καὶ μυρίους ἄλλους πολλαχόθι τῆς οἰκουμένης, ὧν ἱερὰ καὶ τιμαὶ καὶ προσηγορίαι διαμένουσιν. αἱ δὲ δυνάμεις ἐνίων ἀπολείπουσιν,¹⁹⁶ εἰς ἕτερον τόπον τῆς ἀρίστης ἐξαλλαγῆς τυγχάνοντων. τυγχάνουσι δὲ οἳ μὲν πρότερον, οἳ δὲ ὕστερον, ὅταν ὁ νοῦς ἀποκριθῇ τῆς ψυχῆς. ἀποκρίνεται δ' ἔρωτι τῆς περὶ τὸν ἥλιον εἰκόνας, δι' ἧς ἐπιλάμπει τὸ ἐφετὸν καὶ καλὸν καὶ θεῖον καὶ μακάριον, οὗ πᾶσα φύσις, ἄλλη δ' ἄλλως, ὀρέγεται. καὶ γὰρ αὐτὴν τὴν σελήνην ἔρωτι τοῦ ἡλίου περιπολεῖν αἰεὶ καὶ συγγίνεσθαι, ὀρεγομένην ἀπ' αὐτοῦ τὸ γονιμώτατον. λείπεται δὲ ἡ τῆς ψυχῆς φύσις ἐπὶ τὴν σελήνην, οἷον ἵχνη τινὰ βίου καὶ ὀνείρατα διαφυλάττουσα. καὶ περὶ ταύτης ὀρθῶς ἡγοῦ λελέχθαι τό ·

Ψυχὴ δ' ἡτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται.

οὐδὲ γὰρ εὐθύς, οὐδὲ τοῦ σώματος ἀπαλλαγεῖσα, τοῦτο πέπονθεν, ἀλλὰ ὕστερον, ὅταν ἔρημος καὶ μόνη τοῦ νοῦ ἀπαλλαττομένη γένηται. καὶ Ὅμηρος ὧν εἶπε πάντων μάλιστα δὴ κατὰ θεὸν εἰπεῖν ἔοικε περὶ τῶν καθόλου ·

Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληεῖν,
Εἶδωλον. αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν.

αὐτὸς τε γὰρ ἕκαστος ἡμῶν οὐ θυμός¹⁹⁷ ἐστίν, οὐδὲ φόβος, οὐδ' ἐπιθυμία, καθάπερ οὐδὲ σάρκες, οὐδὲ ὑγρότητες, ἀλλ' ὃ διανοούμεθα καὶ φρονοῦμεν, ἢ τε ψυχὴ τυπουμένη μὲν ὑπὸ τοῦ νοῦ, τυποῦσα δὲ τὸ σῶμα καὶ περιπτύσσουσα¹⁹⁸ πανταχόθεν ἐκμάττεται τὸ εἶδος · ὥστε καὶ πολὺν χρόνον χωρὶς ἐκατέρου

¹⁹² τὰς δὲ δύο μακράς Ald. et Bas.

¹⁹³ Περσεφόνης οὐκ ἀντίχθονος vide quid sit. Xylander.

¹⁹⁴ χρηστηρίῳ Ald.

¹⁹⁵ Pro ὑπ' ὀργῆς Ald. et Bas. dant ὑπὲρ γῆς, unde Xylander annotat: ὑπὲρ γῆς] ὕβριν sententia requirit.

¹⁹⁶ ἀπολείπουσιν abest ab Ald. et Bas.

¹⁹⁷ Pro οὐ θυμός ἐστίν dant εὐθυμός ἐστίν Ald. et Bas.

¹⁹⁸ Pro περιπτύσσουσα Ald. et Bas. habent lectionem monstrosam, περὶ πτύπου, unde Xylander annotat: περὶ πτύπου] Forte περιπτύσσουσα, et τύπον pro τόπον. [τόπον ergo vers. 7. pro τύπον in suo libro Xylander habuit.]

γένηται, διατηροῦσα τὴν ὁμοιότητα καὶ τὸν τύπον, εἰδῶλον ὁρθῶς ὀνομάζεται. τούτων δὲ ἡ σελήνη, καθάπερ εἴρηται, στοιχεῖόν ἐστιν. ἀναλύονται γὰρ εἰς ταύτην, ὥσπερ εἰς τὴν γῆν, τὰ σώματα τῶν νεκρῶν · ταχὺ μὲν αἱ σώφρονες μετὰ σχολῆς ἀπράγμονα καὶ φιλόσοφον στέρξασαι βίον · ἀφεθεῖσαι γὰρ ὑπὸ τοῦ νοῦ, καὶ πρὸς οὐθὲν ἔτι χρώμεναι τοῖς πάθεσιν ἀπομαραίνονται · τῶν δὲ φιλοτίμων καὶ πρακτικῶν, ἐρωτικῶν τε περὶ σώματα, καὶ θυμοειδῶν, αἱ μὲν οἷον ἐν ὕπνῳ ταῖς τοῦ βίου μνημοσύναις ὀνειράσι χρώμεναι διαφέρονται, καθάπερ ἡ τοῦ Ἐνδυμίωνος · ἐπεὶ δ' αὐτὰς τὸ ἄστατον καὶ τὸ ἀπαθὲς¹⁹⁹ ἐξίστησι, καὶ ἀφέλκει τῆς σελήνης πρὸς ἄλλην γένεσιν οὐκ ἔῃ ... ἀλλ' ἀνακαλεῖται καὶ καταθέλγει. μικρὸν γὰρ οὐδὲν, οὐδὲ ἥσυχον, οὐδὲ ὁμολογούμενον ἔργον ἐστίν, ὅταν ἄνευ νοῦ τῷ παθητικῷ σώματος ἐπιλάβωνται. Τίτυοι δὲ καὶ Τυφῶνες, ὃ τε Δελφούς κατασχὼν καὶ συνταράξας τὸ χρηστήριον ὕβρει καὶ βίᾳ Τυφῶν, ἐξ ἐκείνων ἄρα τῶν ψυχῶν ἦσαν, ἔρημοι λόγῳ, ἡ Τύφῳ πλανηθέντι τῷ παθητικῷ χρησαμένων. χρόνῳ δὲ κἀκείνας δεξαμένη²⁰⁰ εἰς αὐτὴν ἡ σελήνη κατεκόσμησεν, εἴτα τὸν νοῦν αὐθις ἐπισπεύροντος τοῦ ἡλίου τῷ ζωτικῷ δεχομένη, νέας ποιεῖ ψυχάς. ἡ δὲ γῆ τρίτον σῶμα παρέσχεν. οὐδὲν γὰρ αὕτη δίδωσι μετὰ θάνατον, ὅσα λαμβάνει πρὸς γένεσιν. ἡλῖος δὲ λαμβάνει μὲν οὐδὲν, ἀπολαμβάνει δὲ τὸν νοῦν διδούς · σελήνη δὲ καὶ λαμβάνει καὶ δίδωσι καὶ συντίθησι, καὶ διαιρεῖ καὶ κατὰ ἄλλην καὶ ἄλλην δύναμιν, ὧν Εἰλείθυια μὲν, ἡ συντίθησιν, Ἄρτεμις δὲ, ἡ διαιρεῖ, καλεῖται. καὶ τριῶν Μοιρῶν, ἡ μὲν Ἄτροπος περὶ τὸν ἥλιον ἰδρυμένη, τὴν ἀρχὴν ἐνδίδωσι τῆς γενέσεως · ἡ δὲ Κλωθῶ, περὶ τὴν σελήνην φερομένη, συνδεῖ καὶ μίγνυσιν. ἐσχάτη δὲ συνεφάπτεται περὶ γῆν, ἡ Λάχεσις, ἡ πλεῖστον τύχης μέτεστι. τὸ γὰρ ἄψυχον, ἄκυρον αὐτὸ καὶ παθητὸν ὑπ' ἄλλων. ὁ δὲ νοῦς, ἀπαθὴς καὶ αὐτοκράτωρ. μικτὸν δὲ καὶ μέσον ἡ ψυχὴ, καθάπερ ἡ σελήνη ἄνω καὶ κάτω σύμμιγμα καὶ μέγα κέρας²⁰¹ ὑπὸ τοῦ θεοῦ γέγονε, τοῦτον ἄρα πρὸς ἥλιον ἔχουσα τὸν λόγον, ὃν ἡ²⁰² γῆ ἔχει πρὸς σελήνην. Ταῦτ' (εἶπεν ὁ Σύλλας) ἐγὼ μὲν ἤκουσα τοῦ ξένου διεξιόντος · ἐκείνῳ δὲ οἱ τοῦ Κρόνου κατευνασται καὶ θεράποντες (ὡς ἔλεγεν αὐτός) ἐξήγγειλαν. ὑμῖν δὲ, ὦ Λαμπρία, χρῆσθαι τῷ λόγῳ πάρεστιν, ἥ βούλεσθε.

¹⁹⁹ τὸ εὐπαθὲς Ald. et Bas.

²⁰⁰ κατέδειξεν Bas. idemque videtur voluisse cod. Ald. qui dat corrupte κατέδειξον: sed κατέδειξτο dant Turn. Vulc. et Bong. nisi potius hae variae lectiones ad verbum finitum κατεκόσμησεν pertinent: durum enim atque inconcinnum esset, duo verba finita sine copula coniungere: accuratius itaque in ed. Fr. debebat indicari, quo hae lectiones pertinerent.

²⁰¹ μέγα κέρας Luna dicitur, κέρασμα videtur interpres legisse, *mixturam*: qui sensus loco congruit, et supra σύγκραμα appellabatur. *Xylander*.

²⁰² ἡ abest a Bas.